

ОДБРАНА

Интервју

Драган Ђилас, градоначелник

**Београд ће
бити добар
домаћин**

Тема

Нови грип

Специјални прилог Војни удари у 20. веку

ПРОДАВНИЦА „ВОЈНА КЊИГА”

- магазин "Одбрана"
- војностручни часописи "Нови гласник", "Војно дело" и "Војнотехнички гласник"
- књиге у издању Новинског центра "Одбрана", "Војноиздавачког завода"
- аудио курсеви страних језика
- издања на компакт-дискovima
- постери, географске карте и планови
- макете тенкова, авиона и бродова
- реплике наоружања и војне опреме
- сабље и бодези
- прибор за боравак у природи
- батеријске лампе, бусоле и др.
- војна обућа и одећа
- мајице и качкети, привесци, значке, футроле за оловке и визиткарте, перорези, хемијске оловке и упаљачи са ознакама Војске Србије
- сувенири са националним симболима

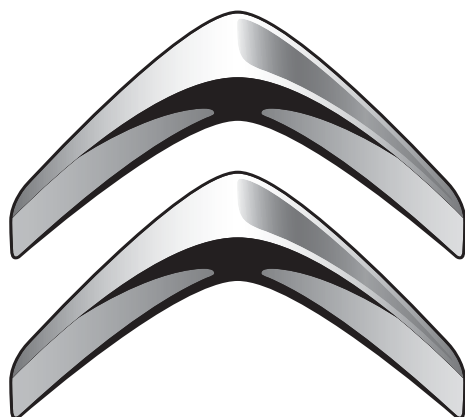

У БЕОГРАДУ

Улица Васе Чарапића 22

Тел/факс 011 21 84 925

Радно време од 8 до 21 часова
суботом од 8 до 16 часова

CITROËN

CITROËN SE PONOVO RAĐA...

CRÉATIVE TECHNOLOGIE

VITRO GROUP, OVLAŠĆENI UVOZNIK I DISTRIBUTER ZA SRBIJU, RADNIČKA 22, ADA, BEOGRAD, 011/35 38 555
BEOGRAD - Karađorđeva 69, 011/20 22 300; **NIŠ** - 09. brigade 59, 018/20 22 08; **JAGODINA** - Slovenski put bb, 035/25 25 97

TENAX MOTORS - Katanićeva 18, Beograd, 011/2436 402; **ASTOR AUTO** - Vladimira Popovića 48, Novi Beograd, 011/260 1515; **BEL CAR** - Bulevar
Vojvode Stepe bb, Novi Sad, 021/679 1004; **AUTOSTIL-M** - Arsenija Čarnojevića 16, Subotica, 024/571 111; **AUTO AS** - Jovana Mikića 42, Bačka
Topola, 024/715 414; **A&C GROUP** - Prislonica bb, Čačak, 032/485 401; **OFFICE CENTAR** - Koste Racina 1, Podgorica, Crna Gora, 081/627 780;
COMPANY D.A.J.M.I. - Sava Ilića 6, Igalo, Crna Gora, 082/88 678 148; **DELFIN LTD** - Zona industriale p.n. Veternik, Priština, Kosovo, 038/550 556

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, чији је први број изашоо 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
др Снежана Ђокић (свет),
Бранко Колуновић (друштво),
Александар Петровић, поручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана)

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, др Зоран Милодиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Поподић, Вада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортер)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимио Даримир БАНДА

26

САДРЖАЈ

ДОГАЂАЈИ

Састанак министара одбране Србије и Кипра
ИСТИ БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ 6

Завршено школовање официра 52. класе ШНО
СПРЕМНИ ДА БРАНЕ СРБИЈУ 8

ИНТЕРВЈУ

Драган Ђилас, градоначелник Београда
БЕОГРАД ЋЕ БИТИ ДОБАР ДОМАЋИН 10

Припреме система одбране за Универзијаду
КВАЛИТЕТНО И НА ВРЕМЕ 12

Per aspera
ШПАЈЗ ЗА ТРОТИЛ 15

ТЕМА

Нови грип
ПРЕВЕНТИВА – НАЈБОЉА ЗАШТИТА 16

ОДБРАНА

Мултинационална компјутерска командно-штабна вежба
БАЛКАНСКА СТРАЖА 22

Логоровање припадника Седмог центра за обуку
ПРВИ ВОЈНИЧКИ КОРАЦИ 26

Крстарење школским бродом „Јадран“
ПЛОВЕЋА УЧИОНИЦА 28

ПРИЛОГ

Војни удари у 20. веку

ОРГАНИЗОВАНИ ХАОС

31

ДРУШТВО

Са галерије

ХЛЕБ У ОГЛЕДАЛУ

55

Вујадин Ђоровић, професор историје

ВЕРНОСТ ДУГА ЧЕТИРИ ДЕЦЕНИЈЕ

56

Слово о језику

ГОСПОЋИЦА ЧЕТНИ СТАРЕШИНА

59

СВЕТ

Провокације на Далеком истоку

НУКЛЕАРНИ ЗЕМЉОТРЕС

60

Паралеле

КРИЗА НА НЕБУ

63

КУЛТУРА

Олга Оља Ивањицки, сликар

УЛОГА ЛЕПТИРА И ПАУКА У СТВАРАЊУ УНИВЕРЗУМА

64

Студенти Војне академије на Хиландару

ДУХОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

72

Ученици Војне гимназије на Крфу и Виду

СТАЗАМА СРПСКЕ ВОЈСКЕ

74

Универзијада

ве припреме за одржавање 25. летње Универзијаде, највеће и најзначајније овогодишње спортске манифестације у свету, приведене су крају. Од 1. до 12. јула на борилиштима у Београду, Новом Саду, Зрењанину, Вршцу, Смедереву, Инђији, Старој Пазови и Обреновцу, у петнаест спортова, надметаће се више од 6.000 спортиста из 143 земље.

Огромним трудом и залагањем организатора превазиђени су бројни проблеми и недаће. Ипак, сви планирани послови реализовани су квалитетно и на време. Имајући у виду да су завршне припреме спроведене у крајње неповољним условима економске кризе то је подвиг вредан пажње. И не само то, већ сада се може рећи да су у организацији те највеће спортске манифестације икада одржане у Србији у многим сегментима достигнути највиши стандарди, попут оних на олимпијским играма.

Та чињеница искрено радује, имајући у виду да је пре само нешто више од шест месеци ситуација у организацији Универзијаде била таква да је њено одржавање било под великим знаком питања и да се већ увелико шушкало о алтернативном домаћину. До тога, на срећу, није дошло. Била би то брука која би умногоме нарушила висок углед у организацији великих спортских догађаја који наша земља већ годинама има у свету.

После много лутања, афера и неспоразума, иза тог пројекта стала је цела држава. За последњих шест месеци урађено је више него за претходне три и по године, а знатан допринос успешној организацији дали су и Министарство одбране и Војска Србије. Сви потребни ресурси, људски и материјални, стављени су у функцију Универзијаде, што систем одбране на неки начин сврстава у ред најзначајнијих партнера и суорганизатора те манифестације.

Највећи терет поднеће Војна академија, на чијим теренима ће се одвијати такмичења у стреличарству и тренинзи атлетичара и људиста, и Војномедицинска академија која је преузела одговорност за здравствену заштиту учесника Универзијаде. Те институције оствариће и највеће користи од овог спортског догађаја, јер ће на коришћење добити модерне спортске објекте, санитарска возила и савремену медицинску опрему.

Систем одбране пружиће и логистичку подршку Универзијади, а Репрезентативни оркестар Гарде и студенти Војне академије учествоваће у протоколарним активностима за време трајања манифестације.

Одржавање тако великих спортских догађаја носи, наравно, и бројне потешкоће, проблеме и ризике. Јавне службе у српској престоници учиниће све да њих буде што мање, а грађани Београда и осталих градова у којима ће се одржати такмичења и више од 10.000 волонтера показаће ширукогрудост доброг домаћина и овом приликом.

Ипак, радост спортског догађаја не сме потиснути опрез због повећаног ризика који доноси скуп бројних гостију из целог света и могућности да се у Србији повећа ширење новог грипа. Надлежне службе предузеле су све неопходне превентивне мере и надамо се да та болест, која све више узима маха, неће бацити сенку на величанствену спортску манифестацију у нашој земљи. ■

Исти безбедносни ИЗАЗОВИ

**Министар одбране
Републике Србије
Драган Шутановац
и министар одбране
Републике Кипар
Костас Папакостас
састали су се 16. јуна
у Дому Гарде на
Топчидеру, где су
разговарали о сарадњи
у области одбране и
односима Србије
и Европске уније**

Према речима министра Шутановца, његов кипарски колега исказао је безрезервну подршку Србији на европском путу и ставу о једнострано проглашеној независности Косова и Метохије.

– Без обзира на то што немају заједничке границе, Србије и Кипар деле исте безбедносне изазове, ризике и претње. Констатовано је да су односи две државе на високом нивоу – истакао је Шутановац.

Српски министар одбране рекао је да ће у Београду бити парафиран *Споразум о сарадњи у области безбедности* између Србије и Кипра, а да ће тај документ бити и званично потписан током његове посете Кипру. Понудио је да се на Војној академији и Војномедицинској академији у Београду школују и припадници кипарских оружаних снага.

Такође је додао да ће министар Папакостас имати прилику да се детаљније оба-

вести о систему одбране Републике Србије, пре свега током посета Војној академији и Војномедицинској академији, али и у Југоимпорту – СДПР, где ће му бити приказани ресурси српске одбрамбене индустрије.

– Кипар има искуства у примени појединих средстава наоружања и војне опреме која долази са простора бивше Југославије. Убеђен сам да ћемо квалитетом производа наше одбрамбене индустрије створити још простора за реализацију значајних уговора у будућности – рекао је министар одбране Драган Шутановац.

Током сусрета званичници су разговарали и о сарадњи у области специјалних јединица. Српски министар најавио је посету делегације кипарске војске наредног месеца и учешће њихових припадника на такмичењу у војном вишебоју, у Нишу.

Шутановац је информисао колегу са Кипра о учешћу наших снага у мировној мисији у Чаду, под покровитељством Уједињених нација и Европске уније, и нагласио да је то један од најбољих облика међународне војне сарадње.

Кипарски министар одбране Костас Папакостас оценио је разговоре са министром Шутановцем о одбрамбеној политици две земље, школовању и образовању припадника војске, као веома конструктивне. Папакостас је информисао министра Шутановца о актуелном безбедносном моменту Кипра и пренео му „подршку Републике Кипар братском српском народу“.

– Нећемо заборавити да Србија подржава наше принципе и да се увек налази уз кипарски народ када је реч о поновном уједињењу и ослобађању наше земље. Верујемо да Србија представља саставни део Европе и да треба да постане чланица Европске уније, уколико то желе њена влада и народ, наравно без условљавања која се односе на Косово и Метохију.

Питање Косова јесте питање правде, заштите територијалног интегритета и суверенитета и не треба да има везе са критеријумима за чланство у Европској унији. Једнострано проглашење независности Косова Република Кипар никада неће признати, јер решавање тог проблема треба да се заснива на *Завршном хелсиншком акту*, међународном праву, као и на карти Уједињених нација – рекао је министар Папакостас.

Министар одбране Кипра говорио је и о актуелној ситуацији која се односи на уједињење кипарског острва. Истакао је да је Кипар једина земља у Европи која се налази под окупацијом.

Како тврди Папакостас, Република Кипар и њен председник Димитрис Христофијас улажу напоре да би се пронашло праведно решење спора око поделе острва и држава коначно ставила под јединствену управу, организовану по федералном принципу. Захвалио је на изузетном пријему и гостопримству у Србији и позвао министра Шутановца да ускоро посети Кипар. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Смањење Кфора угрожава безбедност Срба

Србија сматра да не треба исхитрено смањивати снаге Кфора на Косову зато што још није постигнут потребан ниво безбедности кад су у питању косовски Срби и други неалбанци – изјавио је 11. јуна на министарском заседању НАТО у Бриселу српски министар одбране Драган Шутановац.

стри одбране НАТО данас у Бриселу, али ће тек шефови дипломатија НАТО донети о томе и политичку одлуку.

Српски министар је, такође, рекао да је у сусретима са шефовима мисија, амбасадорима Немачке, Данске, Холандије и Норвешке добио подршку за приступање Србије Европској унији и за

Шутановац се састао с генералним секретаром и шефовима мисија више чланица Атлантског савеза и рекао да је пренео забринутост Београда због намере да се смањи број војника Кфора.

– Колико год је могуће треба задржати постојеће бројчано стање Кфора, с обзиром на то да Срби и други неалбанци имају највеће поверење у Кфор кад је реч о безбедносним структурама на Косову и Метохији – објаснио је министар Шутановац и додао да су о могућем смањивању Кфора и преласку те мисије у „фазу одвраћања“ расправљали мини-

стављање на „белу шенгенску листу“.

Министар одбране је навео да је министарку одбране Норвешке Ан-Грете Стрем-Ериксен (Anne-Grete Strem-Eriksen) обавестио да је српски парламент одлучио да, у оквиру норвешког контингента мировних снага, упути лекарски тим Војске Србије у Чад.

Поред сусрета са министарком одбране Норвешке, министар Шутановац имао је у Бриселу билатералне сусрете и са министрима одбране Немачке, Белгије, Данске и Холандије. ■

Бета

Спремни да бране

Свечаност поводом завршетка школовања двадесет и осам полазника 52. класе генералштабног усавршавања Школе националне одбране, коју су завршила 25 официра из Министарства одбране и Војске Србије, двојица из оружаних снага Босне и Херцеговине и један из Војске Црне Горе, одржана је 26. јуна у Дому Народне скупштине Републике Србије

Свечаном завршетку генералштабног усавршавања 52. генерације Школе националне одбране Војне академије, која је организована у Дому Народне скупштине, присуствовали су председник Републике Србије Борис Тадић, председник Народне скупштине Славица Ђукић-Дејановић, министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, представници министарстава српске владе, верских заједница у Србији, Универзитета у Београду, организацијских целина Министарства одбране и Генералштаба Војске, оружаних снага БиХ, престолонаследник Александар Карађорђевић, изаспаници одбране акредитовани у нашој земљи, али и породице старешина које су управо стекле највише војно усавршавање.

Председник Тадић уручио је официрске сабље старешинама које су успешно окончале једногодишње школовање за најодговорније дужности у систему одбране. Дипломе је официрима 52. генерације ШНО уручио министар Шутановац.

Том приликом председник Републике рекао је да без добро опремљене Војске и оспособљеног кадра нема ни будућности Србије. Генералштабним официрима поручио је да увек буду спремни да бране Србију и њен интегритет, јер је то њихова војничка обавеза.

– Влада Републике Србије усвојила је документе од највише важности за стабилан одбрамбени систем. Србија је први пут у историји добила *Стратегију националне безбедности* и *Стратегију одбране*. Дефинисала је политику безбедности и одбране, и стварност више не посматра према застарелим безбедносним изазовима. Иако су безбедносни ризици и претње данас знатно другачији него пре десет или двадесет година, Србија је показала да је спремна да на изазове одговори мирним, политичким и дипломатским путем, без употребе силе и насиља. Ратови су за нас прошлост. Данас је Србија кључни и незаобилазни фактор стабилности у југоисточној Европи и, ако у Србији нема стабилности и сигурности, онда је нема ни читав регион – истакао је Тадић.

Такође је нагласио да Војска Србије, организована на модеран начин, доприноси миру и стабилности у читавом региону, али и одвраћа непријатеља, те гарантује безбедност земље.

– Република Србија је у протеклом периоду показала да је чврсто опредељена да свој интегритет брани мирним путем. Војска Србије јесте гарант такве мирољубиве државне политике, којом се стварају партнери и савезници у свету и којом се обезбеђује развој земље. Као што принципијелно бранимо интегритет наше земље, тако и

поштујемо и подржавамо интегритет сваке суседне, чланице Уједињених нација. Србија жели да се у потпуности укључи у Програм НАТО Партнерство за мир, којим добија снажан спољнополитички квалитет и гради однос поверења и партнерства са осталим земљама – рекао је председник.

Тадић је још једном потврдио да Србија, захваљујући Војсци, није само незаобилазни чинилац стабилности у југоисточној Европи, већ да Војска Србије и њени официри суштински доприносе стабилности земље и њеном развоју.

– Захваљујући вама који часно обављате војничку дужност, наша војска данас има заслужено велики углед у народу. Увек мислите на Србију, њене грађане и њену будућност – закључио је Борис Тадић.

У име полазника 52. генерације генералштабног усавршавања, пуковник Младен Бошковић истакао је да су на школовању стекли нова знања и оспособили се да руководе снагама у савременим операцијама, у свим врстама мисија Војске, и у земљи и у иностранству.

– Поштујући славну традицију српских официра, уважавајући захтеве наше државе, која дели европске вредности и залаже се за поштовање европских стандарда у савременим регионалним и глобалним оквирима, поносни смо што служимо остваривању државних циљева – нагласио је пуковник Бошковић. ■

В. ПОЧУЧ
Снимио Д. БАНДА

Србију

Одбрана стручних радова

Усменој одбрани стручног рада групе слушалаца 52. класе генералштабног усавршавања у Школи националне одбране присуствовао је 17. јуна и министар одбране Драган Шутановац.

Веома занимљив рад осморице официра Војске Србије – *Основе за студију развоја Копнене војске* – осмишљен је у неколико поглавља, од којих су најважнији *достигнути степен развоја Копнене војске и пројекција за 2020. годину*.

Студијска путовања

Током војностручног школовања, официри су изучавали војну стратегију, глобалну, регионалну и националну безбедност, оперативу и командовање и руковођење. Предавали су им професори Војне академије, али и српски министар одбране, чланови Владе Републике Србије, начелник Генералштаба наше војске, те бројни амбасадори у Београду, начелник Генералштаба кинеских оружаних снага, министар одбране Босне и Херцеговине, представници Центра „Џорџ Маршал“, Ратног колеџа САД и професори београдских факултета.

Поред наставе у кабинетима, за полазнике 52. класе организована су различита студијска путовања у земљи и иностранству, као и командантска путовања по Србији. Обишли су већину команди јединица и установа Војске, институције републичке и локалне власти, историјске споменике и споменике културе. Имали су прилику да размене и искуство са официрима сличног нивоа усавршавања из Народне Републике Кине и САД. У иностранству су боравили у Краљевини Белгији, Сектору за јавну дипломатију НАТО у Бриселу, Команди НАТО за операције у Монсу. Такође су посетили комплекс на коме се водила чувена битка код Ватерлоа.

Посета начелника Генералштаба оружаних снага Аустрије

На путу у Европу

Припадници Војске Србије имају добар имиџ код стручњака у Аустрији као храбри и компетентни војници, истакао је начелник Генералштаба оружаних снага Аустрије генерал Едмунд Ентахер у сусрету са начелником Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковником Милојем Милетићем

Начелник Генералштаба оружаних снага Аустрије генерал Едмунд Ентахер, са сарадницима, боравио је средином јуна у тродневној посети Србији. У разговорима са начелником Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковником Милојем Милетићем истакнута је добра војна сарадња двеју држава.

– Ово је прилика да на овом нивоу разменимо мишљења о актуелној војнобезбедносној ситуацији у региону и актуелним питањима билатералне сарадње војски наших двеју земаља. Та сарадња је од 2006. снажно унапредовала, али има капацитета и интереса да се прошири и још више унапреди. Основни значај овог сусрета јесте да се шире пријатељство и поверење међу земљама у региону. С друге стране, ти сусрети у великој мери доприносе и послешују интеграције.

За нас је сарадња са ОС Аустрије значајна стога што Аустрија као чланица Европске уније има дугогодишње искуство у Програму Партнерство за мир, преко кога остварује своје безбедносне интересе у оквиру европских и евроатлантских интеграција – изјавио је на конференцији за новинаре генерал Милетић.

Генерал Ентахер је истакао да је његова посета оружаним снагама Србије веома важна, будући да постоје добри контакти који ће се и даље развијати у корист обе стране.

– Припадници ВС имају добар имиџ код стручњака у Аустрији као храбри и компетентни војници. Сада, упркос компликованог историји и ситуацији, постигли сте велике успехе у реформи и управо марширате путем у данашњу Европу. Веома је занимљиво да се, на основу историјског развоја у најновије време, обе земље и њихове оружане снаге налазе у истој ситуацији – рекао је начелник ГШ ОС Аустрије.

Одговарајући на новинарска питања о војној сарадњи две земље, генерал Милетић изнео је податак да је од 2006. године до данас остворено 97 заједничких активности, што је у врху када је реч о билатералној војној сарадњи. Између осталог, у Аустрији су на разним облицима усавршавања била 44 припадника ОС Србије, а стручњаци из ОС Аустрије недавно су учествовали у реализацији једног курса из области логистике. Тих активности биће и убудуће.

Генерал Ентахер је истакао да су предавачи на међународним семинарима из разних земаља, те да и експерти из Војске Србије, ако желе, могу да држе предавања у Аустрији. ■

С. ЂОКИЋ

Београд ће бити добар домаћин

Београд је одавно познат по доброј организацији великих такмичења, али Универзијада је свакако највећа спортска манифестација која је до сада одржана у нашој земљи. Велики број људи радио је на том пројекту, нарочито младих и волонтера, али важно је да је иза њега стала цела држава. Ми, као град у коме ће се одржати ово такмичење, урадићемо све да Универзијада буде организована на највишем нивоу, како она то и заслужује, рекао је Драган Ђилас, градоначелник Београда непосредно пред почетак највећег овогодишњег спортског догађаја у свету.

Непосредно пред почетак такмичења на 25. летњој Универзијади у Београду разговарали смо са Драганом Ђиласом, градоначелником српске престонице. Према његовим речима Београд ће бити сјајан домаћин: сви објекти су припремљени, организатори су спремни, градске комуналне службе обављају последње припреме и, што је најважније, Београђани једва чекају да се млади из читавог света сјате на наше улице.

– Драго ми је што је Београду припала част да угости више од десет хиљада младих људи, спортиста и гостију из целог света. Морам да кажем да ово није мали „залог“ за Београд у време кризе, али смо изузетном рационализацијом свих трошкова и уз помоћ Републике у потпуности спремни – рекао је Драган Ђилас за магазин „Одбрана“.

□ Који ће фактори одредити да по завршетку Универзијаде тај велики спортски догађај оцените успешним?

– Универзијада је изузетно важан пројекат. На њој ће учествовати на хиљаде младих који управо завршавају факултете широм света. За неколико година ти људи ће у својим земљама одлучивати и процењивати да ли неке инвестиције треба да иду у Србију или неку другу земљу. Мислим да ће управо гостопримство Београда и других места у којима спортисти буду боравили бити најбоље могуће искуство и наша најбоља препорука. То ће бити наш највећи успех.

□ Градске службе су урадиле велики посао на уређењу и доградњи инфраструктуре у Београду. Да ли сте задовољни постигнутим?

– Београд је одавно познат по доброј организацији великих такмичења, али ово је свакако највеће како по броју земаља тако и по броју такмичара. Велики број људи радио је на пројекту Универзијаде, нарочито младих и волонтера, али је важно да је иза

25. летња Универзијада ПОНОС СРБИЈЕ

Око 10.000 студената спортиста из 140 земаља током првих 12 дана јула такмичиће се и дружити у Београду на 25. летњој Универзијади. Биће то највећа спортска манифестација одржана у Србији, прилика за промоцију наше земље и културе на свим континентима.

После Олимпијских игара, Универзијада је најмасовније такмичење које се може организовати у једној земљи. Одржава се сваке друге године у неком од градова земаља чланица Међународне федерације универзитетског спорта – FISU. Организација таквог такмичења представља част и обавезу од националног значаја. Двдесет пета летња Универзијада ове године ставља Србију у жижу светске спортске јавности. Око 10.000 студената спортиста из 140 држава са свих континената такмичиће се у 15 спортова и 208 дисциплина од 1. до 12. јула. Такмичења и тренинзи одржаваће се на 60 локација у Београду, Новом Саду, Зрењанину, Вршцу, Смедереву, Инђији, Старој Пазови и Обреновцу, док ће учесници бити смештени у новоизграђеном Универзитетском насељу у Новом Београду.

Поред смештајних капацитета, због Универзијаде реконструисан је велики број спортских објеката али и градска инфраструктура. Организатори тврде да је учињено све како би 25. летња Универзијада била догађај за памћење.

Поред материјалних добара која ће остати као лепа и корисна успомена на Универзијаду, манифестација би требала да остави и нематеријални легат у виду промоције повезаности спорта и академизма, контактирања и пријатељствима међу омладином целог света. Србија би могла овог лета да добије десетак хиљада амбасадора своје културе, традиције, спорта, науке, привреде...

Очекују се и запажени спортски резултати у атлетици, џудоу, фудбалу, кошарци, мачевању, пливању, одбојци, ритмичкој гимнастици, скоковима у воду, спортској гимнастици, стоном тенису, стреличарству, теквондоу и ватерполу.

Војна академија биће једно од места где ће се одвијати борба за медаље. На новом полигону за стреличарство свираће се химна и вијорити застава победника, док ће на стадиону и спортском центру тренирати атлетичари и џудисти. ■ А. П.

– Изузетно сам задовољан што је Град, после формирања тзв. Кризног штаба, успео да „увеже“ све комуналне службе и сва јавна предузећа и да они све послове обаве у рекордно кратком року. Пре само годину дана изгледало је немогуће да се све припреме успешно приведу крају, али онда се укључила Република да помогне и данас видимо резултат тог рада и те сарадње.

Користим прилику да захвалим свим градским предузећима и службама које су даноноћно радиле, а посебно Међународној конференцији универзитетског спорта што је веровала у нас. Захвалност дугујемо и приватним инвеститорима и хиљадама људи који су радили да би за две године на Новом Београду никоа читав један град. Сигуран сам да ће Београд живети са Универзијадом и да ће десет хиљада учесника када се врате својим кућама понети најбоље могуће утиске. Желим да нагласим да ће после Универзијаде сав намештај бити додељен студентским и ученичким домовима. Истовремено, то ће бити најмасовнија обнова намештаја у студентском смештају и један од најзначајнијих материјалних легата Универзијаде ученицима и студентима.

□ *Колико ће грађани главног града „трпети“ у време одржавања такмичења на Универзијади од 1. до 12. јула?*

– Неће трпети уопште. Београђани су људи широког срца, што су показали небројено пута до сада. Сетите се само прошлогодишње атмосфере која је владала на улицама главног града у време одржавања *Евросонга*. Мноштво култура, различити језици, шареноликост на сваком кораку. То много значи и нашим младим људима, волонтирали на Универзијади или не, јер имају прилику да упознају своје вршњаке из целог света, да науче нешто ново што ће сутра користити и њима и нашем Београду.

□ *Да ли ће градоначелник мирно спавати у том периоду?*

– Наравно. Све градске службе су увезане, спремни смо за почетак. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

њега стала цела држава. Ми, као град у коме ће се одржати ово такмичење, урадићемо све да ова манифестација буде одржана на највишем нивоу, како она то и заслужује. Услови смештаја за учеснике Универзијаде у Београду бољи су од свих досадашњих јер станови у „Белвилу“ задовољавају све светске стандарде.

□ *Како гледате на синергију организатора и партнера Универзијаде, од којих је један и Министарство одбране? Како у целини оцењујете сарадњу Града са Министарством и Војском Србије?*

– Град Београд са Министарством одбране има сјајну сарадњу и она увек доноси видљиве резултате. Подсетићу вас да смо заједничким снагама организовали и недавно одржани маратон, тј. да је ове године у Београду први пут одржано Светско војно првенство у маратону.

□ *Ако је организација Универзијаде могла бити боља, шта се још могло учинити квалитетнијим и ефикаснијим?*

Квалитетно и на време

Министар одбране Драган Шутановац, са сарадницима, посетио је 22. јуна Војну академију, Војномедицинску академију и Универзитетско село у новобеоградском блоку 67, како би сагледао достигнути степен припремљености ресурса система одбране за 25. летњу Универзијаду

После обиласка Војне академије, Војномедицинске академије и Универзитетског села, министар Шутановац је закључио да је систем одбране квалитетно и на време завршио део послова који се односе на припрему Универзијаде.

Изразио је, такође, наду да нова поликлиника, коју је ВМА опремила у Универзитетском селу, неће имати пуно посла током предстојеће спортске манифестације. Она испуњава стандарде какви су поштовани и током Олимпијаде у Пекингу.

Шутановац је подсетио да је више од 1.500 припадника Министарства одбране и Војске Србије ангажовано за Универзијаду, те да ће око 900 припадника Министарства унутрашњих послова бити смештено у објектима Војне академије и Војне гимназије. То показује да је систем одбране један од најзначајнијих партнера и суорганизатора Универзијаде.

Према речима министра одбране, медицинска опрема и возила која ће се користити на предстојећем спортском надметању остаће у власништву Војномедицинске академије и осталих војномедицинских центара. За Универзијаду је стадион Војне академије опремљен најсавременијом атлетском стазом, па представља јединствен војни спортски објекат међу сличним у Европи.

Небојша Илић, председник Извршног комитета Универзијаде, захвалио је министру Шутановцу и Министарству одбране за помоћ у организацији такмичења. Посебно је истакао чињеницу да су досадашњи послови, који су поверени систему одбране, квалитетно завршени и да су умногоме премашили захтеване стандарде.

Војномедицинска академија биће надлежна за здравствену заштиту учесника Универзијаде. Зато је у Универзитетском селу опремљена поликлиника, смештена у 15 просторија централног објекта, а лекарски тимови највеће војномедицинске установе налазиће се на 44 места, где ће се одржавати такмичења и тренинзи – у Београду ће би-

ти 33 тима, у Вршцу један, у Новом Саду један, у Инђији два, у Старој Пазови један, у Зрењанину један, у Смедереву два, Лазаревцу два и Обреновцу један.

Поликлиника и лекарске екипе, које ће на теренима бринути о здрављу спортиста, опремљене су најсавременијом медицинском опремом. У поликлиници има осам специјалистичких служби, са лабораторијом, дневном болницом и изолатором. Поред наменских средстава, у износу од 192 милиона динара, Војномедицинска академија уложила је 126 милиона динара из сопствених прихода, док је из буџета додато још 37 милиона.

На атлетском стадиону Војне академије припремаће се атлетичари за надметања, а у њеном Спортском центру тренираће џудисти. Зато је потпуно реконструисан стадион Академије – постављена је тартан-стаза – трећа у Београду, после оних на стадионима Црвене звезде и Партизана, а у Спортском центру нова климатизација.

Реконструкцију атлетског стадиона финансирало је Привредно друштво „Универзијада Београд 2009“ у износу од 129 милиона динара. Војна академија је, из сопствених средстава, издвојила три милиона за уређење трибина. За радове у Спортском центру уложено је осам милиона динара.

У кругу касарне Војне академије завршавају се радови на терену за стреличарство, где ће се одржавати и тренинзи, и званична такмичења. Вредност тих послова достиже око педесет милиона динара.

Систем одбране пружиће и логистичку подршку Универзијади. Уговорени су услужно прање и транспорт 22.000 комплета постељине и 99.000 комплета пешкира. За потребе Универзијаде биће уступљено 60 шатора за спортске објекте у Београду. У Војној академији и Војној гимназији биће смештено 900 припадника Министарства унутрашњих послова, који се ангажују на Универзијади. Војска Србије ће надметане подржати системом веза између санитарних, спортских и пратећих објеката, где год то технички буде могуће.

Министарство одбране и Војска Србије за припрему и одржавање Универзијаде ангажују 1.592 припадника – официре, подофицире, војне службенике и намештенике, те студенте Војне академије, професионалне војнике, војнике на редовном и цивилном служењу војног рока и слушаоце школе резервних официра. Репрезентативни оркестар Гарде и студенти Војне академије учествоваће у протоколарним активностима током предстојеће спортске манифестације. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Посета наелника Генералштаба Оружаних снага Краљевине Шпаније

Подршка Србији у проблему Косова

Начелник Генералштаба Оружаних снага Краљевине Шпаније Хозе Хулио Родригез Фернандез боравио је у дводневној посети Србији.

У Генералштабу Војске Србије 18. јуна сусрео се са начелником Генералштаба ВС генерал-потпуковником Милојем Милетићем. Двојица генерала разговарали су о политичко-безбедносној ситуацији у региону.

Генерал Фернандез поновио је принципијелни став Шпаније о решавању статуса Косова и Метохије, потврђујући то недавном одлуком шпанске Владе о повлачењу припадника оружаних снага те државе из састава Кфора.

Када је реч о унапређењу билатералне војне сарадње, посебно је значајно потпи-

сивање споразума између Владе Републике Србије и Владе Краљевине Шпаније о сарадњи у области одбране, што представља правни оквир за даљу операционализацију договореног.

Саговорници су у Генералштабу Војске закључили да у оквиру билатералне војне сарадње постоје бројне области од обостраног интереса. У том смислу, договорен је састанак експертских тимова две војске, који ће дефинисати конкретне активности сарадње за наредну годину у области обуке, школовања, унапређења и размене искустава.

Током боравка у Србији, гости из Шпаније обишли су Специјалну бригаду и 250. ракетну бригаду ПВО Војске Србије. ■

С. Ђ.

Школовање у САД

У резиденцији изасланика одбране САД пуковника Ерика Вон Терша у Београду, 17. јуна, приређен је пријем за припаднике Министарства одбране и Војске Србије који одлазе на школовање у САД или су се управо вратили са школовања.

– Сматрамо да се улагање у школовање дугорочно исплати на обострану корист – истакао је пуковник Вон Терш и додао да је првенствено реч о изградњи међусобног поверења. – С наше стране је да примимо припаднике српске војске, а с ваше да пошаљете најбољи кадар. Верујемо да ће ваши официри и подофицири напредовати у каријери.

Пуковник Вон Терш нагласио је да су официри који су се вратили са школовања из Америке постигли високе резултате и на-

вео пример заставника Горана Радића, главног подофицира Војске Србије.

Током 2009. године 61 професионални припадник Министарства одбране био је на школовању у САД. Следеће године на школовање у Америку отићи ће око 50 српских официра и подофицира, али и ученика и студената наших војних школа. ■

С. Ђ.

Награде за вежбу Дипломац 2009 и спортска такмичења

Официре и студенте, који су ангажовањем и резултатима допринели да недавно одржана вежба *Дипломац 2009* буде успешна, и који су квалитетно организовали 42. светско војно првенства у марафону и 1. FIFA-CISM FUTSAL куп, наградио је 23. јуна министар одбране Драган Шутановац.

Студенти завршне године Војне академије на овогодишњој вежби *Дипломац* показали су висок ниво оспособљености за официрске дужности које их очекују. Зато су најбољи међу њима – Владимир Јегарчев, Дарко Петровић, Бојана Станкулић и Далибор Крстовић – награђени ручним сатом.

Министарство одбране и Војска Србије први су пут били домаћини и организатори Светског војног првенства у марафону и FUTSAL купа. Министар Шутановац, за допринос успеху турнира и квалитета такмичења, наградио је официре, које је предводио пловник Бранко Бошковић.

Пријему и уручењу награда присуствовали су државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић и генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, начелник Војне академије. ■

Официри командно-штабног усавршавања у Македонији

Официри 55. класе командно-штабног усавршавања Школе националне одбране Војне академије, начелник Школе пуковник Милољуб Сретеновић и начелник командно-штабног усавршавања пуковник Витомир Станковић, са наставницима, у оквиру студијског путовања, боравили су 16. јуна у Републици Македонији. Том су приликом обишли српска војна гробља и историјске знаменитости у Куманову, Велесу и Скопљу.

Промоција 55. генерације официра на стручном усавршавању одржаће се 3. јула у Школи националне одбране. ■

Расте поверење у Војску

Истраживање Центра за слободне изборе и демократију, које је спроведено од 11. до 17. маја на узорку од 4.700 испитаника, показало је да је поверење грађана у Војску Србије порасло последње године за шест одсто.

Према резултатима истраживања, Војска бележи највећи раст поверења у држави. Тај податак недвосмислено показује да грађани Србије сматрају да је стање у српској војсци боље него раније.

ЦЕСИД је у истраживању испитивао поверење грађана у Владу, председника, Скупштину Републике Србије, судство, полицију, цркву и невладине организације земље. ■

УПРОЦЕНТА		НЕ ЗНА	НЕМА ПОВЕРЕЊА	УГЛАВНОМ НЕМА ПОВЕРЕЊА	ИЛИ ИМА НИТИ НЕМА	УГЛАВНОМ ИМА ПОВЕРЕЊА	ИМА ПОВЕРЕЊА
ВЛАДА	2008	32	36	12	14	4	2
	2009	24	40	14	15	5	2
ПРЕДСЕДНИК	2008	30	28	8	14	8	8
	2009	24	30	13	16	9	8
СКУПШТИНА	2008	32	31	15	16	4	2
	2009	23	47	16	10	3	2
СУДСТВО	2008	28	33	16	15	4	3
	2009	26	35	17	17	5	2
ВОЈСКА	2008	29	20	13	16	12	8
	2009	23	17	12	20	16	18
ПОЛИЦИЈА	2008	28	28	14	19	8	8
	2009	22	24	18	19	12	8
ЦРКВА	2008	23	11	8	18	17	29
	2009	21	13	8	18	17	22
НВО	2008	34	31	8	14	8	4
	2009	29	35	12	14	7	4

Извор: ЦЕСИД

Јавна расправа о Нацрту закона о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији

На предлог Министарства одбране, Одбор за правни систем и државне органе Владе Републике Србије одредио је Програм јавне расправе о *Нацрту закона о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији*.

Јавна расправа о предложеним документима трајаће 30 дана, од 20. јуна 2009. године. ■

Унапређење здравствене заштите војних осигураника

Фонд за социјално осигурање војних осигураника и Републички завод за здравствено осигурање потписали су *Уговор о пословно-техничкој сарадњи*, којим ће се знатно унапредити квалитет здравствених услуга војних осигураника.

Уговор, чија примена почиње 1. јула 2009, омогућиће војним осигураницима да користе примарну здравствену заштиту у свим здравственим установама Србије, што је посебно значајно за оне осигуранике у чијим местима више не постоје војноздравствени центри.

Републички завод за здравствено осигурање преузеће обавезу и да ангажује расположиве капацитете војноздравствених установа у Новом Саду и Нишу. ■

Светски дан борбе против злоупотребе дрога

Институт за јавно здравље Србије био је домаћин конференције поводом међународног дана посвећеном борби против злоупотребе дрога.

На скупу су говорили министар здравља професор др Томица Милосављевић, Вилијам Инфанте, стални координатор Уједињених нација у Србији, Славиша Златановић, државни секретар Министарства омладине и спорта, Милорад Вељовић, директор полиције Министарства унутрашњих послова Србије, доцент др Иван Дими-

тријевић, председник Стручне комисије за превенцију болести зависности Секретаријата за здравство Београда, представници Министарства просвете и бројни стручњаци у тој области.

Будући да је Министарство одбране подржало акционе програме у превенцији и сузбијању наркоманије, с посебном пажњом саслушан је рад проф др Гордане Дедић, неуропсихијатра са Клинике за психијатрију ВМА, Одељења за ментално здравље и војну психологију. ■

Б. К.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

Грађани имају чудне навике, и свако сабира себи оно што му причинјава задовољство и испуњава га. У кући неког узорног грађанина, који има занимљиву биографију и утицајну жену, пронађена је читава збирка средстава за убијање. Посебно се истицала колекција високобризантних експлозива, неки кажу четири, неки седам килограма, међу којима се лако препознаје тринитротолуол, или краће тротил. Или још краће ТНТ!

Шпајз за тротил

Знам бар две маторе рибокрадице који су остали без прстију. Један од њих, бога ми, и без целе шаке. Уместо штапа, канапа, удице и црва, они су користили рударски експлозив „камниктит“. Своју примитивну ловну направу, са прашкастом мином и спорогорећим штапином, бацали би у Мораву, а после сакупљали резултате свог недела. Док су имали чиме.

Сетио сам се тих несрећника после „новосадског случаја“. У кући неког узорног грађанина, који има занимљиву биографију и утицајну жену, пронађена је читава збирка средстава за убијање. Посебно се истицала колекција високобризантних експлозива, неки кажу четири, неки седам килограма, међу којима се лако препознаје тринитротолуол, или краће тротил. Или још краће ТНТ!

Уопште, грађани имају чудне навике, и свако сабира себи оно што му причинјава задовољство и испуњава га. Неко има колекцију значака, поштанских марки или ретких антикарварних књига. Оних које су исписане руком или штампане давно пре Гутенберга. Али, човек из Новог Сада воли неке друге материје! Полиција нам није саопштила све. Можда је он у некој мензури чувао и аеросолне експлозиве, до 12 пута јаче од тротила! А још су у течном стању, без укуса и мириса. Раде само кад се помешају.

Ко не верује, нека пита инжењерца, пуковника у пензији Емила Шустера, ено човек живи на Видиковцу. Он је жива (експлозивна) енциклопедија, па сам још '99. док је НАТО гађао Стражевицу, око 500 метара ваздушне линије од Шустеровог дома, одатле, заједно с њим препознавао пројектиле који су падали на то намучено брдо. Чиме су пуњени и како делују, све је то Шустер знао по звуку.

Али, Шустера нико од новинара није питао, није се сетио или није знао, шта се све може са четири или седам килограма класичног ТНТ, који је био ускладиштен у једном часном новосадском дому. Да ме је неко питао, не бих се усудио да кажем, мада сам у својој каријери тротил „палио“ бар десетак пута. Што за обуку, што за запречавање. Углавном по две стотине грама, а највише шест стотина. Јер је исти, то јест тринитротолуол, тада био пакован искључиво у брикетима од по двеста.

Но, замислите, поново ми се наметнула тема епидемије „војних аналитичара“, који без задршке одговарају на сва питања. Па, наравно и о експлозивима. И то интонацијом инжењерца пионира или пиротехничара са бар двадесет година искуства.

Дакле, кад је полиција у оном стану нашла експлозив за војне употребе, позвали су у један ТВ студио „војног аналитичара!“. Човек, иначе, има десетарски курс, што га држи у професији, бар у образовном смислу.

Њега водитељка сасвим озбиљно пита: „Господине тај и тај, шта се све може урадити са четири килограма тротила!“

Аналитичар, или тачније експерт, каже: „Молим вас, то је врло мала количина, са тим не би могла да се сруши ни нека трошна кућа, да не кажемо колиба!“ А затим долази експертиза општих места, помоћу које дотични објашњава јавности да је експлозив иначе опасна супстанца, посебно ако експлодира. Ако не, ником ништа, колекционар је пажљиво руковао са својом имовином и она није пукала, што је иначе очигледно.

„Хвала, господине што сте били наш гост!“ – рекла је водитељка.

„Молим, изволите и други пут!“

И он ће, наравно, изволети у сваком сличном, а и различитом случају. Навала војних експерата који немају појма иначе је логична. Релативно скоро смо изашли из ратова. Свако ко је некад прочитао стрип о Мирку и Славку, исецао слике из „Фронта“ или „Арсенала“, видео извештај са бојишта или слушао новогодишњу пиштољску канонаду са Новог Београда, може се пријавити за војног стручњака. Није кажњиво, јер је то једино лажно представљање које од вас неће сачинити Остапа Бендера или Арсена Лупена. И полиција нема кад да се бави таквим замлатама.

Уреду је, и опште незнање и ваљање опасних глупости може се разумети као експертиза. Све зависи од тога шта је коме потребно. Али, умирујућа, тупава и незнаљачка хипотеза о бенигности четири килограма разорног тротила, може бити погубна. Тротил не кида прсте, него све чега се дохвати: дрво, бетон, челик. Па би ствар стајала овако: са четири килограма бризантног експлозива може се срушити петоспратница или мост средње категорије (бетонски, челични) или хала средње величине. Све зависи од технике и места постављања. Несрећни „аналитичар“ побркао је терористичке акције са камионима који експлодирају кад улете у зграду, па је од њих одузео четири килограма и тако дошао до утешне рачунице.

Не нађох Емила да ми то потврди, али један други инжењерца, активни потпуковник јесте, уз низ детаља о методама које потенцирају разорну снагу (укопавање, херметизација, феномен слабог места, познавање конструкције, подршка осетљивим тачкама).

На овом нивоу, делатност лажних аналитичара постаје опасна, јер од њихових јавних заблуда и незнања нема заштите.

Поред онога што може да сруши, наведена количина кадра је да учини и ово: уништи 20 возила појединачно, буде употребљена за масовну производњу злочина. Или што је још горе, да су тротил и њему сродне супстанце били намењени за неки или за неки терористичких аката. Чији је, у ствари, то експлозив био?

Не говоримо овде ни о полицији нити о правосудју. Свако ради свој посао. Нити о експертима произведеним у личним дилетантским радионицама. Њих нико не може спречити да не знају нити да о томе говоре.

Ово је само мали оглед о опасним заблудама и потврда да је Балкан и даље, и ко зна докле ће бити, истинско буре барута, да не кажемо бачва аеросолних експлозива. И то је околност која производи небројане стратере опасности, на пољу које трпи заиста све.

Ту спаса нема. Остаје нам само да трагамо за правим информацијама и понудимо их народу. Не као експерти за све области, јер такви се већ дуго размножавају простом деобом. Али, док не буде доцкан.

Ми се за утеху можемо смејати онима који одвајају големе глупости и лепо живе од њих. Можемо се ваљати од смеха кад чујемо да постоји „активач за тротилску мину“.

Али, само дотле док не пукне. ■

НОВИ ГРИП

Преентива – најбоља заштита

Нагло повећање броја оболелих и незаустављиво ширење грипа условило је да СЗО, почевши од 27. априла, прогласи четврту, па пету и, недавно, шесту фазу пандемије.

У нашој земљи је 24. јуна регистрован први случај оболевања од грипа изазваног новим сојем вируса типа А (H1N1). Већи талас оболевања стручњаци очекују на јесен или зиму, када ће се покlopити са епидемијом сезонског грипа.

Како се за очекујућу пандемију припремила држава, а како систем одбране?

Лазивају га свињски, мексички, нови, маскирани... Наравно, реч је о грипу, изазваног новим сојем вируса типа А (H1N1), који се лако преноси међу људима. Појавио се средином марта на мексичкој фарми свиња у Ла Глорији, проширио на САД, Канаду и, закључно са 26. јуном, регистрован је у више од 100 земаља света. Према подацима Светске здравствене организације (СЗО), до тада је пријављено више од 60.000 оболелих и 263 умрла. Статистика говори да је око 98 одсто свих оболелих у свету регистровано у Мексику, САД, Канади, Јапану, Шпанији и Великој Британији.

Нагло повећање броја оболелих и незаустављиво ширење грипа условило је да СЗО, почевши од 27. априла, прогласи четврту, па пету и, недавно, шесту фазу пандемије. У почетном периоду она се може оцени-ти као умерена, јер наликује сезонском грипу и велики број оболелих опорављао се без медицинске неге и потребе за болничким лечењем.

У случају пандемије СЗО није препоручила да се затварају гранични прелази, аеродроми и луке. На тај начин неће бити спречено ширење грипа, а знатно би се нарушили међународни саобраћај и трговина. Такве мере уведене су пре шест година приликом појаве САРС-а, али је каснија анализа показала да нису биле ефикасне. Само ће најтеже погођене земље, кажу у СЗО, вероватно забранити велике јавне скупове, одложити фудбалске утакмице, затворити школе, и томе слично.

Најефикаснији лек против тог обољења јесте вакцина, али она још није произведена, па се са ишчекивањем гледа у велике светске лабораторије. Шири се списак земаља и доза вакцина које се наручују на невиђено, све с надом да ће брзо проћи пет-шест месеци, колико је потребно за тај подухват. И наша земља је једна од њих – још пре месец дана наручено је три милиона доза.

У јавности, пак, увелико се шушка о подметању вируса да би се одвратила пажња са економске кризе и оснажила фармакоиндустрија, која у тој ситуацији евидентно профитира. Чак и поједини стручњаци тврде да је тај вирус већ виђен 1976, када се један експеримент отргао контроли, а преобраћени вирус појавио се у војној бази у Њу Џерсију.

Да се не би створила паника, веома је важно да се свака земља добро припреми за пандемију, организује своју здравствену службу и, наравно, да о свему правовремено информише грађане. На челу те пирамиде је Светска здравствена организација, која је у непрекидној интерактивној вези са здравственим службама свих земаља – шаље им детаљна обавештења о мерама поступања у случају појављивања епидемије у одређеним земљама, а од националних здравствених служби тражи да пријављују све случајеве оболелих особа, јер се на основу тога праве нове процене пандемије.

Пандемија

Према Светској здравственој организацији о пандемији се може говорити када су испуњена три услова – да се у некој популацији појавило до тада непознато обољење, да узрочници болести инфицирају људе, изазивају тешке последице и да се брзо шире међу људима.

Пандемија грипа представља светску епидемију која настаје стварањем новог под-типа вируса грипа А, против кога не постоји имунитет. Због тога долази до великог броја истовремених епидемија широм света, са више милиона оболелих и умрлих људи.

Ово је прва пандемија у овом веку, али се оне циклично појављују и законитости њиховог настанка одавно су познате. Почевши од 16. века, у просеку настају три пандемије на сваких 100 година, у интервалима од 10 до 50 година.

Познато је да су у претходном столећу чак три пандемије грипа харале земљином куглом и однеле десетине милиона људи. Било је то 1918, 1957. и 1968. године. Од прве је само у периоду од 18 месеци умрло око четрдесет милиона људи, а друга и трећа однеле су по милион.

Треба истаћи да је пандемија новог грипа неупоредиво већа опасност од епидемије птичјег грипа изазваног вирусом типа А (H5N1), који до данас није ишчезао из популације, али још нема интерхуманог преношења, него се људи заражавају у контакту са живином. Нови грип је успео да пробије баријеру врсте – од њега оболевају људи и животиње – са свиња се пренео на човека, са човека на човека, а могуће је и обрнути правац.

И где је крај? Пандемије, према историјском искуству, могу трајати више година.

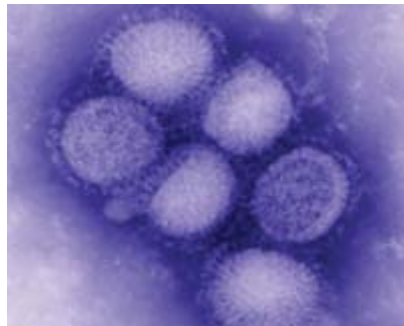
У овом моменту епидемиолошка ситуација у земљама света варира и креће се од оних које немају грип, оних које имају неколико случајева оболелих, до оних са епидемијским јављањем у заједници.

У нашој земљи је 24. јуна регистрован први случај оболевања од новог грипа изазваног вирусом инфлуенце типа А (H1N1), а оболели се, према речима стручњака, очекују и код 1. јула почну масовне манифестације попут Универзијаде и седам дана касније Егзита. Ту је и сабор трубача у Гучи. Велики талас, пак, можемо очекивати на јесен или зиму, када ће се поклопити са епидемијом сезонског грипа – истичу епидемиолози.

Извесно је да клиничка слика новог грипа подсећа на сезонски грип, али и то да је преносивост вируса вишеструко већа него

код њега. Много тога је и непознато, јер се са тим сојем човечанство суочава први пут, па ни епидемиолози не могу прецизно да говоре о току болести. Сем тога, стручњаци кажу да ће нови или мексички грип и даље наставити да мутира.

Светска здравствена организација послала је земљама, па и нашој, *Водич за јавноздравствене мере*, као одговор на пандемију нове инфлуенце. Једна од препорука тог водича јесте да се националне снаге одговарајућом бригом о оболелима усредсреде првенствено на слабење социјалног импакта вируса, а не на настојање да се одложи трансмисија болести. Такође, здравствене службе треба да буду спремне да приме велики број пацијената, посебно оне потенцијално озбиљне. Исто тако, земље треба да сачине планове за набавку нео-

Сумњив случај

Суспектан или сумњив случај јесте особа која има температуру вишу од 38, која кашље или отежано дише и која је седам дана пре појаве симптома била у блиском контакту са особом која је вероватни случај оболевања од новог соја вируса грипа, путовала или боравила у зони са актуелном локалном трансмисијом.

Обезбеђење Универзијаде

О здравственом збрињавању учесника Универзијаде бригу ће водити лекари са Војномедицинске академије. Овога пута они ће имати још једну обавезу – да обезбеде надзор и контролу ширења новог грипа међу спортистима, члановима делегација које прате репрезентације и судијама.

– Ми смо учесницима тог скупа дали да попуне упитник, па ћемо после доласка у земљу имати увид у њихово здравствено стање. Посебно је важно да знамо да ли имају неки од симптома који могу да се доведу у везу с овим gripом, да ли су били у контакту са оболелим у својој земљи. Такође, тражићемо да њихови лекари или вође делегације извештавају сваког јутра наше лекаре о њиховом здравственом стању. Један наш тим биће непрекидно у Универзитетском селу, а четири тима су у приправности – каже пуковник доц. др Радован Чеканац, и додаје да ће надзор бити отежан због размештаја гостију – спортисти ће бити у Универзитетском селу, чланови делегација у Хајату и Континенталу, а остали у десет београдских хотела.

– Процедура је таква да сви који имају симптоме сличне gripу консултују наше епидемиологе, а они ће закључити да ли је реч о сумњивом случају. Кад се то потврди епидемиолог ће узети брис из грла или носа зараженог и послати га у „Торлак“ на анализу. У међувремену, пацијента ћемо држати у изолатору у универзитетском селу. Уколико се анализом утврди да је позитиван, сматраћемо да је пацијент оболео од новог грипа и хоспитализоваћемо га и лечити на Клиници за инфективне болести ВМА.

ходних лекова и опреме, те антивирусних лекова и вакцина.

У међувремену су на нивоу државе предузети неопходни кораци како би се што спремније дочекао грип који очекујемо. Здравствени систем Србије је још почетком 2006. припремио планове активности за претећу пандемију птичјег грипа, али како се она, срећом, није дотле развила, планиране мере се усклађују са актуелном епидемиолошком ситуацијом и препорукама Светске здравствене организације.

Поводом појаве инфекције људи новим сојем вируса грипа, Министарство здравља, Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“, као контакт институција Републике Србије за спровођење Међународног здравственог правилника, републичка Комисија за заштиту становништва од заразних болести и Посебна радна група за примену Плана активности пре и у току пандемије грипа, непрекидно прате епидемиолошку ситуацију новог вируса А H1N1 у свету и о томе обавештавају јавност.

Влада Републике Србије формирала је, 30. априла, као своје највише тело, Координационо тело Владе Републике Србије за примену плана активности пре и у току пандемије грипа А H1N1 код људи, ради организовања мултисекторске припреме за предстојећу пандемију грипа. То тело, којим председава др Томица Милосављевић, министар здравља, чине представници 13 министарстава, а међу њима је и представник Министарства одбране – државни секретар др Зоран Весић.

Лабораторија Института за имунологију и вирусологију „Торлак“ добила је неопходне реагенсе за брзо откривање новог грипа, и помоћу њих је могуће открити вирус за четири до пет сати. Ако буду постављене прелиминарне сумње да је откривен вирус,

анализе ће бити провераване у лондонској лабораторији Светске здравствене организације. Институт има тестове у довољним количинама, а код њих се налазе и одређене количине антивирусних лекова – тамифлу.

Радне групе

Координационо тело Владе Републике Србије формирао је више заједничких тела. Једно је за планирање и координацију, које обезбеђује функционисање свих сегмената друштва и смањење смртности у пандемији. Потом, заједничко тело за праћење ситуације и процену за примену Плана активности пре и у току пандемије новог грипа. Тим телом председава др Периша Симоновић, државни секретар Министарства здравља, и у његов рад укључени су епидемиолози из републичког института и других завода, затим инфектолози, Републички фонд за здравствено осигурање, представници Института за имунологију и вирусологију „Торлак“ и један представник из Министарства здравља. Представник Министарства одбране у том телу је пуковник доц. др Радован Чеканац, начелник Института за епидемиологију Сектора за превентивну медицину ВМА.

Пуковник доц. др Чеканац каже да је то тело формирано како би се пратиле и координирале мере превенције и сузбијања ширења обољења, те налагала и спроводила епидемиолошка, клиничка и лабораторијска истраживања. По потреби би се формирали интервентни тимови са Институтом за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, и размештали где треба. То тело координира рад нижих родних група и једном недељно доставља извештаје, предлоге мера и закључке министру здравља.

Сем тога, формирано је заједничко тело за комуникацију, те заједничко тело за активности здравственог система, које чине директори клиничких центара.

Посебне радне групе основале су Министарство просвете и Министарство рада и социјалне политике. Једна радна група свакодневно заседа и у Институту „Батут“. Они прате кретање пандемије и на свом сајту свакодневно ревидирају доступне информације о актуелној епидемиолошкој ситуацији у свету и доступна стручно-методолошка упутства за контролу уношења и спречавања ширења новог соја вируса грипа у Србији.

Посебна радна група Министарства здравља за имплементацију Плана активности пре и у току пандемије грипа у непрекидном је контакту са Управом за ветерину Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, регионалном канцеларијом Европског центра за контролу болести за Европу и канцеларијом СЗО у Београду.

Војна здравствена служба

– Свака појава масовних обољења или повреда најбољи је тест за проверу организације службе, јер за такве појаве није битна врхунска медицина него добра организација рада. Најважније је да се прекину ланци инфекције и начини преношења болести – истиче бригадни генерал доц. др Вељко Тодоровић, начелник Управе за здравство у Министарству одбране.

Управо тим путем организовала се војноздравствена служба. Ако се погледају наређења и многобројна упутства, уочљиво је да се Министарство одбране и Војска Србије на прави начин спремају да дочекају наступајући пандемију. Прве информа-

ције о новом грипу практично су прослеђене свим јединицама и установама МО и ВС након открића првих оболелих у свету. Дата је и клиничка слика грипа, тада названог мексички. Последње упутства односе се на мере које би се предузеле у случај ширења новог грипа међу становништвом.

У међувремену, ради превенције и контроле новог грипа здравствена служба у МО и Војсци предузела је низ противепидемиолошких и хигијенских мера. Неке од њих је препоручила је-

Мере превенције

– Да би се прекинуо ланац оболевања од новог грипа треба да се поштују опште мере превенције. Најбитније је редовно прање руку, јер се болест преноси додиривањем зараженог предмета, а потом сопственог носа или уста. С обзиром на то да је реч о капљичној инфекцији, вирус се преноси кашљањем и кијањем, због чега је неопходно да се користе једнократне марамиче, коју после употребе треба бацити. Могу се користити и све марамиче са алкохолом или неким сличним дезинфицијентом. Обавезно је проветравање просторија у којима се борави и избегавање контакта са оболелом особом. У случају појаве симптома сличних грипу, оболели не треба да се лече сами, већ да се јаве лекару или позову један од телефона са списка дежурних епидемиолога – истиче др Чеканац.

диницама и установама Војске Србије, а неке војноздравственој служби – од ВМА и других војноздравствених установа до санитетских одељења. Све те мере усклађене са оним што Министарство здравља спроводи у републици.

Суштина је, како каже генерал, да се озбиљном медицинском проблему приступи организовано и да свако на свом нивоу обави одређене активности. Због тога је Министарство одбране формирало два тима – Експертски и Оперативни, и они прате и процењују стање, предлажу мере и обезбеђују услове да се те мере могу применити.

– Ми смо спремни за нову пандемију. Одавно смо направили кампању и акцију да у целом систему имамо јединствен приступ том проблему. Инсистираћемо да га поштују они који ће имати највише прилике да евентуално дођу у контакт са тим новим gripом – а то су лекари и медицинске техничари у амбулантама и санитетским одељењима. Након проглашења пандемије на ВМА је уведено стално дежурство лекара епидемиолога и њихов задатак је да дају информације, савете и упутства лекарима свих профила у систему војног здравства, те да буду у контакту са републичком епидемиолошком службом.

Сличне је урадио Институт за јавно здравље „Батут“. Они у сваком регионалном епидемиолошком заводу у Србији имају стално дежурне епидемиологе. Тако је служба дигнута на већи степен приправности и боље организованости.

Генерал истиче да је битно обезбедити и материјалне услове – смештај војника по хигијенских правилама у случају да се болест појави и довољно средстава за основну хигијену. Свако санитетско одељење и свака најмања амбуланта у Војсци снабдевена је довољном количином заштитне опреме – заштитне маске, одела, наочаре. Покренуте је набавка да се обезбеди и довољна количина лека *тамифлу*.

Тодоровић каже да је веома битна едукација лекара и медицинских техничара, јер је то јединствен, планетарни проблем, који се први пут јавља у свету. Едукацијом ће људи сазнати потребне информације, али ће им се истовремено и дати методологија јединственог приступа том проблему.

– Када је у питању струка треба знати како приступити сваком сумњивом случају, разматрати шта је сумњиви (или суспектан), а шта вероватан случај новог gripа, а ако се потврди да је неко стварно болестан, како са њим поступати. То је све добро разрађено у стручно-методолошком упутству. Први и основни параметар на основу кога почиње анализа јесте висока температура пацијента, а ако је удружена са отежаним дисањем, онда је то већ сигнал да је могућа инфекција вирусом новог gripа. Потом, треба пратити епидемиолошке податке – да ли је пацијент који има високу температуру био у контакту са неком особом оболелом од gripа, да ли је боравио у земљи где су већ регистровани такви случајеви. То би била група пацијената којима би се узимали узорци за вирусолошке анализе, и они би се изоловали од осталих болеснике.

Начин лечења и место одређиваће се на основу тежине оболевања. Начелник управе за здравство каже да би се највећи број заражених пацијената лечио у кућним условима, неки на инфективним одељењима, а они најтежи у јединицама интензивне неге.

Експертски и оперативни тим

Значајну улогу и одговорност током евентуалне епидемије gripа у МО и ВС имају два ново формирана тима – Експертски и Оперативни. За вођу Експертског тима постављен је бригадни генерал доц. др Вељко Тодоровић, а оперативног пуковник др Јован Максић.

У саставу експертског тима су лекари са ВМА – пуковник доц. др Радован Чеканац, пуковник проф. др Дарко Ножић, проф. др Нада Куљић Капулица, доц. др Весно Шуљагић, и мајор др. сц. ветерине Радивоје Анђелковић из Управе за здравство.

Пуковник Чеканац објашњава какве су надлежности експертског тима. Они сагледавају степен угрожености од нарочито опасних заразних болести људи и животиња, анализирају и процењују ризик угрожености територије са посебним освртом на људе, животиње и објекте у саставу МО и ВС, доносе предлоге и упутство о располо-

Клиничка слика болести

Највећи број случајева има типичну слику сезонског gripа, која се спонтано повлачи: висока температура, главобоља, малаксалост, бол у зглобовима, мишићима и суви кашаљ. Понекад се јављају и мучнина, повраћање, бол у грудима и дијареја. Инкубација је обично кратка и најчешће траје од три до пет дана, а може трајати од седам до десет дана. Оболела особа је инфективна од првог дана појаве симптома, па све док су они изражени (најчешће око седам дана), а код деце и до 10 дана.

живим мерама здравствене и биозаштите људи, благовремено обезбеђује стручну помоћ припадницима Војске, те координирају заједничке активности са надлежним стручним службама у Републици.

До сада су чланови Експертског тима одржали неколико састанака посвећених претњи од пандемије новог gripа. Анализирано је стање и процењен ризик, па су на основу тога предложене одређене превентивно-медицинске мере. Као непосредни задаци одређени су израда плаката са илустрацијама и едукација санитетског особља о новом gripу. Едукацију изводе лекари специјалисти са ВМА – епидемиолог, инфектолог и један лекар из јединице или установе. Лекари су добили упутство за контролу уношења и спречавање ширења новог соја вируса gripа у јединицама ВС са контакт телефонима.

– У случају појаве новог gripа међу војницима и осталим припадницима ВС, треба одмах предузети следеће мере: издвајати оболеле и сумњиве на оболење и лечити их у изолатору стационара санитетских одељења матичне јединице или војноздравствене установе. У случају масовног оболевања формираће се привремени стационари и у њима лечити оболели, уз примену симптоматске терапије. Симптоматска терапија подразумева мировање и надокнаду течно-

сти, употребу антипиретика, а употреба антибиотика спроводила би се само по препоруци лекара. Антивирусна терапија спроводиће се само по препоруци и упутству инфектолога, и то у болничким условима – истиче начелник Института за епидемиологију.

Према досадашњим подацима претпоставља се да ће, зависно од земље, пет до десет одсто људи имати тежу клиничку слику, која ће захтевати хоспитализацију.

– Свет је одавно прописао ефикасне противепидемијске мере које, у начелу, нису компликоване за примену, него траже ред и упорност свих који су у систему – и пацијената и представника здравствене службе. Практично, заразне болести су искорениле противепидемијске, пре него вакцине. Тамо где је служба добро организована и где је приступ правилан, превентива би требало да буде важнија од куративе. У систему одбране управо је тако – истиче на крају начелник Управе за здравство генерал Вељко Тодоровић. ■

Мира ШВЕДИЋ

Честитке поводом Дана Службе осматрања и јављања и 126. центра ВОЈИН

Министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић упутили су честитке, поводом 18. јуна – Дана службе осматрања и јављања и Дана 126. центра ваздушног осматрања, јављања и навођења, свим припадницима тих састава.

„Савремени безбедносни изазови, а посебно потенцијалне претње од терористичких аката из ваздушног простора, захтевају високу оперативну способност система ваздушног осматрања, јављања и навођења Војске Србије у обезбеђењу потпуне контроле и сигурности ваздушног простора Републике Србије и на тај начин активно учешће у међународним активностима на супростављању тероризму.

Досадашњи резултати које сте постигли у извршавању задатака, ваш професионализам, способност и искуство, као и средства којима рукујете, гаранција су да ће и у наредном периоду небо над Србијом бити безбедно, што ће допринети даљем учвршћивању позиција наше земље на пољу регионалне сарадње и међународних интеграција”, каже се у честитци министра Шутановца припадницима 126. центра ВОЈИН.

Генерал Милетић је у својој честитци истакао да припадници Службе осматрања и јављања настављају традицију дугу готово један век, а добром обученошћу у знатној мери доприносе функционисању система ваздушног осматрања и јављања, а тиме и оперативној способности састава Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и Војске Србије у целини.

Упис студената у прву класу Високе школе ВМА

Рок за предају докумената за упис прве генерације студената Високе школе Војномедицинске академије истекао је 18. јуна.

Због већег занимања девојака, Управа за школство донела је одлуку о измени плана школовања и усавршавања кадра Министарства одбране и Војске Србије, чиме је на академске интегрисане студије медицине Високе школе ВМА, у школској 2009/2010. години, одобрен пријем 11 студената и девет студенткиња.

Здравствени прегледи, ради оцене здравствене способности за све кандидате и кандидаткиње који испуњавају услове конкурса, одржани су 20. јуна на Војномедицинској академији, а пријемни испит 27. јуна 2009. године.

Војна гимназија уписала нову класу ученика

У 37. класу Војне гимназије уписано је 90 ученика, за 20 више него што је у првобитном плану предвиђено. Министар одбране Драган Шутановац одлучио је да повећа бројно стање најмлађе генерације због изузетно великог занимања за школовање у тој војној школи.

На конкурс за упис у Војну гимназију пријавило се 911 кандидата. Лекарске прегледе успешно је прошло 595. Првопласирани на ранг-листи има 95,9 бодова од могућих 100.

Од укупно 90 младих који у септембру крећу у школу на Сењаку, 87 из основне школе доноси одличан, а тројица врло добар успех. Сви они су, према јединственим критеријумима, ранжирани на основу просека из основне школе, резултата тестова из математике и српског језика, односно на основу провера психофизичких способности. Према наведеним критеријумима, 99 кандидата са одличним успехом није стекло право уписа.

Заклетва војника јунске генерације

Јачање одбрамбеног строја

У центрима за обуку Војске Србије, 20. јуна, регрути јунске генерације положили су свечану заклетву.

Свечаностима у гарнизонима Војске присуствовале су најодговорније старешине, родитељи, родбина и пријатељи младих војника, представници локалне самоуправе, верских заједница и бројни грађани.

За наредни месец и по дана најмлађи војници српске војске завршиће прву фазу обуке, после чега ће највећи број њих наставити оспособљавање у центрима за специјалистичку обуку, у зависности од војно-евиденционе специјалности.

Свечаности у 7. центру за обуку у Лесковцу присуствовали су заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Младен Ћирковић и командант Команде за обуку генерал-мајор Александар Живковић.

Генерал Ћирковић поручио је младим војницима да ће у Центру за обуку стећи индивидуална знања и вештине, а да ће након тога отићи у јединице Војске, где ће та знања и вештине уклопити у целину. Родитељима, родбини и пријатељима младих војника честитао је на том значајном тренутку у животу сваког младог човека, и захвалио што су у толиком броју дошли на свечаност.

Заменик начелника Генералштаба пожелело је војницима да буду успешни и задовољни током боравка у јединицама Војске Србије.

Завршен интернационални ку

У Центру за усавршавање кадрова АБХ одбране Војске Србије у Крушевцу завршен је пети међународни курс из области заштите од хемијског оружја, на коме је 18 полазника из 17 земаља света овладао знањима и вештинама из области употребе хемијског оружја, почев од детекције и идентификације токсичних хемикалија, па до мера заштите од хемијских опасности и терористичких дејстава хемијским оружјем.

Полазницима курса сертификате је уручио командант Центра за усавршавање кадрова АБХО пуковник Слободан Савић, који је затварајући курс подвукао организациону, кадровску и материјалну спремност Центра да изврши све задатке које намећу савремени безбедносни изазови, ризици и претње од хемијског оружја.

Курс је реализован у организацији Министарства одбране Србије, Генералштаба Војске Србије, Команде за обуку и Организације за забрану хемијског оружја Уједињених нација, док су садржаје обучавања из-

Најмлађој генерацији војника положену заклетву честитали су представници Генералштаба српске војске – у 1. центру за обуку у Сомбору генерал-мајор Драган Колунија, начелник Управе за оперативне послове, у 2. центру за обуку у Панчеву, бригадни генерал Раде Ђурић, начелник Управе за извиђачко-обавештајне послове, у 3. центру за обуку у Јакову, генерал-мајор Петар Ћорнаков, начелник Управе за обуку и доктрину, у 4. центру за обуку у Ваљеву генерал-мајор Љубомир Самарић, начелник Управе за логистику, у 5. центру за обуку у Зајечару генерал-мајор Бождар Форца, начелник Управе за планирање и развој, у 6. центру за обуку начелник Управе за телекомуникације и информатику генерал-мајор Радивој Вукобродовић, а у Центру за обуку Копнене војске у Пожаревцу бригадни, генерал Миодрог Вукмировић, заменик команданта Команде за обуку. ■

А. ПЕТРОВИЋ

рс заштите од хемијског оружја

водили припадници Центра за усавршавање кадрова АБХ одбране у Крушевцу, Центра за контролу тровања ВМА, Војнотехничког института и 246. батаљона АБХ одбране. Обука је у целини изведена на енглеском језику. У склопу курса полазници су обишли знаменитости града Крушевца и упознали се са историјом и традицијом града.

Пети интернационални курс из области помоћи и заштите показао је да постоји континуитет успешне сарадње Организације за забрану хемијског оружја (ОПСВ) и Војске Србије у имплементацији Конвенције о забрани хемијског оружја и да се у будућности могу очекивати још бољи резултати на плану оспособљавања стручњака из целог света. Проблемима потенцијалних хемијских удеса и терористичких напада хемијским оружјем у свету се придаје велика пажња и формирају се адекватне снаге за одговор на ове опасности. ■

З. М.

Помоћ вишку војног кадра

Десети састанак Управног одбора пројекта Поверилачког фонда Програма Партнерство за мир за помоћ вишку војног кадра у Републици Србији, одржан 23. јуна на Топчидеру, отворио је изасланик одбране Норвешке у Београду потпуковник Терје Хаверстад. Поред сталних чланова Управног одбора, представника 16 земаља донатора, српског Министарства одбране, Међународне организације за миграције (ИОМ) и канцеларије НАТОа за везу, састанку су присуствовали и представници амбасада земаља заинтересованих за искуства Србије у реформи система одбране.

– Пројекат Северноатлантске алијансе Партнерство за мир Поверилачког фонда у Републици Србији значајан је и због развоја опште безбедности и због социјално-економске реинтеграције лица којима је служба, по потреби службе, престала у Војсци Србије, а посебно због актуелне светске економске кризе – рекао је на скупу државни секретар Министарства одбране Игор Јовичић.

Такође је истакао задовољство досадашњим резултатима Пројекта, односно сарадњом Министарства одбране, ИОМ-а и земаља донатора. Нагласио је значај помоћи коју Србија добија од 16 земаља чланица Фонда – Италије, Данске, Холандије, Шпаније, Аустрије, Велике Британије, Чешке, Луксембурга, Словачке, Словеније, Финске, Исланда, Пољске, Бугарске, Мађарске и Краљевине Норвешке. Државни секретар је напоменуо да постоји потреба да се настави сарадња током примене Пројекта, све до завршетка реформе система одбране. Информисао је присутне о реализацији и развоју Програма ПРИСМА.

На састанку је презентован извештај о екстерној независној евалуацији Пројекта, која је реализована од децембра 2008. до јануара 2009. године. Двојица корисника Пројекта говорили су о искуствима у процесу реинтеграције у цивилни живот. Шеф мисије ИОМ у Србији Грегори Гудстајн истакао је досадашња постигнућа и представио најзначајније активности на које ће се фокусирати у будућности.

До сада је готово 4.700 бивших припадника Министарства одбране и Војске Србије користило услуге индивидуалног саветовања и регистровало се за помоћ у регионалним канцеларијама ИОМ-а у Београду, Нишу, Новом Саду или у Краљеву. Однедавно, могућност пријављивања за Програм имају и бивши војници по уговору. Пошто Пројекат већ три године постиже изузетне резултате, донатори су одлучили да га подрже још годину. ■

С. ЂОКИЋ

Сертификати учесницима у програму ПРИСМА

У Привредној комори Београда 24. јуна уручени су сертификати учесницима у програму ПРИСМА. Свечаности су присуствовали представници Министарства одбране, земаља Нордијске иницијативе, Међународне организације за миграције (ИОМ), директори школа у којима су се оспособљавали полазници и представници Привредне коморе. Скуп је отворио генерални секретар Коморе Ивана Зељковић.

Партнери у Програму су Привредна комора Београда, Центар за пословно образовање и унапређење квалитета, Техничка школа Нови Београд, Центар за континуирано образовање одраслих, Београдска пословна школа и Саобраћајна школа Земун.

Током недавно реализоване обуке, 75 полазника оспособљавало се за сервисирање и одржавање уређаја за климатизацију, вођење пословних књига, возаче аутобуса, предузетништво и инсталацију водовода и централног грејања. ■

С. Ђ.

Балканска стража

Вежба је изведена на основу објективног сценарија, са жељом да старешински кадар нових чланица Програма Партнерство за мир достигне неопходне стандарде и да се оспособи за планирање и реализацију операција у којима учествују различите снаге, од батаљона до здружених оперативних снага. Другим речима, учесници Балканске страже оспособљавали су се за суочавање са изазовима 21. века и за учешће у међународним мировним мисијама.

Од 21. до 27. јуна у Бугарској је одржана мултинационална компјутерска командно-штабна вежба оперативно-тактичког нивоа *Балканска стража*, на којој су учествовали припадници оружаних снага Бугарске и Румуније и Војске Србије. У својству посматрача активностима *Балканске страже* присуствовали су представници Босне и Херцеговине и Црне Горе.

Основни циљ вежбе био је да подржи нове балканске чланице Програма Партнерство за мир и ојача регионалну безбедност и стабилност. Завршне активности, у симулационом центру „Чаралица“, пратили су заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Младен Ђирковић, начелник Штаба Копнене војске бригадни генерал Војин Јондић, изасланик одбране Републике Србије у Бугарској потпуковник Зоран Стојановић и начелник Одсека за међународну војну сарадњу Генералштаба наше војске потпуковник Мирјана Миленковић.

Заменик начелника одбране и командант Здружене оперативне команде Оружаних снага Бугарске генерал-потпуковник Галимир Пехливанов говорили су гостима из Србије о капацитетима и могућностима симулационог центра „Чаралица“.

■ Операција подршке миру

На *Балканској стражи* учествовало је 17 старешина српске војске – 15 из различитих јединица Копнене војске и двојица из састава Команде за обуку. Демонстрирали су способности за руковођење вежбом и рад у командама мултинационалне бригаде и батаљона. Обучавали су се и за припрему, организовање и извођење сличних вежбовних програма.

Током боравка у Бугарској, припадници Војске Србије сагледали су систем за симулацију вежбе, који прати и подржава све активности, намеће одређене проблеме и прати реализацију. Руководство вежбе задавало је учесницима различите супозиције и инцидентне ситуације на које је требало да одговоре. Вежба је изведена на основу објективног сценарија и са жељом да старешински кадар нових чланица Програма Партнерство за мир достигне неопходне стандарде, те да се оспособи за планирање и реализацију операција у којима учествују различите снаге, од батаљона до здружених оперативних снага. Другим речима, учесници *Балканске страже* оспособљавали су се за суочавање са изазовима 21. века и за учешће у међународним мировним мисијама.

„Оно што је важно након вежбе јесте да смо сагледали све проблеме који се односе на рад у мултинационалном окружењу. Реализацијом компјутерски и софтверски подржане вежбе, остварили смо знатан напредак у достизању вишег нивоа интероперабилности за садејство са међународним снагама“, каже кодиректор вежбе пуковник Звонко Стојковић, начелника Одељења за обуку у Команди Копнене војске.

Према мишљењу пуковника Стојковића, сличан симулациони центар неопходан је и нашој војсци, како би команде јединица ефикасније изводиле командно-штабне вежбе.

Вежба у Центру „Чаралица“ представљала је симулацију операције подршке миру у зарађеној зони између две имагинарне земље. Задатак Мултинационалне бригаде – „Југ“ био је да успостави демилитаризовану зону и настави са дезангажовањем снага након предаје одговорности цивилним властима.

„Српски официри имали су прилику да први пут раде на аутоматизованом систему у Центру за симулацију и да на тај начин учествују у мултинационалној мировној операцији. Показали су висок ниво знања и способности, а команда механизованог батаљона са српским официрима постигла је одличне резултате“, истиче заменик команданта Бригаде „Југ“ потпуковник Дејан Петковић.

Спровођење мира, слободе кретања и повратка избеглица, борба против тероризма, надгледање мира и контрола зоне раздвајања, само су неки од задатака које је успешно извео Трећи механизовани батаљон, са командантом

мајором Небојшом Ристовићем.

„Суштина је била да припадници Команде батаљона увежбају мисаони процес и доношење ваљаних одлука у различитим ситуацијама“, каже мајор Ристовић.

Механизована чета, којом је командовао потпуковник Добрица Величковић, имала је задатке да патролира демилитаризованом зonom, обезбеди снаге које граде мост или да прати логистичке саставе који довозе хуманитарну помоћ локалном становништву. Како тврди мајор Величковић, искуства са вежбе припадници Војске примениће у будућем раду. За заставника Миодрага Зорића из Команде Колнене војске, најважније је то што је сагледао могућности јаке рачунарске мреже, развијеног софтвера и веб-апликација за подршку структурално командовања. С друге стране, сви припадници Војске Србије наглашавају добар пријем, изузетно добру сарадњу и коректан однос међу колегама из оружаних снага Румуније и Бугарске.

Током вежбе, генерал-потпуковник Младен Ђирковић и Галимир Пехливанов разговарали су и о формирању регионалних војних центара. Генерал Ђирковић истакао је да симулациони центар „Чаралица“, у коме се команде бугарских оружаних снага припремају за учешће у међународним мировним мисијама, може постати регионални центар, пошто се у њему већ обучавају припадници армија из Румуније, Босне и Херцеговине, Црне Горе и Србије.

■ Регионални војни центри

„Као и остале земље региона, и Србија има одговарајуће капацитете регионалног нивоа, попут Центра АБХО у Крушевцу, Санитетског центра и Центра за обуку паса у Нишу, те Центра за мировне операције, Војномедицинске академије или Војне академије. Не морају свака држава и војска да имају све ресурсе за обуку припадника, већ можемо сарађивати у различитим областима“, нагласио је генерал Ђирковић.

После обиласка вежбених активности генерали Ђирковић и Пехливанов сложили су се да је *Балканска стража* била корисна свим учесницима и потврдила добру сарадњу међу земљама Балкана.

Према речима генерал-потпуковника Галимира Пехливанова, вежба је испунила постављене циљеве, док знања и способности српских официра и подофицира отварају нове могућности за још интензивнију сарадњу српске и бугарске војске.

Треба подсетити да је у току усаглашавање техничког споразума о реализацији заједничких бојних гађања припадника две војске ракетним системима ПВО на бугарском полигону „Шабла“. Недавно је десеточлана делегација Војске Србије обишла и Центар за обуку официра и подофицира у Бугарској, а започела је и сарадња војне полиције. Командант Четврте бригаде Колнене војске Оружаних снага Бугарске посетио је Четврту бригаду Војске Србије у Врању. Бугарски званичници најавили су, такође, учешће на предстојећем аеромитингу у Београду. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Словачка делегација посетила Инспекторат одбране

Државни секретар Министарства одбране Републике Србије Игор Јовичић примио је 18. јуна трочлану радну групу Сектора за контролу у Министарству одбране Републике Словачке, која је посетила Инспекторат одбране нашег министарства.

Словачку делегацију предводио је пуковник Љубомир Абел, генерални директор Инспекције, а у разговорима су учествовали и пуковник Јован Тамбурић, заменик директора Инспектората одбране, и војни изасланик Републике Словачке пуковник Франтишек Михалик.

Саговорници су разменили искуства о организацији, нормативном уређењу, али и о методологији остваривања задатака инспектората одбране министарства одбране две земље. ■

Ваздухопловци у Охају

У оквиру *Плана сарадње за 2009*, током јуна Националну гарду Охаја посетиле су две делегације припадника ВиПВО из Војске Србије. У првој, од 13. до 20. јуна, био је бригадни генерал Јовица Драганић, начелник Штаба Команде ВиПВО, а у другој, од 9. до 20. јуна, радна група коју су сачињавала четворица припадника ПВО Војске Србије.

Професионални развој и презентација штабова била је тема о којој је разговарано током посете генерала Драганића, док су припадници ПВО били у радној посети 174. артиљеријско-ракетном дивизиону из састава 174. бригаде ПВО.

– Овакав облик сарадње са Националном гардом Охаја још једном је потврдио висок степен уважавања и професионалан однос у размени информација. Припадници Војске Србије подижу ниво оспособљености, а знања која стичу на полигонима у Охају могу да пренесу припадницима Војске Србије – истакао је генерал Драганић. ■

М. Ш.

Војномедицинска вежба „MEDCEUR 2009“

Финална планска конференција војномедицинске вежбе „MEDCEUR 2009“, односно завршна фаза припрема за међународну вежбу која ће се одржати почетком септембра, организована је 15. јуна у Нишу. Скупу је присуствовао заменик команданта Здружене оперативне команде бригадни генерал Милан Мојсиловић.

Најпре су билатералне консултације одржали представници српске и америчке делегације, а потом и састанак са цивилним предузећима и царином. Усаглашена су сва питања о вежби са представницима десет земаља чланица Програма Партнерство за мир.

На крају планске конференције кодиректори вежбе – потпуковник Горан Десанчић и пуковник Тимоти Браун – потписали су *План извођења вежбе*. Координатор активности за планирање војномедицинске вежбе пуковник Жељко Петровић, у име тима Министарства одбране и Војске Србије, нагласио је да ће команда вежбе крајем августа и почетком септембра заживети у потпуности.

„MEDCEUR 2009“ биће једна од најзначајнијих овогодишњих активности српског војног санитета и Војске, а организатори су Војска Србије и Европска команда Оружаних снага САД. Вежба се већ неколико година организује у различитим земљама, а наши представници учествовали су на активностима одржаним у Молдавији 2007. и Хрватској 2008. године. ■

З. М.

Подстрек дијалога

Конференција је промовисала дијалог, партнерство, добросуседске односе и заједничке активности оружаних снага балканских земаља, сматра начелник Генералштаба оружаних снага Грчке генерал Деметриос Грапсас

Трећа конференција начелника генералштабова балканских земаља – Албаније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Црне Горе, Грчке, Македоније, Румуније, Турске и Србије – одржана у Београду од 8. до 10. јуна, била је прилика да окупљени још једном потврде спремност да на војном плану, конкретним активностима, допринесу стварању, јачању и унапређењу безбедног окружења у региону.

Подстрек за успостављање Конференције потекло је од тодашњих начелника генералштабова Грчке и Турске, генерала Финофотиса и генерала Бујуканита. Имајући то у виду, као и чињеницу да је домаћин Прве конференције била Грчка, разговарали смо са садашњим начелником Генералштаба те земље, генералом Деметриосом Грапсасом.

Који је аспект регионалне сарадње био у фокусу Треће конференције начелника генералштабова балканских земаља?

– Желео бих да нагласим да Конференција јесте иницијатива која јака принципе војне сарадње на Балкану. То је веома значајна могућност за начелнике генералштабова балканских земаља да размене идеје и приступе питањима од заједничког интереса који се односе на наш регион.

Конференција промовише дијалог, партнерство, добросуседске односе и заједничке активности оружаних снага балканских земаља. Према препорукама за Конференцију, које одређују задатке подгрупа, усмерили смо се на сарадњу у области обуке и вежби, али и на активности против

Одјеци Конференције начелника генералштабова балканских земаља

асиметричних претњи, како бисмо одржали и унапредили сигурност и стабилност у региону.

Којим правцем ће бити усмерена активност Конференције током наредних 12 месеци?

– Примарно ће бити усмерена ка одржавању и развијању онога што смо до сада постигли. Неопходно је и значајно да одржимо успостављене линије комуникације. Планирали смо бројне задатке које треба испунити, што захтева координацију, коју треба да спроведу чланови нашег особља. Нагласили смо и потребу за промишљањем нових облика сарадње. Као што сам већ поменуо, форум је покретање дијалога, партнерства, добросуседских односа и заједничких активности. Чврсто сам убеђен да је стварање, јачање и промовисање сигурног и безбедног окружења у нашем региону, повезано са опсежном сарадњом оружаних снага.

Какав је помак учињен од прошлогодишње конференције одржане у Турској?

– У Анталији је Конференција добила конкретнију форму. Донели смо неке одлуке и обезбедили смернице, како би наша иницијатива постала делотворна. Било ми је веома драго да чујем говорнике координационе групе и две подгрупе како извештавају о напретку у извршењу примљених задатака и утврђених активности, упркос свим проблемима и препрекама које је изазвала економска криза, која на различите начине дотиче наше земље.

На који начин Конференција доприноси значајним питањима безбедности која оптерећују земље Балкана?

– Грчка, као и остале балканске земље, дубоко је заинтересована за сигурно и стабилно окружење у нашем суседству. Конференција са својим активностима представља корак напред, ка изградњи поверења и сарадњи, како би одговорила на безбедносне изазове, ризике и претње заједничким војним активностима. Стога смо установили подгрупу за асиметричне претње и подгрупу за образовање, обуку и вежбе. Задаци обе подгрупе су планирање и координирање низа активности договорених на претходној конференцији. На Трећој конференцији примили смо прву званичну обавештајну процену асиметричних претњи на Балкану, која се односи на безбедносне проблеме с којима ћемо се суочити у скорој или даљој будућности. Нажалост, закључили смо да је највећи број утврђених претњи Балкану већ разоткривен, па је стога касно да се спрече. Постоји читав спектар активности које бисмо могли предузети како би се избегле последице. Најзначајнији метод јесте сарадња балканских земаља у борби против асиметричних претњи трансбалканском мрежом за размену података. То би подржало сигурност и безбедност у нашем суседству. Први кораци ка томе већ су учињени на Конференцији у Београду.

Како ће се у будуће развијати билатерална војна сарадња Србије и Грчке?

– У ширем контексту, односи наше две земље условљени су историјским и традиционално пријатељским везама, али и заједничким интересима у региону.

Србију сматрамо кључном земљом за стабилност на Балкану. Наш је интерес да осажимо билатералну сарадњу на многим пољима, као и у области одбране.

Билатерална сарадња у области одбране заснована је на годишњем програму војне сарадње. На основу тога имамо прилику да изводимо бројне заједничке активности, обуку и вежбе наших оружаних снага. Сваке године планира се одређен број активности, и у обостраном интересу је да војну сарадњу ојачамо. Реч је о намери која је потврђена прошлог фебруара посетом грчког министра одбране Републици Србији.

Међутим, план сарадње није једина област сарадње наших оружаних снага. Грчка, као најстарији члан НАТО и Европске уније међу земљама Балкана, снажно подржава учешће Војске Србије у свим међународним организацијама и иницијативама у региону и шире. ■

Снежана БОКИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Обука у теренским условима

Команда Прве бригаде Копнене војске извела је недавно тактичку вежбу „Планирање операција Прве бригаде“ у новосадској касарни „Југовићево“, где је формирано командно место и организован рад тактичког оперативног центра и комуникационих центара.

Према речима команданта бригадног генерала Ђокице Петровића, поред обуке за оптималну употребу јединица свих родова, снага и средстава за борбену подршку и обезбеђење борбених дејстава, вежба представља и својеврсну проверу оспособљености Команде и Штаба Прве бригаде за живот и рад у теренским условима. ■

Б. М. П.

Признање капетану Стефановићу

Скупштина општине Прокупље и прокупачка основна школа „Никодије Стојановић Татко“ доделиле су захвалнице капетану Стевану Стефановићу за хуманост и пожртвованост при збрињавању ученика школе повређених у саобраћајној несрећи.

„Моја дужност као официра и човека била је да учиним све што могу у тој ситуацији, и мислим да би на мом месту свако учинио исто“, рекао је капетан Стефановић примajući признање.

Капетан Стеван Стефановић је 23. маја, код села Балајнац на путу Ниш–Прокупље, у два аутобуса који су слетели са коловоза пружио прву помоћ повређеним ученицима прокупачке школе који су ишли на екскурзију. ■

З. М.

Спортот против дроге

Трка „Спортот против дроге“ одржана је 20. јуна у Сарајеву, а организовале су је оружане снаге Босне и Херцеговине, у оквиру календара такмичења CISM организације. Учествовало је око 300 такмичара, од чега 46 припадника оружаных снага Босне и Херцеговине, Мађарске, Словеније, Албаније и Србије.

У екипи Министарства одбране и Војске Србије били су капетан Дејан Поповић, из војне поште 5013 Лађевци, старији водник Горан Чегар, из Војне академије и војник спортског вода Никола Стаменић.

Међу екипама оружаных снага, прво место заузела је Србија, друго место припало је екипи Мађарске, док је треће место освојила екипа БиХ. Појединачно, Никола Стаменић заузео је прво место у апсолутном пласману, капетан Дејан Поповић друго, док је старији водник Горан Чегар био шести. ■

Акција добровољног давања крви у Речној флотили

У сарадњи са мобилном екипом Института за трансфузиологију Војномедицинске академије, 19. јуна у новосадској касарни „Александар Берић“, припадници Речне флотиле Војске Србије и чланови хуманитарног друштва железничара Србије „Костадин Веселиновић Коста“ добровољно су дали крв. Хуманитарна акција представља наставак сличне прошлогодишње акције војника и железничара. Око 120 радника Железница Србије из Новог Сада, Руме, Ниша, Зајечара, Ваљева, Ужица и других места широм Србије и исти број припадника Речне флотиле, дало је више од 120 литара најдрагоценије течности.

Према речима мајора Владимира Максића, начелника Реферата цивилно-војне сарадње у Речној флотили, заједничко дружење поново је успешно преточено у хуману акцију, а значај акције и њена бројност пружају додатни мотив и обавезу да се таква сарадња настави и у будућности.

Професор Бела Балинт, вођа мобилне екипе Института за трансфузиологију ВМА, истакао је да ће акција прикупљања крви у Новом Саду помоћи да се превазиђе несташница крви до које долази у летњем периоду. ■

Б. М. П.

Лекар на селу у Великој Иванчи

Припадници 250. ракетне бригаде ПВО Војске Србије, организовали су 16. јуна, у космајском селу Велика Иванча, акцију *лекар на селу*. Реализовали су је у сарадњи са младеночвачким Домом здравља, како би помогли становништву и унапредили сарадњу са локалном самоуправом и здравственим установама.

Мобилна медицинска екипа, у којој су били лекари и техничари из Крагујевца и Београда, омогућила је мештанима бесплатне медицинске прегледе. Грађани су, уз неопходне лекове, добили и здравствене савете.

Током акције, лекари су прегледали више од 60 пацијената, а за оне мештане који нису могли сами да дођу до сеоске амбуланте организоване су кућне посете. ■

Д. Ж.

Први војнички кораци

Искуства која млади војници стекну на логоровању од непроцењиве су користи за каснију обуку и касарнске активности. То је и права прилика да професионални старешински састав искаже све људске, професионалне и војничке квалитете у раду са младићима, који се по први пут сусрећу са наоружањем, бојевим гађањима и животом у теренским условима.

На простору стационарног аутоматског стрелишта „Међа“ четири пута годишње изводи се обука младића који праве прве војничке кораке. На последњем логоровању млади војници из Седмог центра за обуку у Лесковцу реализовали су радње и поступке из тактичке обуке, припремних гађања и увежбавали израду објеката за смештај у теренским условима.

Командант Центра пуковник Мијодраг Ђуровић обишао је на стрелишту младе војнике и том приликом похвалио њихову изузетну мотивисаност за рад у теренским условима и успешно извођење свих планираних активности.

■ Припремна гађања

Оспособљавање војника у појединачним радњама и поступцима из тактичке обуке подразумева да они овладају вештинама кретања војника у борби, израде заклона за дејство и заштиту, савладавање фортификацијских препрека и коришћења заштитних средстава. На логоровању војници се увежбавају и у изради објеката за смештај у теренским условима, што се могло и видети у правом насељу малих шатора, направљених од шаторских крила. Наодмак шаторског насеља израђена је земунца за смештај једног одељења, а у зависности од годишњег доба постављају се и иглои, вучје јаме и други објекти за смештај у зимским условима.

Према речима команданта батаљона за обуку потпуковника Горана Биука, логоровање је прави доживљај за војнике, јер пре служења војног рока нису били у сличној ситуацији.

– Млади војници имају позитиван став према логоровању – каже потпуковник Биук – пошто су за њих садржаји обуке корисни и занимљиви, не само у војничком, већ и у ширем животном смислу. То је права прилика да и професионални старешински састав искаже све људске, професионалне и војничке квалитете у раду са младићима, који се први пут сусрећу са наоружањем, бојним гађањима и животом у теренским условима. Искуства која

Стрелиште „Међа“

На стационарном аутоматском стрелишту „Међа“ просечно се 260 дана годишње изводе припремна, јединична, контролна и опитна гађања из лаких пешадијских наоружања, припремна гађања из противоклопних средстава и гађања оклопно-механизованих и артиљеријских јединица.

Другим речима, око 15.000 људи реализује гађања сваке године, а од управника стрелишта капетана Бобана Димитријевића сазнајемо да се на том простору често нађе и по хиљаду војника и старешина. На стрелишту постоје добри услови за живот, рад и обезбеђење свих активности јединица, које изводе гађања или логоровања.

се стекну на логоровању од непроцењиве су користи за каснију обуку и касарнске активности у батаљону.

Командир одељења старији водник Александар Митровић каже да се посебна пажња придаје квалитетном извођењу припремних гађања младих војника, зато што се њима војници припремају за сложену гађања. Занимљиво је да се на припремним гађањима оцењује само резултат ватрене обуке, док се тек на бојним гађањима обједињују успех ватре и тактички рад.

Школа и трупа

После обиласка логоровања командант Седмог центра за обуку пуковник Мијодраг Ђуровић посебно је изразио задовољство резултатима гађања и у том делу похвалио другу чету за обуку, којом командује капетан Марјан Миленковић. Резултати војника друге чете на гађању су најбољи у центру, а по мишљењу капетана Миленковића они су плод квалитетних припрема и организације, доброг рада командира и инструктора, заинтересованости војника, њихове усредсређености на задате радње и високог нивоа психофизичке припремљености.

Иза командира треће чете за обуку мајора Миљана Саитовића је више од петсто гађања, што довољно говори о његовом великом искуству на ватреној линији. То је разлог што се мајор Саитовић ангажује и у едуковању млађих старешина.

– Потпоручнику прво кажем да се школа и трупа много разликују – каже мајор Саитовић. – У почетку га стављам у улогу посматрача, а тек касније може да буде извођач и руковалац гађања. Дobar резултат на гађању у великој мери зависи од припреме за извршење гађања и добре обраде тема из ватрене обуке.

На лицима војника појављује се осмех када угледају мете са сопственим погоцима. Војник Никола Ђурђевић из Призрена испунио је услов од четири поготка, а на следећем гађању очекује резултат за најмање врло добру оцену.

– Никад нисам гађао из пушке – каже 21-годишњи Никола. – Осећај је био застрашујући када сам први пут опалио, али сада је све у реду.

Слична ситуација је и са војником Ивицом Величковићем из Врања, који тврди да је жеља да се опроба са пушком била један од разлога што се одлучио да војни рок служи у јединицама Војске Србије. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

Противпожарна вежба Прве бригаде Копнене војске

Еиске температуре у летњим месецима погодују настанку бројних пожара. Како се у таквим ситуацијама понаша и делује демонстрирали су недавно, у сарадњи са Ватрогасном бригадом из Новог Сада, припадници 19. логистичког батаљона Прве бригаде Копнене војске на показној вежби у новосадској касарни „Тврђава“.

Приказали су гашење пожара на војним стамбеним објектима, у складиштима убојних средстава и станицама за снабдевање погонским материјалима. Такође су демонстрирали поступке људи у војним објектима у таквим ситуацијама и рад дежурних у касарнама.

На вежби, у којој је приказан ниво обучености у супротстављању пожарима и спасавању угрожених, учествовали су професионални војници и војници на редовном служењу војног рока из састава противпожарног одељења, те санитетско одељење.

Припадници новосадске Ватрогасне бригаде демонстрирали су спасавање угрожених помоћу возила, применом хидрауличних маказа, гашење пожара импулсном технологијом и коришћење ваздушног јастука.

Командант Прве бригаде бригадни генерал Ђокица Петровић нагласио је да увежбавање поступака за гашење пожара и спасавање угрожених, али и примена превентивних мера, имају вишеструки значај за све припаднике Војске. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Крстарење школским бродом „Јадран“

Пловећа учионица

Једрењак се отиснуо на крстарење са мултинационалном посадом, јер њиме, уз припаднике Морнарице Војске Црне Горе, плове и припадници морнарица Србије, Италије, Румуније, Грчке, Албаније и Словеније. На тај начин, у пракси је заживела идеја црногорског Министарства одбране да државама из окружења понуди услуге „Јадрана“ као „пловеће учионице“ за младе морнаричке офицере.

Школски брод Морнарице Војске Црне Горе једрењак „Јадран“, са интернационалном посадом, испловио је 20. јуна из Тивта на 21. међународно крстарење водама Јадрана, Егејског, Мраморног и Црног мора, дуго око 2.200 наутичких миља, које ће трајати 26 дана.

Поред осталих, на „Јадрану“ се налази и шест припадника Војске Србије, која је прихватила позив црногорског Министарства одбране да се са припадницима осталих земаља региона на броду заједно обучава у навигацији и осталим поморским вештинама.

„Јадран“ је 27. јуна упловио у луку Истамбул, где се задржао три дана, а потом је наредна два дана пловио до румунске луке Констанца. Одатле ће 5. јула испловити за Пиреј, где се очекује 10. јула. После дводневног задржавања у луци главног града Грчке, „Јадран“ ће се вратити у Тиват.

На путовању ка матичној луци, у којој се очекује 16. јула, „Јадран“ ће се накратко зауставити на грчким острвима Крф и Видо, где ће његова посада положити венце и одати пошту српским војницима погинулим у Првом светском рату и сахрањеним у „Плавој гробници“. Зауставиће се и у албанској луци Медова, одати почаст црногорским добровољцима из Првог светског рата, страдалим на пароброду „Бриндизи“.

Поред редовне, педесеточлане посаде брода, којом командује капетан корвете Предраг Супић, на „Јадрану“ су се укрцала и петорица високих официра црногорске војске, али и седам студента Факултета за поморство из Котора и ученика средњих поморских школа из Котора и Бара.

Једрењак се отиснуо на крстарење са мултинационалном посадом, јер њиме, уз припаднике Морнарице Војске Црне Горе, плове и припадници морнарица Италије, Румуније, Грчке, Албаније, Србије и Словеније. На тај начин, у пракси је заживела идеја црногорског Министарства одбране да др-

Потписан протокол о донацији Janes публикације

У згради Министарства одбране потписан је Протокол о донацији Janes публикације, у вредности од 6.000 долара, између представника Програма за развој (UNDP) и Института за стратегијска истраживања.

Протокол су потписали директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић и представник UNDP Вилијам Инфанте. Том чину присуствовали су портпарол UNDP Стеван Вујасиновић, вођа тима Центра за контролу лаког наоружања у југоисточној Европи (SEESAC) Диман Димов и официр задужен за Пројекат лаког и малокалибарског оружја (SALW) Иван Зверзхановски.

Представник UNDP Вилијам Инфанте уручио је један примерак Janes публикације генерал-потпуковнику мр Милану Зарићу. Одређен број тих публикација биће додељен Институту за стратегијска истраживања, а остали примерци заинтересованим у систему одбране.

Потписивање тог протокола наставак је досадашње успешне сарадње Министарства одбране са UNDP и Центром за контролу стрељачког и лаког наоружања, која је била усмерена на реализацију Пројекта *Развој капацитета за уништавање минско-експлозивних средстава ради чишћења места експлозије у Параћину* током 2006. и 2007. године. ■ М. Ш.

Оебсова радионица за новинаре

У оквиру пројекта о демократизацији система безбедности, Организација за европску безбедност и сарадњу (Оебс), организовала је 25. и 26. јуна радионицу за новинаре и представнике служби за односе са јавношћу институција сектора безбедности. Идеја радионице била је да се охрабри добра комуникација између представника медија и институција сектора безбедности. Радионица, која се одржавала у *канти клубу Бабе* на Космају, присуствовали су новинари из десетак српских медија.

Ана Милетић из Управе за односе са јавношћу Министарства одбране говорила је о искуствима Министарства одбране у раду са медијима. Истакла је највећа постигнућа Управе, попут кампање *„Буди професионалац“*, али и најзначајније тачке на којима ће се однос са јавношћу убудуће развијати.

Портпарол Специјалног тужилаштва за ратне злочине Бруно Векарић објаснио је медијски наступ своје институције, највеће успехе, али и погрешке.

Шеф Бироа за сарадњу с медијима Министарства унутрашњих послова Сузана Васиљевић, између осталог, истакла је значај вредности поверења челних људи институција према службама за односе с јавношћу. Казала је и да су новинари углавном задовољни сарадњом са Бироом.

Јован Стојић, шеф кабинета директора Безбедносне информативне агенције, приказао је новинарима основне аспекте њиховог искуства с медијима. ■ С. Ђ.

Припрема вежбе „Air solution 2009“

Од 23. до 26. јуна у Команди Ваздухопловства и ПВО у Земуну одржана је главна планска конференција за вежбу *„Air Solution 2009“*, која ће се почетком октобра одржати у ваздушном простору Србије и Румуније.

На челу румунске делегације је потпуковник Ремус Лакатуш, а делегацију ВС предводи пуковник Сreto Малиновић, помоћник команданата ВиПВО за операције.

Први састанак одржан је у Букурешту, где је договорен комплетан оквир и сценарио вежбе, а финална конференција биће одржана у Румунији. ■ М. Ш.

жавама из окружења понуди услуге „Јадрана“ као „пловеће учионице“ за младе морнаричке официре.

– Ово крстарење је, можда, до сада најзначајније путовање „Јадрана“, јер смо покренули иницијативу да се све земље региона, са својим кадетима, подофицирима и официрима, придруже заједничкој пловидби, што одражава нашу жељу да успоставимо што бољу регионалну сарадњу, јер је безбедност уопште, а посебно безбедност мора данас недељива – рекао је на испраћају „Јадрана“ из луке Тиват начелник Генералштаба Војске Црне Горе вицеадмирал Драган Самарџић.

– Вјерујем да ће крстарење бити велико и лијепо искуство и да ће се земље које у њему учествују и наредних година придружити таквим активностима. Желимо да „Јадран“ буде доступан свим државама у региону и да га сви користе за тренинг, обуку и учење поморских вјештина – нагласио је министар одбране Црне Горе Боро Вучинић, додајући да Црна Гора сматра да је потребно развијати добре односе у региону и на тај начин допринесити миру и стабилности.

На крстарење „Јадраном“ из Тивта кренули су и припадници Војске Србије – капетан корвете Светислав Шошкић и студенти Војне академије у Београду, Смера поморство, Владан Трајковић, Александар Милутиновић, Никола Богићевић и Александар Јовановић. На путовање их је испратио Оливер Стаменковић, саветник у амбасади Србије у Црној Гори.

Међу припадницима оружаних снага из региона, на школском броду „Јадран“ су пет кадета и један официр из Албаније, један словеначки официр и два официра Ратне морнарице Грчке. У румунској луци Констанца придружили су им се и италијански кадет и два румунска подофицира.

Током пловидбе, за кадете, студенте и ученике организована је настава и практична обука у навигацији, поморским вештинама и метеорологији, а за официре обука у управљању бродом. Најстарији официр на овогодишњем крстарењу „Јадраном“ јесте командант Морнарице Војске Црне Горе капетан бојног брода Рајко Булатовић. ■

Синиша ЛУКОВИЋ

Јубилеј Клинике за ургентну и клиничку токсикологију ВМА

У амфитеатру ВМА недавно је обележено четрдесет пет година постојања и рада Клинике за ургентну и клиничку токсикологију ВМА. Свечани скуп отворио је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, а прослави су присуствовали начелник Управе за здравство МО бригадни генерал доц. др Вељко Тодоровић, са сарадницима, председник националне комисије за спровођење Конвенције о забрани употребе хемијског оружја амбасадор Братислав Ђорђевић и многобројне колеге из других здравствених институција у Србији, са којима та Клиника остварује успешну сарадњу.

Клиника за ургентну и клиничку токсикологију ВМА једина је специјализована установа те врсте у нашој земљи, у којој се годишње лечи више од 3.500 пацијената из Србије, Републике Српске и Црне Горе. Њен значај посебно је изражен у ванредним ситуацијама, као што су масовни хемијски акциденти. ■

Војни стоматолози добили лиценце за рад

На пригодној свечаности у Војномедицинској академији стоматолозима запосленим у систему одбране у две клинике ВМА – за стоматологију и за максиларно-лицну, оралну хирургију и имплантологију, те у осталим војноздравственим установама, уручене су лиценце за рад. Лиценце је уручио директор Стоматолошке коморе Србије др Зоран Стајић. Оне важе од 1. маја 2009. и обнављаће се сваких седам година. Основни услов за обнављање лиценци јесу различити видови сталне едукације.

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић рекао је том приликом да та установа мора да има добро развијену стоматолошку службу, организовану по најсавременијим светским стандардима.

Начелник Клинике за стоматологију ВМА пуковник доц. др Мирослав Драгањац говорио је о резултатима досадашњег рада и плановима за даљи стручни и научни развој и технолошко осавремењавање клинике. ■

Обележена слава параклиса ВМА

У присуству великог броја запослених и пацијената, представника Војске Србије, Министарства вера, јавног живота и бројних верника, свечаном литургијом обележен празник Светог Луке, архиепископа симферопољског и кримског, хирурга, исцелитеља, сликара, светитеља и јерарха, коме је и посвећен недавно отворени параклис на Војномедицинској академији.

Литургију је служио Његово преосвештенство викарни епископ моравички Г. Антоније, који је након причешћа преломио славски колач и Војномедицинској академији свечано уручио икону светог Луке симферопољског и кримског, са делићем његових моштију, дар Његове светости патријарха московског и целе Русије Г. Кирила.

Домаћин славе био је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић. ■

Опремање Институту за трансфузиологију ВМА

Институт за трансфузиологију ВМА једина је установа у југоисточној Европи која однедавно поседује најновији апарат за за инaktivацију патогена у продуктима од крви – *Мирасол ПРТ* систем.

Принцип рада тог система је једноставан и сигуран, а пре свега нетоксичан. Тај апарат донирала је фирма *Medicon* из Београда, ексклузивни заступник и дистрибутер америчке компаније *CaridianBCT*, водећег светски произвођача медицинске опреме у области технологија припреме *безбедних – сигурних* продуката од крви. ■

Значај и злоупотреба антибиотика

У организацији Института за микробиологију ВМА, у тој установи одржан је стручни скуп на коме се расправљало о значају рационалне употребе антибиотика у клиничкој пракси. Скупу су присуствовали бројни лекари клиничари, микробиолози и епидемиолози са ВМА и осталих здравствених установа у Србији.

Учеснике скупа поздравила је др сц. мед. Елизабета Ристановић, која је том приликом нагласила да ће 21. век обележити микробиологија и да проблем злоупотребе и злоупотребе антибиотика заузима значајно место у савременој медицинској пракси.

На скупу су говорили стручњаци са ВМА пуковник проф. др Дарко Ножић, прим. др Бранка Томановић и пуковник проф. др Предраг Ромић.

Делегација ВМА у Рашком округу

Делегација ВМА, коју је предводио начелник генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, недавно је посетила Здравствени центар „Студеница“ у Краљеву и са руководством те институције размотрала све аспекте досадашње успешне сарадње две установе, која је пре неколико месеци озваничена потписивањем Протокол о сарадњи.

У делегацији ВМА били су и пуковник проф. др Небојша Станковић, начелник Групе хируршких клиника, и војни службеник Верица Миловановић, начелница Одељења за здравствену негу ВМА. ■

Припремила Е. РИСТАНОВИЋ

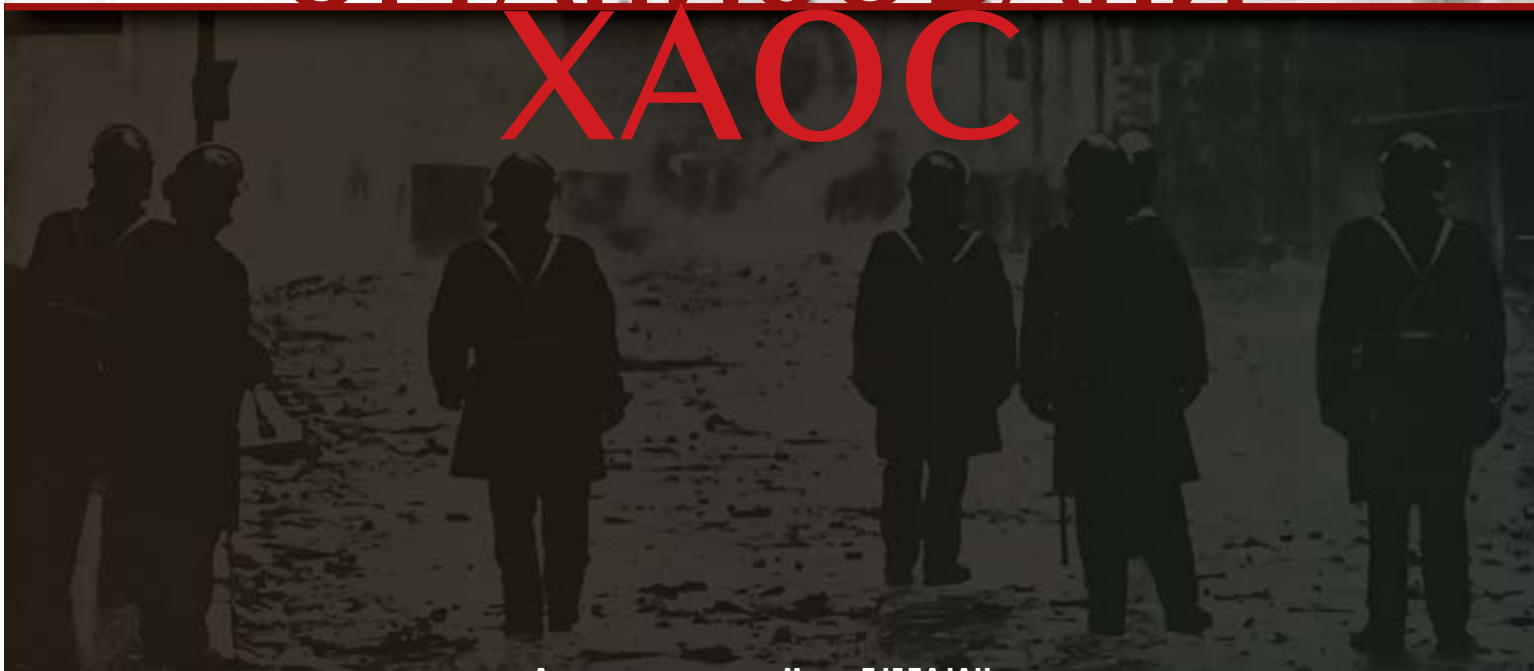
ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 45

ВОЈНИ УДАРИ У 20. ВЕКУ

ОРГАНИЗОВАНИ ХАОС

Аутор прилога др Миле БЈЕЛАЈАЦ

СТАЊЕ ПРЕВРАТА

Историја је богата примерима државних и војних удара, а данашњица као да потврђује да ће то и надаље бити пракса

На полицама књижара у свету нуде се приручници за планирање и провођење војних удара, које пишу стручњаци за специјалне операције (нпр. Ken Connor, David Hebdich, *How to stage Military Coup: From Planning to Execution*; Edward Luttwak, *Coup d'Etat. A Practical Handbook*). Написани су радови о новом типу пропаганде и припремању „организованог хаоса“, улози глобалних медија. У организацији америчких војних аналитичара, 2006. године одржана је расправа са питањем да ли је могуће „незамисливо“ – државни удар у Америци (*American Coup d'Etat: Military Thinkers discuss the Unthinkable*, *Harpers Magazine*, април 2006). Један од учесника (A. J. Vasevich) указао је да нису униформисана лица та која су потенцијално опасна већ милитаризовани цивили којима је војска средство. Такође, уперио је прст на страховиту уплетеност идеологије „националне безбедности“, која је плод *хладног рата*, али је посебно присутна после 11. септембра.

ВОЈСКА - ДОМИНАНТНА СИЛА

Обично се државни удари виде као форма насилне смене власти или владара у једној земљи, коју првенствено организују унутрашњи елементи, насилним и нелегалним средствима. За разлику од револуције, као масовне форме преврата, удари су обично дело мање групе, најчешће војних личности у спрези са опозиционим политичарима или са ослонцем на иностранство. О прикривеном утицају страних влада, па и мултинационалних компанија на промене влада, режима или диктатора писали су многи аутори аналитичари *хладног рата*.

Протагонисти или наручиоци преврата нису увек у потпуности искалкулисали последице, које су често уводиле земље у дуготрајне грађанске ратове са трагичним последицама. Многи преврати били су неуспешни. Мада је од неких удара прошло више деценија или читав век, о њиховим правим позадинама још се нагађа или се препричавају легенде.

Као последица удара, на власт долазе војни или до тада опозициони лидери, но у свакој варијанти војска је доминантна сила било као извршилац или као ослонац превратних снага. Наполеон Бонапарта искористио је свој престиж у војсци и ослонац на гарнизон у Паризу када је укинуо Револуционарни директоријум 1799. године и прогласио себе за првог конзула. Његов сестрић Луис Бонапарта, председник Француске, такође је са ослонцем на војску укинуо републику 1851. године и прогласио себе царем. Краљ Александар Карађорђевић је такође рачунао на подршку војске као њен врховни командант када је укинуо устав, распустио парламент и увео лични режим 1929. године.

Цео 20. век пун је примера државних и војних удара, посебно постколонијална ера. Неки су постали незаобилазни беочуг у писању

модерне историје, као што је случај са ударом у Конгу 1965. или оним у Чилеу 1973. године, рушење председника Макариоса на Кипру 1974, војни удар у Пољској генерала Јарузелског 1981. године или, у најновијем времену, покушај рушења Михаила Горбачова 19–20. августа 1991. Готово да нема државе у средњој и Латинској Америци или на Карибима, која није искусила по неколико државних удара у својој новијој историји. Африка, Блиски исток, Турска, Афганистан, Иран, Пакистан, Бурма, Тајланд, Камбоџа, Вијетнам, Индонезија и многе друге, искусиле су стање преврата. Европске земље пре Другог светског рата спознале су многе форме државних удара и завођења личних режима. Практика је на старим традицијама само настављена после 1945. године. Чак и стабилне демократије каква је Француска често су биле на рубу преврата. Тако су се генерали из Алжира, предвођени Масијем и Саланом (Massu and Salan), и њихове присталице у метрополи побунили 13. маја 1958. против кандидатуре Пјера Филмана (Pierre Pflimlin) за председника, који је најавио спремност да напусти колонију, и захтевали долазак Де Гола (De Gaulle) на власт. У критичном тренутку сам Де Гол био је у Алжиру. Тиме је срушена четврта република. Једнако тако група генерала побунила се крајем априла 1961. године против председника Де Гола, ослањајући се на терористичке акције организације ОАС и падобранске јединице. У том покушају преврата, генерал Де Гол једва је избегао атентат.

ИСКУСТВА БАЛКАНА

Није мањкало преврата ни у Србији, Грчкој, Бугарској и Албанији. У свим земљама војска или наоружане присталице (Албанија) давале су тон преврату. У Србији је почетком века смењена династија, у Грчкој су удари били готово свакодневна појава у међуратним годинама. У побеђеној Бугарској први покушај преврата био је инспириран неприхватањем капитулације 1918, док је рушење Земљорадничке владе Стамболијског 1923. године упамћено по масовним ликвидацијама и мучењима. Цар Борис и војна лига довели су ударом 1934. године на власт Цанкова. У Албанији су се ударима смењивали Зогу и Ван Ноли, а као жртва атентата пао је Есад Паша. Дворским ударима у Албанији (1928), Југославији (1929) и Румунији (1938) суспендовани су устав, владе и парламенти, а монарси су преузели све прерогативе. Румунски краљ Карол ослонио се на будућег диктатора генерала Антонескуа, а краљ Александар током свог времена на генерала Живковића. Војни завереници су поново ступили на сцену Југославије 27. марта 1941. године.

ЗОНА ОТВОРЕНИХ ПИТАЊА

Неколико карактеристичних примера пучева у 20. веку појашњава и принципе њиховог организовања, очекивања пучиста - остварена или изневерена, али и утицаје водећих светских сила на токове и разрешења тих сукоба

П рчка је у новијој историји упамтила више удара и диктатура у које су биле укључене војне личности. Војска је тек коју декаду након задобијања независности натерала краља Ота да одобри доношење устава 1843. године. Потом је један од најеминентнијих грчких државника у 20. веку, Елефтерос Венизелос, постао први пут премијер после војног удара 1909. године. Државни удар 1922, којим је генерал Николаос Пластирас свргнуо краља Константина I, имао је активну подршку генерала Теодороса Пангалоса (1878–1952), који ће постати министар војни и убрзо владати као диктатор. На првом кораку организовао је суђење шесторици монархиста, војних и цивилних лидера који су оптужени за велеиздају због изгубљеног рата у Малој Азији и погубљени. Сам је реорганизовао грчку војску на северу и Врховну команду.

Официри лојални Пангалосу оборили су 24. јуна 1925. владу, која је била спремна да прихвати мировни уговор у Лозани, и инаугурисали генерала за председника. Генерал се 3. јануара 1926. прогласио диктатором. Међутим, убрзо су многи млађи официри, који су га довели на власт, постали незадовољни његовим поступцима у међународним односима, јер су сматрали да штете грчким интересима, а и због тешке економске ситуације у којој се он није сналазио, па су 24. августа исте године извршили контраудар и скинули га са власти. Председник републике поново је постао адмирал Павлос Коунтуриотис, некадашњи члан Венизелосовог ратног тријумвирата, који је превео Грчку на страну савезника. Непмирни дух Пангалоса је одвео у затвор (1930–1932).

Поновним, трећим доласком за премијера Грчке 1928, Елефтерос Венизелос је својим поступцима отуђио од себе генерала Георгиоса Кондилиса, који ће прећи у противнички табор и убрзо постати судбоносан у националним догађајима. Венизелос, мада је увео нови, већински изборни систем, губи глатко изборе 1933. године. Његов пријатељ, генерал Пангалос, пучиста из 1922, покушава да га врати на власт новим војним ударом. Тај покушај је 6. марта 1933. бедно пропао. Мада није било утврђено да ли је и колико сам Венизелос подстицао удар, његови противници су га оптуживали за то и у јуну 1933. на њега извршили атентат, који није успео. Пластирас и Венизелос постају избеглице у Француској. У земљи је владало ванредно стање.

ПОВРАТАК КРАЉА

Но, двојица пријатеља не мирују. У дослуку њихове присташе из официрског кора 1. марта 1935. поново покушавају да оборе владу Цалдариса ударом. Тај покушај изазвао је погубију неколико људи. У судским процесима који су следили, 60 официра је осуђено на смрт, али су само два погубљена, око хиљаду људи је оптужено због саучесништва, 1.500 официра свих родова избачено је из службе, а многи од њих су ражаловани.

Удар је само убрзао враћање монархије, оно чега су се сами пучисти највише плашили, и увођење прикривене диктатуре. Антивенизелисти укидају Сенат, у коме већину имају њихови противници, и расписују изборе за јун 1935, у условима у којима је ванредно стање још било на снази. Ројалисти, које је предводио генерал Кондилис, више нису били спремни чак ни да на речима

Генерал Теодорос Пангалос

Атина – суђење учесницима пуча 1935. године

поштују устав. Тражили су од председника владе да врати монархију, а када он то одбио, сам генерал, уз подршку својих официра, ударом изведеним 10. октобра 1935, себе поставља за премијера и проглашава монархију, а себе за регента. Потом је организовао плебисцит за повратак краља. У земљу се вратио краљ Ђорђе II после 15 година изгнанства. Тај владарски дом био је у родбинским везама са домом Карађорђевића.

Занимљиво је како је потом политичка пат-позиција довела до још већег уплитања монарха и војске у владање Грчком. Главне политичке снаге у Скупштини, без доминантне преваге (Народна и Либерална странка) не могу да се договоре о власти. Чак су тајно преговарале и са комунистима како би их привукле на своју страну и напале потребну већину. Но, све пада на захтеву Либерала да се избачени официри врате у службу. Када је министар војни у привременој влади Папагос пренео забринутост војске краљу, овај га је одмах сменио крајње десничарским генералом и лидером Слободомне странке Јоанисом Метаксасом. У априлу 1936. године умро је привремени председник владе, па је краљ на то место поставио Метаксаса. Грчка је добила новог диктатора, кога ће са сцене однети смрт почетком 1941. године. Мада је на унутрашњем плану опонашао своје немачке и италијанске узор, покушавајући да дисциплинује немирни дух земљака, у спољној политици остао је доследан старим савезничким везама, посебно британским.

ВРЕМЕ ПУКОВНИЧКЕ ХУНТЕ

Данашњим савременицима ближи је и познатији војни удар изведен у Грчкој 21. априла 1967. године. На челу пуча овога пута био је пуковник Георгиос Пападопулос, а сарадници су му били Макарезос, Патакос и официри његовог или нижег ранга. Ти војници су се директно умешали у спор краља Константина II и тадашњег премијера, већ времешног Георгија Папандреуа. Сам Пападопулос је после пуча постао министар одбране и члан Председништва владе. Посла покушаја краљевог контраудара 13. децембра исте године, постао је премијер, а 21. марта 1972, прогласио је себе за регента. Избегаво је покушај атентата 1968. године. Време после пуча у Грчкој, али и шире, било је познато као време „пуковничке хунте“ и трајало је до 1974. године. Био је то период који по бруталности поступака према противницима, начинима мучења и ограничењу грађанских слобода превазилази сва ранија искуства те земље. Многе истакнуте личности грчког јавног живота отишле су у емиграцију. Међу њима и позната глумица и певачица Мелина Меркури, која је оставила надахнуте, протестне песме о том времену. Хунта је, уз подршку службених америчких кругова, имала

удела у рушењу владе Макариоса на Кипру. Многи Грци су схватили речи извињења приликом посете Клинтона Атини 1999. године као директну потврду сумњи да су САД подржавале хунту, па чак имале улогу у планирању самог пуча. Истиче се чињеница да су због важности положаја Грчке у Северноатлантској алијанси службе САД уско сарађивале са Грчком обавештајном службом (ΚΥΡ) и LOK Special Forces, које ће бити укључене у извршење пуча. Брига Алијансе почивала је на чињеници да је земља политички била стално подељена и после окончања грађанског рата, те да је постојао страх од левичарског пуча. Чињеница је да су грчки официри обавестили своје америчке колеге о намераваном пучу неколико дана унапред.

После покушаја морнаричке побуне у мају 1973. године и студентских демонстрација које су крваво растурене, командант војне полиције генерал Јоанидис оборио је са власти дотадашњег председника Пападопулоса. Био је то мини удар тврде струје хунте против доскорашњег лидера.

Крај све непопуларније хунте дошао је на захтев војске да се власт преда цивилима.

Грчка

КИПАР

Војни удар којим је оборен председник несврстане републике Кипар архиепископ Макариос организовали су одлазећа хунта и генерал Јоанидис у Атини. Претходно је хунта својим заоштравањем односа о разграничењу са Турском и покушаја да се Кипар стави под контролу „националног средишта“, изазвала низ лоших последица. Макариос, који се опирао тежњама Атине, и оптуживао хунту да жели да уништи самосталност те земље, затражио је почетком јула 1974. да сви официри грчке армије напусте редове Кипарске националне гарде. Одговор Јоанидиса на тај захтев било је покретање државног удара. Уместо националног одобравања, генерал је био суочен са инвазијом турских снага на северни део отока 20. јула и нужношћу да одступи.

Председник Макариос, који ће се, после избеглиштва, крајем исте године вратити на Кипар, био је жртва не само двеју десничарских војних хунти – грчке и турске, већ и оних који су водили бригу о стратешком планирању на осетљивом јужном крилу Северноатлантске алијансе и стратешки важном отоку ван контроле, који је у непосредној близини Блиског истока, где је нетом окончан још један у низу ратова.

Политичар који је у администрацији САД директно одговоран за креирање вањске политике, државни секретар, шеф Националног савета за безбедност, председник Комитета четрдесеторице, надзорник прикривених операција Хенри Кисинџер (Henry Kissinger), уподљиво је ћутао у својим мемоарима о целој епизоди. Тачније, тврдио је да је био изненађен догађајима. Такође, трудио се да одлика Макариоса као човека који је узроковао тензије. Мада ће у трећем тому допунити своја јавно изнесена виђења критикама и грчке и турске хунте, остао је при тврдњама које је саопштавао на прес-конференцијама – да у време догађаја није био упућен у планове. Истраживања и сведочења његових блиских сарадника то оповргавају. Два месеца пре удара, у мају 1974. године, Кисинџер је од шефа Кипарског деска у Стејт департменту Томаса Бојата (Thomas Boyatt) примио меморандум са тачним предвиђањем акција Јоанидиса – да предстоји удар хунте на Кипар и Макариоса. Секретар је упозорен да је потребан хитан демарш у Атини како би се хунта одвратила од тих планова. У противном, неупућивање демарша значило би да су САД индиферентне. Бојат је, такође, навео да ће у случају да хунта крене са извршењем плана, без сумње, тиме изазвати турску инвазију. Кратко време после тога, 7. јуна 1974, интерно издање за потребе обавештајних служби и Стејт департамента *National Intelligence Daily* донело је цитат из америчког службеног извештаја са терена од 3. јуна, у коме су тачно назначени правца размишљања и намера генерала Јоанидиса, убеђење да ће он моћи чак и без помоћи организације ЕОКА да изведе смену за 24 сата, готово без крви. Турци ће, по том извештају, тихо прихватити смену свог кључног непријатеља. У извештају је наведено да ће Макариоса уклонити у случају било какве његове провокације и да ће, након тога, конечно, Грчка и Турска моћи директно да се договоре о судбини Кипра. Да је Кисинџер био добро упућен, сведочи и позив сенатора Вилијама Фулбрајта (William J. Fulbright), председника сенатског

Архиепископ Макариос

Подељени Кипар

Комитета за спољну политику, да се предузму кораци који би одвратили хунту од авантуре. То би, сматрао је сенатор, бар делимично поправило моралну штету коју су САД себи нанеле опростом хунти. Навео је и да ће потез хунте неминовно довести до грчко-турске конфронтације, те да ће, ако се САД не умешају, бити окрњен њихов углед на Кипру. Из сведочења тадашњег америчког амбасадора у Атини Хенрија Таске (Henry Tasca) види се да је Јоанидис већеметно одбио да сарађује са дипломатским деском и да је комуницирао искључиво каналима Централне агенције. Таска је дао до знања да он није био у прилици да контролише шта је одлазило или стизало тим каналима. Грчки генерал Григориос Бонанос, командант грчке војске у време пуча, потврдио је у својим мемоарима 1986. године да су одобрење и подршка стигли у њихово обавештајно одељење преко Томаса Папаса, човека који је био одређен за поверљиву везу хунте и Никсон–Кисинџер администрације.

Но, шта је била стварна позадина понашања појединих учесника? Да ли је то, како су пре десетак година написала двојица америчких истраживача, био страх да британски лабуристи укину британске базе на отоку и цео стратешки важан простор буде препуштен неизвесној судбини, а Запад остане без електронских осматрачница? Зашто је Кисинџер де факто подржавао планове хунте, а потом Британцима ударио „вето“ да учине бар неке војне покрете и предупредује турско искрцавање – та су питања још увек без валидног одговора.

ЧИЛЕ

У септембру 1970. године левичарски кандидат др Салвадоре Аљенде за добио је на председничким изборима танку већину од 36,2 посто. Њега су потом у Конгресу подржале неке хришћанске и мање радикалне партије, али и левица, те је након два месеца проглашен за председника. Чиле је до тада сматран најнапреднијом, стабилном плуралистичком демократијом јужне америчке хемисфере. Бирачко тело је било углавном подељено на три подједнака дела: десни-

Чиле 1970 – напад на председничку палату

Председник Аљенде окружен обезбеђењем

цу, Хришћанске демократе и партије центра, те социјалисте и комунисте. Већина је увек била формирана из прве две групе, тако да левица није имала прилику да влада. Подељена десница, посебно екстремна, и моћне корпорације (ITT, Pepsi, Chase Manhattan Bank) нису могле да прихвате стање после септембра 1970. године. Њихова мржња је убрзо имала одјека код Никсона (R. Nixon), коме се обратио председник компаније Пепси Доналд Кендел (Donald Kendall), иначе његов први послодавац у каријери. Никсон је одмах о томе продискутовао са Рокфелером, директором *Чејс Менхетн банке* и директором Централне агенције Ричардом Хелмсом (Richard Helms). Укратко је закључено да Аљенде не сме да преузме власт. Није се смело освртати на ризике, за 48 сати ваља испланирати акцију, одвојити десет милиона долара, по потреби и више, одабрати најбоље људе, радити непрекидно и искључити амбасаду САД у Чилеу из акције. Такође је наређено да чилеанска економија има да проциви. Док је тим у Ленглију био у формирању, амбасадор САД у Чилеу Кори (Edward Korry) био је потпуно искључен.

Ипак, тај план је наишао и на тренутне и на дугорочне препреке. Највећи проблем представљала је Војска Чилеа, која је, за раз-

Генерал Аугусто Пиноче
са завереницима

лику од земаља у окружењу, имала дугу традицију апстиненције од политике. Дакле, имала је легалистичку позицију у оквиру цивилно-војних односа. „Привремена“ препрека извршењу пуча била је сама личност тадашњег начелника Генералштаба чилеанске армије Ренеа Шнајдера (René Schneider). Он је био чврсти легалиста и супротстављао се било каквом мешању армије у изборни процес. На састанку у Овалном кабинету 18. септембра 1970. одлучено је да он „има да иде“.

Првобитни план је био да га киднапују официри „екстремисти“, на начин који би дао повода да се мисли како су иза отмице стајале присталице Аљендеа и левичари. Претпостављало се да би то изазвало панику у земљи и да би Конгрес одбио да Аљендеу повери председништво. За ту отмицу официрима је понуђена свота од 50.000 долара. У Војсци су, упркос поделама, оклевали. У јавности су почеле да фигурирају групе *Патрија* и *Либертат*, са којима је, мимо знања амбасадора САД, контактирао њихов војни аташе. Карта је бачена на генерала Роберта Вијоа (Roberto Viaux), који је имао везе са поменутиим десничар-

ским групама. За генералове људе су у октобру испоручени оружје и гасне гранате како би „киднаповали“ Шнајдера, али се није ни постављало питање шта ће са њим бити после тога. Журило се да се све обави пре 24. октобра и одлуке Конгреса. У инструкцијама од 16. октобра инсистирало се да све активности буду строго тајне и безбедне како би се прикрила умешаност САД. У случају да се пробију рокови, ваљало је наставити са једнаким притиском док се Аљенде не обори. Генерал Шнајдер је избегао први покушај отмице 19. октобра. Пропао је и други покушај 20. октобра, али су завереници 22. октобра успели да га убију из аутоматског оружја које им је достављено. Пут за уклањање новоизабране владе био је отворен, као и пројекат FUBELT у Ленглију, под којим је вођена цела операција. На економском пољу укинута је помоћ и редуковане су инвестиције. Са војним режимима у окружењу договорена је координација у притисцима на Чиле и стварању опозиције унутар земље. Коначно, после штрајкова синдиката приватних камионџија и посвемашње депресије, организоване снаге унутар Војске, са генералом Аугустом Пиночетом (Pinochet) на челу, извршиле су удар 11. септембра 1973. године. Председничка палата бомбардована је и авионима. Одано обезбеђење и председник нашли су смрт у том сукобу. Свет је са згражањем пратио осветничко понашање хунте и масовне егзекуције.

Улице Сантјага у време преврата

ПОЉА СМРТИ

Велики број државних и војних удара потресао је тек ослобођене државе Африке и Азије. У позадини неких од њих стајале су некадашње метрополе, мултинационалне компаније или нове силе хладног рата и њихове обавештајне службе.

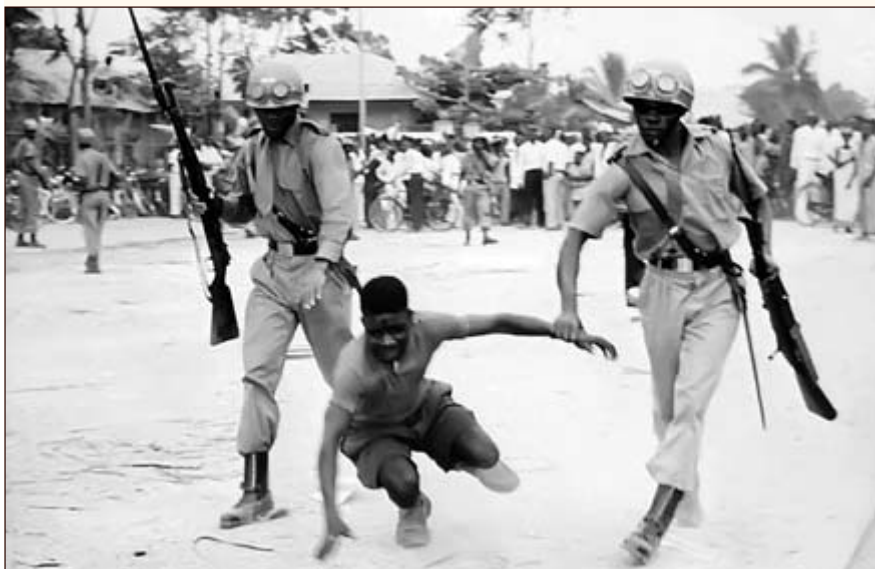
Један од бруталнијих удара је свакако свргавање и начин ликвидације првог премијера Демократске Републике Конго Патриса Емерија Лумумбе (Patrice Emery Lumumba) 14. септембра 1960. године. Лумумба је био познати лидер антиколонијалне борбе и први изабрани премијер по стицању независности испод белгијске колонијалне управе 24. јуна 1960. У краткој предисторији удара Лумумба је дошао у сукоб са председником државе Касом Вубуом који га је отпустио. Премијер је за узврат илегално сменио председника у Сенату, где је имао упориште, и онемогућио новоименованог председника владе да прими дужност јер није имао подршку у парламенту.

БЕЗ ФЕР ПРОЦЕСА

Међутим, пуковник Жозеф Мобуту (Joseph Mobutu) подржан од страних служби извео је удар, ухапсио Лумумбу и ставио га у кућни притвор, а такође онемогућио Каса Вубу. Снаге Уједињених нација су га обезбеђивале и покушавале да се избегне трагедија грађанског рата. Али Лумумба не мирује, извлачи се из притвора, одлази на север међу своје присталице и покушава да оформи своју владу. Трупe Мобутуа почеле су да га гоне и он је поново ухапшен у Порт Франки децембра 1960. Стране дипломате и припад-

Први премијер Демократске Републике Конго
Патрис Емери Лумумба

ници УН у Леополдвилу, где је касније доведен, приметиле су очите трагове мучења и малтретирања на њему. Био је везан лисицама. Узалуд је апеловао на присутне официре УН да му прискоче у помоћ, они су остали само посматрачи и сведоци, као и страни новинари. Први генерални секретар УН Даг Хамаршелд апеловао је на Каса Вубу да му се омогући фер процес, али узалуд. Ускоро ће и сам Хамаршелд погинути под неразјашњеним околностима у авионској несрећи у Конгу.

Лумумба је лицемерно послат у побуњену Катангу на руке свом највећем непријатељу Мујиси Чомбеу. Убијен је 17. јануара 1961. у тридесет петој години живота. Пилот који га је испоручио причао је да није имао снаге да гледа дивљачко мучење које је уследило и убиство бившег премијера. Свет се згражао. У већ разбукталом хладном рату СССР

Насиље у Конгу

је за сву одговорност оптужио западне земље и УН.

Тај удар је био само први у низу. Следећи је већ био 1963, а наредни 1965. када је дошао на власт генерал Мобуту и остао до 16. маја 1997. године када је и он оборен побуном и војном победом Лоренса Кабиле. Конго је потом доживео више покушаја удара и нови грађански рат у источним провинцијама.

НОВА АЗИЈСКА ДЕМОКРАТИЈА

Тек ослобођен од француске колонијалне управе и подељен на супротстављени Север и Југ, Вијетнам је постао поприште честих преврата. Генерали су уз асистенцију покровитеља смењивали једни друге.

Генерал Нго Дин Дијем је из француске службе прешао под покровитељство САД и постао први председник Јужног Вијетнама. Промовисан у светској јавности као демократа, у својој земљи поступао је сурово као прави оријентални деспот. Био је убеђени антикомуниста и тиме је стекао наклоност покровитеља. За унутрашњу употребу имао је ореол великог националисте и аристократе из мандоринске породице. Његови поступци нису могли оправдати пропаганду да ће „Дијем учинити Јужни Вијетнам парламентарном и уставном републиком и да ће његово мисионарство из хаоса интрига излити нову азијску демократију“.

Истрошен, оборен је у војном удару генерала Дунг Ван Мина (Dung Van Minh) 2. новембра 1963. године. После крвавог заузећа палате Гиа Лонг у Сајгону, ухапшени су он и његов млађи брат Ну који му је био први саветник. По наређењу Мина они су убијени.

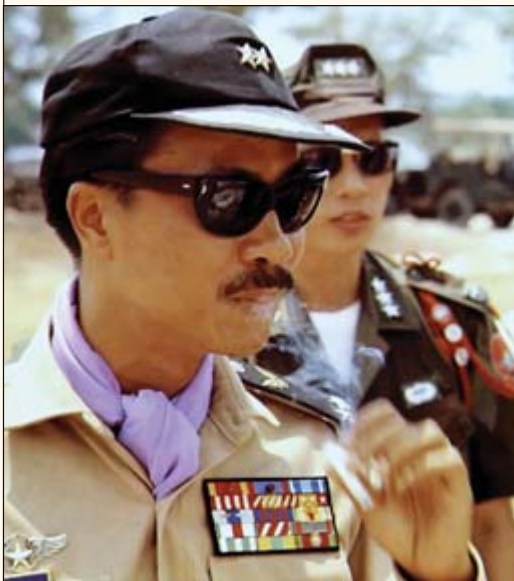

Вијетнам, самоспаљивљење будистичког монаха у знак протеста

Генерал Дунг Ван Мин није дуго остао на власти. И њега је у јануару 1964. збацио генерал Нгујен Кан. Имао је срећу да није погубљен. Поново је постао председник Јужног Вијетнама и предао је земљу снагама Вијетконга 1975, после чега је живео у америчком егзилу.

Нгујен Кан је сам искусио могућност да буде збачен већ у августу 1964. Вијетнамски револуционарни савет га је ипак 24. септембра сменио и оставио на положају начелника генералштаба. Међутим, он је наставио да влада из сенке. Следећи удар на де факто његову владу извршиће генерал Нгујен Ван Тие и ваздухопловни маршал Нгујен Кан у фебруару 1965. Војници су формално успоставили цивилну владу др Пан Хиј Куа. Премијери ће се мењати, а генерал Ван Тие остаће председник до слома 1975.

У суседној Камбоји није било мање трагично. У марту 1970. године премијер и генерал Лон Нол оборио је наследног принца Нородома Сиханука. Сам генерал постао је председник Кмерске Републике 1972. године и остао на тој дужности до 1975. године. Земљу је тресао грађански рат, а потом је постала поприште непрекидног америчког бомбардовања и агресије Вијетнама. Данас се у светској јавности помињу само Црвени кмери и њихов револуционарни терор, поља смрти и исељавање Пном Пена. Генерал Лон Нол предат је заборава.

Ваздухопловни маршал Нгујен Кан

Генерал Нго Дин Дијем

ИСКУСТВО ИСТОКА

Примери Пољске, Совјетског Савеза и неуспелог војног удара у СФРЈ, покривају на неки начин специфичности пучева у социјалистичким државним уређењима

После диктатуре генерала Пилсудског у међуратном периоду, Пољска је у време социјализма имала још једно искуство са уплитањем високих војних личности у политику у периоду од 1981. до 1990. године.

ПОЉСКА

У фебруару 1981. године генерал Војчек Јарузелски (Wojciech Witold Jaruzelski) постао је председник пољске владе, задржавши и функцију министра одбране. Са тог места је у децембру исте године извео државни удар тако што је прогласио ванредно стање. Задржао је улогу првог министра (1981. до 1985) и стао на чело Војног савета националног спаса. Потом је био шеф Државног савета, а пред слом социјализма у источној Европи и председник Пољске (1989–1990). Као члан највиших партијских органа, већ 1970. године учествовао је у одстрањивању дотадашњег генералног секретара Валдислава Гомулке и доласку Едварда Гјерека. Био је на високим партијским дужностима и његови истомишљеници су га подржали у намери да се сачува стабилност пољског система под таласом штрајкова и притисака покрета „Солидарност“, који је био на различите начине подржан од западних влада.

Ванредном стању претходило је много драматичних седница Централног комитета Радничке партије, седница владе и међуна-

родних контаката. У земљи се економско стање погоршавало, Пољска је била парализана и у снабдевању и у комуникацијама. Обе стране шириле су и дезинформације. Сам Јарузелски збунио је јавност својом наводном изјавом на некој седници Политбироа да би „пре извршио самоубиство, него дозволио да пољски војник пуца на Пољака“. Ипак, дезинформација није било масовно рушење споменика Црвеноармејцима, што је узбуркавало Москву. У октобру 1981. године сукобила су се гледишта Јарузелског и тадашњег генералног секретара Кању, који је на пленуму ЦК дао оставку, а генерал је 18. октобра изабран за новог секретара. Недељу дана после тог пленума специјалне јединице пољске армије ушле су у села и градове да уведу ред у снабдевање, обезбеде заштиту друштвеног поретка и помогну становништву у „уклањању неправилности“. Тиме је пољска армија предвођена својим првим човеком отворено ступила на политичку сцену. Криза која је започела средином 1980. године ускоро ће кулминирати крајем децембра.

У време тих догађаја намерно је ширена легенда да су Јарузелски и пољски војни врх својим чином сачували земљу од совјетске интервенције, какву је 1968. године доживела Чехословачка. То је свако требало послужити јачању националног кредибилитета и прихватању новог стања од већине пољског становништва. Међутим, у светлу архивских извора који су обелодањени у време Бориса Јељцина види се да СССР није имао план да изведе инвазију на

Пољску, нити је таква намера постојала. У ствари, Совјети су недвосмислено одбили захтев Јарузелског за војном помоћи и оставили Пољацима да се сами носе са проблемом „Солидарности“. Совјети су у то време и сами имали довољно проблема у Авганистану. Од почетка кризе СССР је притискао Кању да ефикасније решава кризу, решава економске проблеме, да се обуставе штрајкови и почне са радом. С тим циљем они су у непуне две године дали бесповратну помоћ пољској влади у висини од пет милијарди долара. Међутим, како су резигнирани високи совјетски функционери поверљиво саопштили тадашњем југословенском амбасадору у Москви, „све то није било довољно да се нахрани 36 милиона пољских грађана“.

Саме вође синдиката „Солидарност“ плашиле су се интервенције па су

Лех Валенса

са свог првог конгреса у Гдањску послале апел радницима источноевропских земаља уверавајући их да је њихов циљ борба за побољшавање живота свих радних људи, те да не верују „лажима“ које се шире о њима. Западне владе су такође биле убеђене да би до такве интервенције могло доћи, па су реакције на увођење ванредног стања биле суздржане.

Генерал Војчек Јарузелски

СССР

Ујутро 19. августа 1991, у шест сати по московском времену, на радију и на свим телевизијским каналима у СССР-у прочитано је „саопштење совјетског руководства“, којим су грађани обавештени о увођењу ванредног стања у низу региона и да је власт, са циљем превладавања дубоке и свеопште кризе преузео Државни комитет за ванредно стање. То се десило дан пре најављеног самита лидера република, а са већином њих Горбачов је требало да потпише споразум о новом СССР-у, савезу не више социјалистичких него суверених држава.

Тадашњи генерални секретар КПСС (вођа) Михаил Горбачов, аутор „перестројке“ и реформе партије, био је под тродневном потпуном изолацијом са породицом у кримској вили, „због болести неспособан да обавља дужност“. Проглашена је забрана деловања политичких партија и друштвених организација, уведена су ограничења у раду медија и забрана одржавања митинга.

Као реакција на проглас Државног комитета, грађани Москве, Лењинграда и многих места уместо подршке почели су да се окупљају и протестују, а у Москви подижу барикаде. Многи региони одбили су да извршавају наређења, а судбину пуча одредило је негативно држање Бориса Јељцина, тада прве личности Руске ССР. Привидно осуђујући пуч као противустанован, Јељцин је подржао Горбачова, а промовисао излазак Русије из Савеза. Државни комитет извео је на улице Москве лојалне војне снаге да разбију барикаде. Пале су и жртве. Но, 22. августа све је било готово. Горбачов се под заштитом Јељцина вратио али је ускоро уследио распад СССР на независне државе, које је, изузев балтичких, иницирао Јељцин, а Горбачов је дао оставку. Организатори пуча били су ухапшени али и ускоро амнестирани од прокомунистичке Думе.

Тим пучиста био је састављен из најужег државног врха. Његов први човек био је председник СССР Генадиј Јанајев, затим министар одбране Димитриј Јазов, министар унутрашњих послова Борис Пуго и шеф КГБ Владимир Крујчков. Били су ту још Васил Стародубцев, Олег Шењин и други. Прво су покушали да наговоре Горбачова на абдицију, а кад у томе нису успели, они су га интернирали.

Пучисти су вероватно очекивали већи степен подршке, имајући у виду драматично погоршану економску и социјалну ситуацију и претње распадом земље са несагледивим последицама. Јачање слободе штампе и медија уопште отворило је врата национализму и антируским осећањима, посебно у Естонији, Летонији и Литванији, али и у Грузији. У поређењу са 1985. годином, државни дефицит је са нуле порастао на 109 милијарди рубаља, државне резерве

злата су се са 2.000 тона смањиле на 200 тона, а спољни дуг према западним повериоцима порастао са нуле на 120 милијарди долара. Сам Горбачов је морао 10. јануара да упути ултиматум литванској Врховној скупштини, захтевајући враћање правоснажности устава СССР у Литванији и повлачење свих противустановних закона. Следећег дана одобрио је акцију војске у покушају да се збаци литванска влада. У Виљнусу је том приликом погинуло и 14 цивила, а по проценама 600 људи је рањено. Запад је снажно реаговао и довео је Горбачова у мат ситуацију. Уместо дозвољених средстава, председник је понудио реформу у форми новог споразума о савезу. У целој ситуацији није без значаја драма коју је проживљавала до тада моћна совјетска армија која се повлачила из Немачке и земаља Варшавског уговора без услова за смештај, са обезвређеним платама и недовољним снабдевањем. За историју остаје питање како је то КГБ процењивао расположење јавности. Људи су без обзира на тешкоће осећали и веровали у промене, мање заокупљени свим аспектима „велике политике“.

Петнаест година касније, јавност је у самој Русији још увек подељена око пуча и његових последица. Истраживачи јавног мњења изnose да је 15 посто грађана убеђено да је требало подржати Државни комитет. У исто време, око 18 посто нема одређени став док би 2006. године 42,3 посто грађана одрекло подршку и једној и другој страни, сматрајући да је то била епизода борбе за власт међу функционерима, мада је већина у своје време то славила као де-

Време распада СССР-а

Борис Јељцин и Михаил Горбачов

Јељцин испред Белог дома

мократску победу. Данас сваки трећи Рус (36 посто) сматра да је распад СССР био „трагичан догађај са погибелним последицама за земљу и народ“.

СФРЈ

Готово пуне две деценије после фаталног краја СФРЈ у насилној сецесији и грађанском рату не престају приче о припреманом, али неизвршеном војном пучу ЈНА, којим би се спречили распад земље и рат. У јавности је протеклих година о томе изнесено више сведочења истакнутих савременика – војника и политичара. Објављиване су поједине процене, али коначне и целовите слике још нема. После читања и упоређивања исписаних сведочења остаје утисак да актери не говоре све, да се понекад додворавају средини у којој живе после нестанка СФРЈ, односно респектују нове политичке околности. Па ипак, искази се у много чему подударају. Самостална интервенција војске у политичке прилике разматрала се у оквиру ЈНА. Представници ЈНА тражили су политичке савезнике у свим деловима земље који би их подржали после удара. Обављани су преговори, договоран је редослед потеза.

Ма како правници били подељени, постојећи уставни оквир чинио је армију одговорном и за заштиту поретка и територијалне целовитости. Ванредно стање није била противустварна мера, али се за армију отварало питање легалитета целе акције, ако неко од највиших савезних тела не изда формално наређење. Прављене су анализе како је завођење ванредног стања било регулисано у другим савезним или конфедералним државама, посебно демократским.

ШТА ЈЕ ТИТО ОСТАВИО У АМАНЕТ ЉУБИЧИЋУ

Они који су водили војску били су на великом искушењу како да се поставе. Да ли да иду у самосталну акцију или да до последњег момента инсистирају на одобреном завођењу ванредног стања. Време је извесно радило против ЈНА. Она је дневно губила на свом борбеном кредибилитету и политичком легитимитету. Оно што се још 1987. могло са лакоћом извести, није без тешких последица било изведено у пролеће 1991. године. Дошло је до подела у самом војном врху. Није било монолитности.

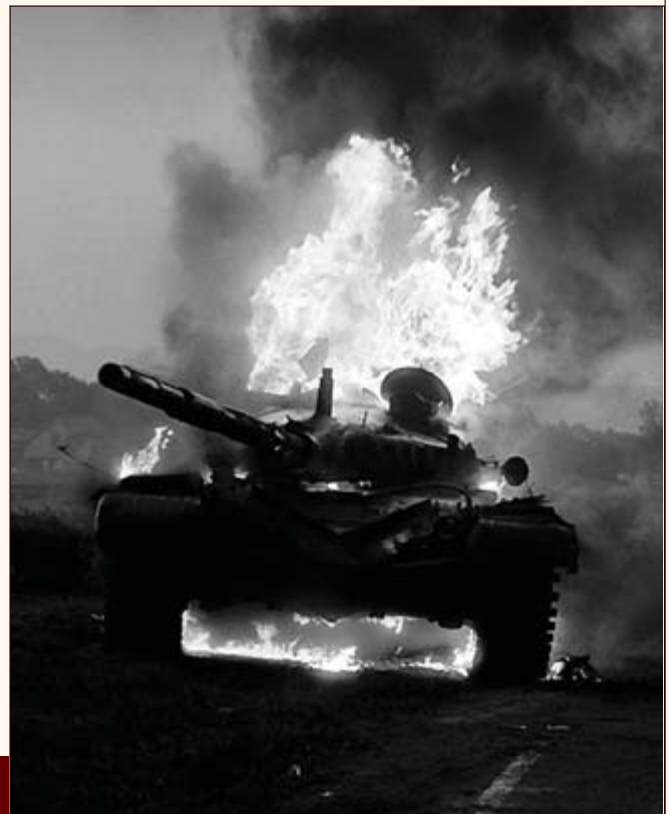
Какав је аманет оставио својим генералима и свом министру Јосип Броз Тито на последњем састанку са њима у Карађорђеву 22. и 23. децембра 1979. године и приликом сусрета после операције са генералом Николом Љубичићем у Љубљани?

Наследник Љубичићев од 1982. године, адмирал Бранко Мамула једва да помиње састанак у Карађорђеву и своје реферисање у функцији начелника Генералштаба. Међутим, помиње накнадни, последњи контакт генерала Љубичића после Титове операције у Љубљани и гласине које су се потом проносиле:

„Годину или двије након Љубичићевог одласка из ЈНА кружиле су најразличитије приче како је нешто намјеравао, али се није усудио. Мени је о томе као врло повјерљиво причао пуковник Драго Маленица, управник 'Карађорђева'. Њему је 'један пуковник' из најуже министрове околине испрчао што се догађало на Сурчину када се Љубичић вратио из посјете Титу у Љубљани. Министар је био нервозан, колебао се око крупне одлуке. Само је једна крупна одлука могла бити узроком немира човјека чији је врховни командант одлазио, а он се није осјећао способним ухватити се у коштац са ситуацијом која се наслућивала. У Предсједништво није вјеровало, као ни итко од нас. Немам личних сазнања што је све подстицало Љубичића да нешто подузме, нити што га је спутавало да то не учини. Међутим остала је неразјашњена намјера изградње и опрема куће на војној економији у Сурчину.“

Љубичић је неспорно, по Мамули, после пада Доланца у немилост 1978. постао човек бр. 2 и отуда је, каже, „долазило неспокојство у земљи и много више, у иностранству. Лично нисам био тог мишљења. Познавао сам генерала Љубичића и био сигуран да се с ЈНА неће одважити на такав корак“.

Прилике су, међутим, присиле да се ЈНА меша већ од пролећа 1981. године. Армија је тада под управом Генералштаба превентивно и правовремено реаговала на побуну косовских шиптара која је попримала карактер оружаног сукоба. Последице би биле несagleдиве да није успела одбрана виталних војних складишта. Покрајинска територијална одбрана потом је сведена само на формалну категорију јер се показало да би могла постати опасан фактор унутрашње нестабилности.

Повлачење ЈНА из Словеније

Током осамдесетих, високи војни руководиоци на највишим форумима СКЈ, у Скупштини СФРЈ, Савезном извршном већу, па и у јавним саопштењима указивали су на размахивање политичке кризе која би могла водити распаду земље и грађанском рату. Чувена су била по свом одјеку саопштења генерала Дане Чујића или адмирала Бранка Мамуле, које је преносила и оновремена штампа. На седници Председништва ЦК 9. септембра 1987. Мамула је у закључку изнео „да руководство губи контролу над догађајима, да су угрожени интегритет земље и постојећи друштвени поредак“. Пошто се Председништво није узбуђивало, већ 23. септембра одлучено је да војска изађе са ставовима у јавност и тако га припреми „за одлучан искорак ЈНА ако се на њега одлучимо“. Мамула напомиње да је сасвим случајно што се седница Комитета СКЈ за ЈНА поклопила са 8. седницом ЦК СК Србије, додајући да је страна штампа много боље реаговала схвативши да се упозорења односе не само на Косово, већ на целу земљу и одмах су медији послали у Београд своје специјалне извештаче претпостављајући да ће ЈНА изаћи из касарни.

АРМИЈА ПРИПРЕМА УДАР

У Словенији су се одмах подигли на узбуну – ЈНА припрема удар. Адмирал Мамула о томе пише: „Крајем '87. и почетком '88. године још није постојао страх да би Србија са Милошевићем и ЈНА наступили заједно... Водећи људи из Словеније – Попит, Кучан и Доланц су знали да руководство Армије не подржава Милошевића. Страховали су да, након низа узастопних изазова, ЈНА не наступи самостално. Посебно су се ствари биле згуснуле у марту 1988, када је на јавна изазивања и подметања армија упутила последњу опомену – јавно. Вјеровали смо да ће схватити поруку и да ће се зоставити. Тако се и догодило. Брзо су стигли аларми: Армија припрема пуч. Председништво Словеније тражи хитну сједницу Председништва СФРЈ с темом да се испитају намјере армије и да је се стави под контролу. Да су којим случајем омаловажили и ово упозорење, расплет у Југославији догодио би се три године раније и био би битно другачији“, каже адмирал.

Тада је члан Председништва СКЈ Стипе Шувар на 70. седници (8–10. марта 1988) улогу и положај армије оценио на следећи начин: „Укратко, гледајући тенденцијски, напади на ЈНА представљају врло опасну тачку на правцу политичког комплота против социјализма у нашој земљи. Јер, није толико објект напада ЈНА, већ систем у чијој је функцији и она. Једнако тако као што није циљ тих напада демократизација, већ тјерање воде на млин националистичких рјешења и антикомунизма. Утолико не схваћам, односно не прихваћам изјаву друга Кучана да неки изједначавају ЈНА са социјализмом, па ни изјаву друга Шетинца, на овој нашој сједници, да је стекао дојам да неки људи третирају армију као да је Тито (...) Она се не смеје из-

једначавати ни са социјализмом, ни са Титом, али ни успоређивати нити одвајати од њих“.

Исти др Стипе Шувар у изјави коју је дао априла 1994. године за *Ферал трибуне* потврђује да је „војска била на дистанци од Милошевића“, и спекулише да би можда удар био боље решење од грађанског рата који је ускоро наступио.

Генерал Вељко Кадијевић, који је кормилу наследио Мамулу, био је адмиралово кадровско решење. Између њих двојице постојао је чврст договор око руковођења ЈНА у случају крајње кризе. То је подразумевало да Мамула буде у Београду и практички донесе најважнију одлуку: „Кадијевић је био упознат са целином плана преузимања одговорности ЈНА за судбину земље. Она нас је везвала на сурадњу или фатални разлаз“. Надаље, адмирал излаже да су сви принципи били договорени, о обрасцу прелазне власти, с ким и како, с тим да се предвиђено дограђује. Наводно није смело бити асиметрије јер би тиме ЈНА изгубила општејугословенски карактер. Отварао се проблем Србије коју нису смели имати против себе. Такође, пише како је упозорио Кадијевића да је нереално очекивати да Председништво буде уз армију, јер онда самостални корак армије и не би био потребан.

Члан Председништва СФРЈ и његов председник у критичном времену 1990–1991. Борисав Јовић бележи у дневник 24. августа 1990. да му је аустријски амбасадор у Београду Паул Леифер пренео да су све западне процене да се Југославија налази пред распадом, пре свега због притиска Словеније и Хрватске за издвајањем или конфедерализацијом, а да је ЈНА као фактор интервенције у очувању федералног уређења потпуно искључена. Западне земље сматрају да је шанса дефинитивно пропуштена.

Без обзира на ову западну процену (жељу?), председник наставља да комуницира са представницима ЈНА око могуће интервенције. Јовић у записима од 3. октобра 1990. помиње да му је Кадијевић, „онако успут“ рекао да треба „макнути само сто људи и све ће бити у реду“, те да „војска за случај потребе спрема такве планове, каже да ће их мени показати“. Војну акцију Јовић помиње у белешкама од 22. октобра, када је у ССНО-у разговарао са Кадијевићем, Ацићем, Броветом и још неким генералима: „Разматрамо концепт могућег решења криза војном акцијом, ако другог излаза не буде било. Надајмо се да до тога неће доћи, али планови морају постојати. ... Ако постоји варијанта незаконитог наоружавања и противустваног издвајања из земље, мора постојати и варијанта спречавања.“. На крају, детаљно излаже како су после пат позиције у Председништву СФРЈ, марта 1991, његовом оставком покушали да оставе простор ЈНА да самостално делује, али је њен врх одустао. До самог 12. марта, упркос контактима, Јовић није знао шта ће предложити војска.

Министар војни генерал Вељко Кадијевић је у својим мемоарима суздржанији и углавном нешто више простора даје догађајима из

марта 1991. године. Практично, он 1993. негира да је постојао план самосталне акције ако ванредно стање не прође као легална опција. Изричито наводи „зато би сваки покушај аутономног дјеловања представљао неодговорни авантуризам и сваљивање одговорности за све огромне промашаје који су земљу водили у пропаст на ЈНА“. Он помиње и сугестије са Запада да се изведе пуч, среде републиканци, па и руководство Србије. Армија је, како пише Кадивевић, то прозрела као провидну игру којом се желело сукобити два главна стуба одбране Југославије – српски народ и ЈНА. Дакле, он је први јавно поменуо да су такве сугестије дошле извана.

КОМЕ ВЛАСТ ПОСЛЕ ПУЧА

Занимљиво је једно потпуно ново сведочење Ивана Комшића, некадашњег високог функционера реформисаног Савеза комуниста из БиХ, које дајемо у ширем изводу. Овај објављени ауторизовани исказ дат је током округлог стола поводом књиге генерала Мартина Шпегеља, *Сјећање војника*, одржаног у Загребу 2003:

„ЈНА је Југославију сматрала својом државом. Војни врх је имао план очувања Југославије и потпуно вјерујем аргументација која је у књизи изнесена (мисли на Шпегељеву). Милошевић је после извршио редефинисање плана, он је заиста потрошио око годину дана да направи промјене у војсци, и направио их је (мај 1992).

За доказ да је војни врх имао план очувања Југославије и да ју је желио по сваку цијену очувати такође ћу сада по први пут појсведочити:

Ми смо 1990. године заказали изборе за април, као и Хрватска, и требали су бити истовремено. Већ у марту 1990. године долази група генерала из Београда на разговор код нас у Сарајево. Као потпредседник странке био сам на тим разговорима, а разговоре води Нијаз Дураковић као председник.

Разговори су вођени и у априлу, али су први састанци одржани већ у марту 1990. У априлу су требали бити избори, дакле мјесец два пред изборе, нама долази војни врх. Тај војни врх води Перо Шимић, адмирал, који је тада био партијски шеф у војсци ... С њим је био, ја се двојице сјећам, а остале имам негдје записане, генерал Станко Бровет, Словенац, човјек са бастеркиновским лицем, никад се није насмијао, мислим, ја сам се престравио кад сам га видио, и још Симеон Бунчић, обријана глава, исто тако упечатљив човјек, доста свесео, али – обријана глава, мало необично за генерала, и нека свита око њих, али ову тројицу сам запамтио.

И пазите, ми требамо имати изборе за мјесец дана, а они долазе са тезом да су припремили војни пуч у цијелој Југославији; отворено кажу – то први пут говорим пред неким – припремили су војни пуч и имају проблем. Кад направе пуч, коме дати власт? И кажу овако: Можете ли ви преузети власт у БиХ кад ми извршимо војни пуч у

Југославији? Јесте ли ви та гарнитура, је ли СК БиХ спреман да преузме власт након војног пуча, а ми ћемо вам дати власт, јер ми желимо очувати Југославију?

Задњи разговор с њима био је 8. марта (1990? – М. Б.), добро се сјећам, на Дан жена, Нијаз Дураковић се тако напио, да ме било стид. Пазите, ми смо у Председништву партије били поцијепани јер је у њему српска страна била доста јака. Срби су имали најјаче кадрове, ја сам био политички и партијски нов и без искуства, нисам никад био ни партијски секретар, прва моја функција је потпредседник странке, тако се десило стјецајем околности (... у ориг. М.Б.) Златко Лагуњија и ја смо заједно ушли у партијски врх. Ја се јавим за ријеч и кажем: Не само да нећемо преузети ту власт коју ћете ви направити, мене ћете морати убити. Ја кажем. Златко Лагуњија каже: И мене. Ми смо додуше најмлађи, ми немамо тог искуства и не знамо што то све значи. ... Онда је почело објашњавање војног пуча. Мене су звали у Београд, Нијаз Дураковић је ишао два-три пута, и сваки пут је мене звао, а ја сам рекао: Ја жив у Београд не идем, мене та идеја не занима. Нијаз Дураковић је ишао (Нетко: Сам?) Није ишао сам. Једном је с њим ишао Иван Бригић, други пут је ишао Крстан Малешевић, који је био члан Председништва, Србин из Бањалуке, напредан и демократских назора, изузетан човјек. У Београду, у неком бун-

Словеначки територијалци

керу тамо, објашњавана је та идеја војног пуча, како ће се она провести. Ту сједе само генерали. Кад нам је Нијаз Дураковић то објашњавао, рекао је да је пуковник чувао стражу на вратима бункера, а унутра су двадесетак генерала и цивилна гарнитура на коју се рачуна и која би, према Дураковићевом казивању, на нивоу Југославије евентуално требала преузети власт. (Нетко: Све ми се то поклапа. Куљиш: А на кога они рачунају, на Анту Марковића ...?) Не, Анту Марковића ту нема, он се сматра непријатељем, он је био на листи за хапшења, али ту су вам сједили један из Македоније, један из Хрватске, Нијаз из Босне, и наравно, био је Раиф Диздаревић, читаво вријеме он је био планиран за шефа те државе која би била направљена војним пучем... Дураковића, али, треба поштено говорити, он је ишао тамо јер се бојао, они су по њега слали војни авион, довезе га, врати, а ми смо имали договор да купујемо вријеме, да разводнимо то, да пустимо да се догоде избори у Хрватској, у Словенији, да се закасни с тим, да се то не оствари.

Петар Шимић је у тим разговорима био суздржан и он, уствари, као партијски шеф ЈНА, није прихватио ту идеју. На задњем разговору он је био експлицитно против и нама је то рекао пред свима. Добро се сјећам, кад се поздрављао са мном – никад то нећу заборавити, јер је човјек убрзо након тога напрасно умро, он је мене дуго држао за руку, упадљиво дуго није ми хтио пустити руку. ... Ми смо куповали вријеме, између осталог једна од наших метода за куповање времена било је одгађање избора. Ето, зато ми одгађамо изборе у БиХ за новембар ... Никад нисам о овоме говорио, Нијаз Дураковић о овоме не говори. Ето, то је био план војног врха. Зато

Колона избеглих Срба из Хрватске

кажем – постојао је план војног врха који се очито није слагао са Милошевићевим планом и планом СДС-а јер СДС је нама изнио Милошевићев план одмах након избора, у разговору о коме сам малоприје говорио. Туђманов план је такође постојао и тај се план слагао са Милошевићевим”.

КРВ ЈЕ СВАКАКО ПАЛА

Претходно прозвани Раиф Диздаревић, члан Председништва СФРЈ и његов председник 1988–1989, у својим интервјуима и мемоарским белешкама углавном о овоме ћути и истиче епизоду за коју читаоци Јовићевих мемоара већ знају. Успут, спекулише о карактеру разговора генерала Кадјевића и руског министра одбране у Москви 14. марта 1991. године.

У јавности се у новембру 2003. године огласио бивши премијер Анте Марковић. И он у тим сведочењима казује о намерама ЈНА да изврше удар. Извесно је, ако су она тачна, да му се војни врх обраћа из нужде, готово на самом крају свих ранијих прелиминарних преговора са политичким актерима. Сведочи да се Туђман бојао да би војска могла да спречи да ХДЗ уопште преузме власт после изборне победе, али да га је он убеђивао да до тога сигурно неће доћи.

Према Марковићу, увођење ванредног стања ЈНА је први пут предлагала крајем 1990. и у јануару 1991. године. Када је у Председништву СФРЈ дошло до пат ситуације (4:4), „онда је у једној таквој ситуацији, у мом кабинету, кад смо били сами – такве ствари не причају се пред трећима – Кадјевић рекао да су они разрадили у Генералштабу цијели план о томе како ће похапсити Туђмана и руководство Словеније, и да они имају све потребне претпоставке предлоге, и све спремно да то могу направити ... Нама треба још политичка одлука. Председништво је није кадро донијети ... Како то нису могли добити, а све су друго спремили – то је било евидентно – покушали су преко мене, криво ме процјењујући”.

Марковић се присећа да му је генерал подестирао папире: „Баш ми је почео нешто објашњавати о Хрватској, и ја сам га онда прекинуо и рекао му: слушај, ја мислим да, прије него што се уопће буде могло о томе разговарати, постоји велика рупа у свему. Која? Кажем: Гдје ти је ту Милошевић и његово руководство? Онда он скочи, сав бијесан: Он је једини који се бори за Југославију. Да њега нема, ми то не бисмо могли ни предложити”.

Марковић објашњава како му је Кадјевић пре тога објаснио замисао како акција може добити легалитет. „Рекао је, пошто је Председништво неспособно донијети ту одлуку предлагемо да ти то подржиш, и да се након тога, кад ми то проведемо, заправо изврши и смјена Председништва, а како си ти највиши функционер у Федерацији, јер си легално изабрани председник Владе, да преузмеш и

функцију председника државе. Једно и друго! Значи, за некога наивнога, замалан приједлог, скоро поклон, што сам наравно, апсолутно и с гнушањем одбио. И од тада је, наравно, наш однос потпуно копио, и више праве комуникације међу нама није могло бити. Јер он је био свјестан да је мени изнио једну ствар која је фактички била државни или војни удар.., државни утолико што би га, рецимо, председник Владе подржао, и у коме је морала пасти крв”.

Ови Марковићеви наводи, које су хрватска и српска штампа објавиле као фељтоне, можда су одговор на питања која је Предраг Ташић, новинар и члан Секретаријата за информације СИБ-а од 1990, поставио у својој књизи *Како сам бранио Анту Марковића* (1993): „Да ли је Армија или неко у њој нудио Марковићу да они изврше војни пуч (скину са власти све 'републиканце'), а он да постане диктатор? И даље нема јасног одговора на ово питање!” Ташић као современик сведочи да је Марковић почетком новембра 1990. године упозорио владу да је могуће да сав хаос заврши у диктатури, потом још два пута током новембра и децембра, укључујући разговор са председницима републичких влада које је упозорио на консеквенце даље ерозије система које би могле довести до колапса система и потребе интервенције, диктатуре или крвопролића. После 20. децембра то више није помињао. Такође, наводи да му је премијер потврдио информацију која је колала да је покушао тих месеци да смени Кадјевића и доведе генерала Туса.

Марковић је ово и сам изнео 2003, наводећи да је покушао да за именовање Туса, који је пристао, добије сагласност Туђмана, како би неутралисали промиллошевићевске снаге у ЈНА. „Са Тусом на челу војске, Месићем на челу Председништва и са мном на челу Владе, Милошевић ... би изгубио легитимитет”. (*Данас*, 22. новембар 2003)

Британски публициста и историчар Миша Глени је о теми пуча разговарао са Иваном Стамболићем. Књига је објављена годину дана по смрти Стамболића, а наведени разговор обављен је јуна 1995:

„Што се војног руководства тиче, ово је била последња кап (9. март – М. Б.) у препуној чаши. Два месеца раније оно је претило да ће извршити пуч у Хрватској ако Туђман не разоружа своју полицију. Хрватска влада је обећала да ће то учинити али није извршила наређење. Ни Словенци нису испунили сличан захтев. По мишљењу руководства ЈНА, Туђман је био усташа који је желео да растури Југославију и истреби Србе у Хрватској. Окорели стаљинисти у руководству ЈНА видели су у мартовским демонстрацијама Срба у Београду другу страну медаље – четнике и националисте са деснице који су били непријатељски расположени према партизанској традицији Југословенске народне армије. Они су одлучили да уз Милошевићеву помоћ, изведу пуч. Тако би се са једним ударцем ликвидирала опозиција у Србији као и сецесионисти у Словенији и Хрватској. Али савезно председништво је још увек функционисало, а оно је одбило да подржи пуч. Војска је одлучила да преузме власт без одобрења Председништва, али се у последњем тренутку преодиспала. Милошевићев план је пропао. Начелници родова ЈНА су 17. марта, у разговору са Милошевићем, покушали да нађу оправдање за промену своје одлуке. Да су извели пуч, објаснили су свечано генерали, Хрватска, Словенија, Босна и Македонија одбиле би да изврше наређење Генералштаба ... и подстакле грађане да пруже отпор и затражиле страну војну помоћ ... На Косову би Албанци организовали устанак и прогласили уједињење са Албанијом. У Босни и Херцеговини, Хрвати би се прикључили покрету оружаног отпора у Хрватској, а Муслимани би вероватно учинили то исто. Не би се могло искључити избијање великих међусобних сукоба између различитих заједница. У Србији би опозиција покушала да искористи ову ситуацију и сруши легално изабрану власт ... У иностранству бисмо могли да очекујемо осуду страних сила, резолуције; осуду у Уједињеним нацијама и европским институцијама ... завођење санкција. У случају рата вероватно ће бити уведен ембарго на увоз оружја. Земља ће банкротирати и бити у великој опасности од хиперинфлације ... Демократска права грађана биће укинута. Међународна заједница оптужиће нас да смо диктаторски режим.”

О пучу који није извршен, о томе зашто је стварно био планиран и зашто се од њега одустало, историчари још нису дали последњу реч. Питање је када ће то и бити могуће. Потреба да се зна и даље ће производити претпоставке које ће се ослањати на изабране сведоке.

ОД МАЈСКОГ ПРЕВРАТА ДО МАРТОВСКОГ ПУЧА

У предвечерје руско-јапанског рата и других великих догађаја који ће уздрмати Европу, преврат у Београду 29. маја 1903. као да је био весник свему што ће уследити. Завера против последњег Обреновића, краља Александра I и краљице Драге, односно њене браће официра Николе и Никодија Луњевице, које су неки видели као принчеве наследнике, обележила је српску историју с почетка 20. века.

Е ође завере планирале су да убију председника Владе генерала Димитрија Цинцар-Марковића, министра војног генерала Милована Павловића, министра унутарњих дела Велимира Тодоровића, а да изолирају команданта Дунавске дивизије пуковника Димитрија Николића. У покушају да заштити краља пао је ађутант генерал Лазар Петровић. Погинуо је један мањи број официра завереника и оних на дежурству у двору. Један виши официр извршио је самоубиство. У завери је учествовало стотинак официра, углавном из београдског гарнизона, мањи број је дошао из унутрашњости, док су други чекали у приправности. Од јединица су учествовали по један батаљон 6. и 7. пешадијског пука, чета гарде, једна артиљеријска батерија и ескадрон коњаника. У отпор завереницима ступили су малобројни гардисти на дежурству и делови жандармерије града Београда. Командант Дунавске дивизије Димитрије Николић успео је у једном тренутку да измакне надзору завереника и побегне, покушавајући да покрене контраакцију уз помоћ артиљеријског пука и 18. пешадијског на Бањици. Исто ће покушати и један генерал (Јован Леко) тридесетак година касније, 27. марта 1941. године. Николић је спречен у свом науму и том приликом је рањен.

Завера је имала своје дубље унутрашње и вањскополитичке узроке. Политички фактори су је иницирали ослањајући се на незадовољни официрски кор. Међу најистакнутијима су били министри Јован Авакумовић, Ђорђе Генчић, Алекса Новаковић, Љубомир Краљевић, Сава Грујић, појединци из Либералне и Напредне странке. Међу старијим војним завереницима били су пензионисани начелник Генералштаба Александар Машин, девер краљице, генерал у пензији Јован Атанацковић, Љуба Костић, мајор и командант гарде, потпуковник Петар Мишић, потпуковник Дамјан Поповић, потпуковник Наумовић, мајор Миљивоје Анђелковић Кајафа. Но, највећи број извршилаца чинили су млађи официри, од чина капетана до потпоручника. Млађи официри су углавном били револтирани поступцима краљице и понашањем њене браће, не знајући много о дубљим коренима. Такође су били убеђени да послушају глас народног расположења. У Београду, али и другим варошима отворено су се и јавно, најчешће у кафанама, претресали политика и поступци краља, а посебно краљице. Ни завереници ни јавност нису знали да је Александар био на путу да некако одстрани краљицу из

Краљевски пар Александар Обреновић и Драга Машин

земље, те да је с друге стране чинио све да припреми земљу за ослободилачку мисију на југу. Но, околности му нису ишле на руку.

Принц Петар Карађорђевић, кога су вође завере виделе као новог краља, живео је са породицом у Женеви. Емисар Никола Хаџи Тома, крајем априла исте године, добио је принчеву сагласност да ће прихватити понуду под условом да се не пролива крв.

Када је грађанство сазнало за вести отпочеле су манифестације задовољства и акламовање војсци. У први мах, пре и после пуча, две царевине – Аустроугарска и Русија, деловале су у сагласности и сматрале да смена неће битије утицати на њихов међусобни однос, па ни питање кандидата за круну Петра Карађорђевића. Њихови посланици ће бити једини из дипломатског кора који ће га после доласка дочекати на железничкој станици. Француска, а посебно Велика Британија, биле су уздржане, а касније све више огорчене и отворено су бојкотовале династију и Србију саму. Британија ће годинама захтевати да се из Војске уклоне најстарији завереници као предуслов за обнављање дипломатских односа.

На унутрашњем плану, официри завереници, свесни да су прекршили војничку заклетву, очекивали су од Скупштине не само за-

Конак у коме су убијени Обреновићи

Знак „Црне руке“

хвалност него и амнестију. Уместо експлицитне амнестије, њихов чин је покривен „свечаном изјавом“. Мада је већина официрског кора била пасивна, један број официра је подигао глас против бешчашћа и предлагао уклањање официра из Војске. Један број високих, пензионисаних, веома угледних официра и генерала такође није имао разумевање за поступак официра који су се умешали у политичке ствари и прекршили заклетву. То је заверенике чинило несигурним и уверљивим, па су, користећи свој положај на двору и у Влади, елиминисали „контраће“ и њихову „противзаверу“.

АПИС И ПОЛИТИЧКО НАСЛЕЂЕ

Најистакнутије име које је остало везано за мајски преврат 1903. у свим потоњим историјама и легендама било је име Драгутина Т. Димитријевића Аписа, тадашњег капетана и потоњег генералштабног пуковника. Рођен 1876. у породици београдског лимара Тодора и мајке Јованке, рано је остао без оца, па је бригу о породици преузела најстарија сестра Јелена, учитељица. После завршетка 7. разреда гимназије ступио је у Војну академију.

За њега се до 1903, осим међу друговима, није ни знало. Био је истакнути учесник државног удара и тешко је рањен већ у првим моментима упада у двор. Апис, као што смо навели, није био иницијатор смене династија. Он се укључио у већ започете припреме за преврат, иза кога су стајали либерали и напредњаци, те пријатељи Карађорђевића и група старијих официра. Расположење за преврат припремали су преко *Дневног листа* и *Српске заставе*. У заверу га је увео његов пријатељ поручник Антоније Антић, сестрић др Ђорђа Генчића. Антићи су били либерали и посланици из заједничког краја. Укључењем Аписа покрет је добио личност која је била популарна међу млађим официрима и душа XXVI класе, њен природни вођа. Та класа је била посебно револтирана отпуштањем 22 питомца, од којих је један извршио самоубиство. Око Драгутина су се окупљали сви они који су били демократски ори-

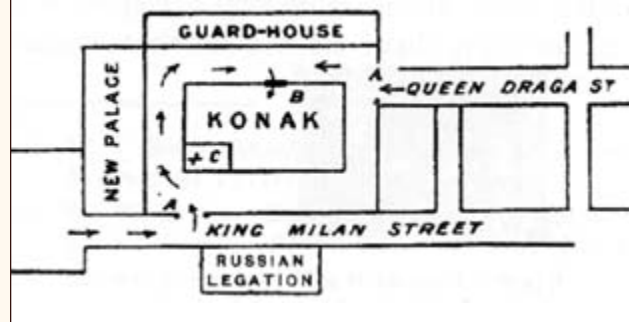
јентисани, они који су веровали да су старе методе у војсци преживеле и да их треба мењати. Драгутин је био опредељен за акцију не само због нерасположења официра већ и због стања духа у јавности, сматрао јер то народном вољом. Када су у ноћи преврата неки од старијих почели да се колебају, Апис је смело преокренуо расположење и дозволио да се крене на извршење. Случај је хтео да он не буде убица краљевског пара, пао је тешко рањен при самом продору у двор. Дуго се опорављао, а једно време провео је на лечењу у Ници. У међувремену је његово име постало познато у јавности.

Тај преврат унео је у Србију појам „завереници“ и „завереничко питање“, које је имало и своју међународну димензију. Они су се убрзо поделили на „млађе“ и „старије“, а касније на присталице „Црне“ и „Беле руке“. Мада су обе групе биле војничке клике, оне су имале и своје присталице ван војске. Апис је, мада не и формално, био лидер у први мах млађих завереника. Они су подржавали радикале и краља Петра, а потом у питању престолонаследника, краљевог млађег сина Александра. Иницијативом Аписа установљава се положај Главног инспектора како би млади принц упознао војску, али и она њега. После анексионе кризе 1908. завереници се активно мешају у националну, спољну политику, али долазе у сукоб и са радикалским владама око кредита за војску. Учествују као добровољци у четничкој акцији (1904–1908) у Старој Србији и Македонији.

Када је на иницијативу Срба из Турске крајем 1910. затражена помоћ Београда против младотурског режима, и пошто су је меродавни одбили, они се окрећу старим пријатељима. Тада је покренуто стварање тајног друштва за заграничну акцију „Уједињење или смрт“. Другови су обавезно желели да се у њему нађе и Димитријевић. Богдан

Раденковић то категорички тражи. Апис пристаје, али напомиње „да је на другим местима толико заузет да се боји да на њега неће моћи много да рачунају“. Престолонаследник са 26.000 динара помаже лист *Пијемонт*. Њима су прилазили не само са неослободјеног југа него из Босне, Хрватске и Далмације. Оскар Тартаља, Хrvat и Далматинац из Сплита, забележио је и објавио (1925) да су се многе делегације студената, културних радника и других, са стајале у Београду са националним радницима, али и са официри-ма. „Међу њима Апис је био душа – чевјек који је на први поглед освајао и придобијао. Начитан, свјетске културе, и упознат са ви-

Догађаји у двору према британској штампи

ше језика, био је финих манира – космополита. Идеалан, енергичан и одушевљени патријот, човјек од мало ријечи, он је био рођени револуционар, деструктиван, али још више конструктиван елеменат, један од највећих националних бораца предратне Србије, и један од највећих људи што их је Србија дала и имала у овом вијеку”. Зато су многи од придошлих ступали у редове организације.

Престолонаследник, подстицан недобронамерним доставама (П. Живковић, Ј. Костић), долази у све чешће конфликте са Аписом. Сујетан и несигуран, а плаховите нарави, почеће да зазира од Димитријевића и све више се окружује кликом званом „Бела рука”. То ће се у једном тренутку показати фатално за Димитријевића.

Апис, завереници, али и цео официрски кор у Новим областима сукобио се са радикалском владом због карактера режима који је тамо почео да влада и због места и положаја војске на територији где још није уведено уставно стање. Тај сукоб војних и цивилних власти поводом уредбе о приоритету довшће до абдикације краља и превремених избора, али рат који је избио 1914. одложио је расплет.

Својим радом Драгутин Димитријевић и један број његових другова помогли су извршење атентата на надвојводу Фердинанда у Сарајеву. Активно су помагали и храбрили на извршење оmlадинце „Младе Босне”. Апис је ценио да ће с нестанком Фердинанда бити уклоњена опасност по Србију, јер га је видео као главног носиоца ратоборне политике. Имао је уверавања руског војног аташеа да ће Русија бранити Србију. Када је сазнао за Аписову одлуку Главни одбор тајне организације није је одобрио и он је обећао да ће издати друга упутства.

БЕЛА РУКА

После слома Србије, у Скадру је извршена смена старе Врховне команде, која је била наклоњена Апису и друговима као добрим војницима и патриотима. Александар је желео нову упркос Пашићу, који је био само за деломичне измене. Покушај да се две официрске фракције на Крфу измире није успео. Апис одлази на фронт под команду генерала Милоша Васића, официра противника завере из 1903, који му није био наклоњен. Док су се водиле борбе на фронту у позадини је „Бела рука” и Александар припремали су обрачун.

Солунски процес, на коме је Апис осуђен на смрт, пре се може назвати политичким уморством него правничким процесом. Обе судске инстанце су формиране углавном од његових личних непријатеља. Од одлуке су се на неки начин оградиле савесни правници, као потпуковник Б. Гаталовић, који је издвојио је мишљење као

Драга и Александар – време власти

судија Великог војног суда, или пуковник А. Мијушковић, члан истог суда, који је у дневник забележио „Убише невина човека”. Један од бранилаца, млађи судски официр, а касније генерал Малеш Јаковљевић, своје некадашње аргументе против оптужнице поновио је као сведок и у ревизији процеса 1953. године. На позив регента Александра, 1919. године, проф. Слободану Јовановићу да изнесе правно мишљење о Солунском процесу, он му је аргументима образложио да Димитријевић није ни по једном основу могао бити осуђен на смрт, доводећи у сумњу цео процес који је вођен. Александар се бранио да он то није знао и да су га његови уверавали да је све по закону. Само припадници „Удружења” су после рата истицали да је било основа да им се суди или да их пензионису због кршења позитивних прописа о стриктном немешању војних лица у политичке активности, али не и да им се суди за измишљене оптужбе.

Димитријевић је ухапшен на основу реферата начелника Судског одељења Гојка Павловића, у коме је само на основу доставља да је са друговима образовао један превратнички круг, уз помињање припреме атентата на грчког краља као германофила. Када је суд као доказ прибавио *Устав тајне организације*, у оптужници је теретио организацију за припрему „побуне у војсци”. Тек крајем марта 1917. пише се нова оптужница, у којој се инкриминише наводни атентат на престолонаследника. Лажни сведок је упро прст на Радета Малобабиха, који је био под сумњом да је аустријски шпијун. Да би га заштитио, Апис пише тајни рапорт о улози и својим везама са Малобабихем у вези са Сарајевским атентатом. Због државних разлога о томе се на суду није расправљало, али је вероватно мотивисало Радикалну странку да не инсистира на помиловању у контексту тајних преговора за сепаратни мир између савезника и Аустрије и могућих услова које би та земља постављала када је реч о странци на власти и династији. То је у приватним разговорима признавао сам Пашић, а јавно, после рата, Стојан Протић. Министри самосталци су на овоме напустили Владу.

Пресудом од 23. маја 1917. Димитријевић је осуђен на смрт. Виши војни суд је потврдио пресуду. Како његова молба за помиловање није услишена, стрељан је у зору 13/26. јуна у Солунском

ЛИСТА ДРЖАВНИХ УДАРА, ПУЧЕВА ИЛИ ВОЈНИХ ПРЕВРАТА У НОВИЈЕ ДОБА

1903. Србија

1908. Турска

1909. Грчка

1910. Португал

1911. Кина

1913. Турска, Мексико

1918. Бугарска

1920. Мексико, Немачка
(покушај)

1922. Албанија, Грчка,
Италија

1923. Немачка, Шпанија,
Бугарска, Грчка (покушај)

1924. Чиле, Албанија,
Естонија (покушај)

1925. Грчка, Чиле

1926. Пољска, Грчка,
Португал, Литванија

1928. Албанија

1929. Југославија

1930. Бразил, Доминиканска
Република, Аргентина

пољу, заједно са артиљеријским мајором Љубом Вуловићем и Радом Малобабихћем.

ГЕНЕРАЛ БРУСИЛОВ И МАЈСКИ ПРЕВРАТ 1903.

Пуковник југословенске Војске Драгутин К. Мићић изблиза је познавао Драгутина Димитријевића и био му пријатељ. Непосредно пред пуч боравио је у Београду на капетанском испиту, а потом се вратио у Петроград, где је требало да заврши свој трогодишњи стаж у једној од царских академија. Тамо га је и затекла вест о пучу. У својим сећањима 1938. године забележио је успомене на дане пред пуч, реакције Срба и Руса у Академији и самог прослављеног генерала Брусилова, тада њиховог команданта:

„Пред само моје полагање испита срео сам се на Теразијама с Аписом који ми рече да је изахао на терен с поручником Саватићем и Крстићем који су такође дошли ради полагања капетанског испита из Петрограда, па додаде да и мени стоји на расположењу, што сам радо прихватио знајући да је тада био приправник за генералштаб. После малог размишљања Апис ми рече: *Само не знам да ли ћу ових дана имати слободног времена, а ти и иначе одмах путујеш натраг за Петроград.* Смисао сам ових речи разумео тек доцније и благодаран сам Апису што се преодмислио, а то је вероватно учинио и због тога што ме је добро познавао, па је тиме избегао један излишан неуспех.

Почетком марта те године вратио сам се у Петроград и с временом заборавио на утиске из Београда. Почетком маја моја је школа прешла у логор код Красног села. Стални и добро уређени логор Коњичке официрске школе налазио се је до логора Пежевског корпуса, наспрам *Дудергофа*, где је била и железничка станица на прузи Петроград – Гачина. Станица је била удаљена око пола километра од логора, па смо обично после вечере шетали до ње да би дочекивали и испраћали возове који су на тој прузи били врло чести.

Тако сам 29-маја после вечере шетао станичним пероном кад је нешто после 21 часа стигао воз из Петрограда. Тим је возом стигао и мој друг коњички капетан Рјезников. Чим је изашао из купеа, пришао ми је, узео ме под руку и запитао да ли ја или који од мојих другова има каквих нарочитих вести из Београда. Одговорио сам му да смо недавно истина добили писма, али да у њима нема ништа нарочитог. Зато ми је Рјезников испричао да је био на ручку код свога пашенога

генерала барона Клегелса који је у то време био командант Петрограда и да му је он причао да су у Београду официри – завереници напали на двор, убили краља и краљицу, генерале Цинцар-Марковића, Павловића, Петровића и још неколико особа. Путем до логора још једанпут ми је морао испричати све што је сазнао код Клегелса, а чим смо приспели похитао сам одмах да сакупим све наше и да им саопштим вест о убиству. Убрзо смо се сакупили сва шесторица, колико нас је тад било у школи, и као добри Срби одмах се поделили у два табора и започели препирку која се отегла дубоко у ноћ. Сутрадан по

Убиство краљевског пара

доласку с терена, где смо имали решавање задатака, нашли смо већ новине с опширним описом догађаја. Наши другови руски официри сакупљени у парку пред *Собраћем* у очекивању доручка, опколили су нас чим смо се појавили и одмах су са свих страна почела да падају питања. Како сам ја међу нама био најречитији, а и руски најбоље говорио, то сам почео да објашњавам и тумачим догађаје из крваве мајске ноћи. Појмљиво је да то није била ни најмање лака ствар, јер се морало водити рачуна да то говорим царско-руским официрима, чији смо били гости већ готово три године, с друге стране због учешћа наших официра у завери, морао сам да водим рачуна да и вуци буду сити, а и овце на броју.

Пре свега сам напоменуо да наш краљ и краљица и њихов однос према нама не може никако да се упореди с положајем руских царских величанства. Да би разлику што боље објаснио, испричао сам им следећи догађај.

Старији краљичин брат Никола послат је у Белгију на школовање, но, он је скоро сво време проводио у познатом луксузном купалишту Остенде изигравајући принца и заду-

жујући се и лево и десно. Кад се дуг попео на пар стотина хиљада динара и повериоци за- претили скандалом, дојури Никола у Београд да замоли сестру да га извуче из неприлике. Међутим ни она није имала толико новаца, те су после дугог мољакања и тражења ре- шили да поднесу меницу на ту суму Народној банци. Меницу је акцептирао Никола, а жи- рирали су је краљица Драга и тадашњи ми- нистар финансија Др Мика Поповић. Како је по нашем закону женин поступак у оваквим случајевима морао да муж одобри, то је и краљ ставио потпис на ту меницу. После неколико дана обратио се је министар финан- сија телефоном вицегвернеру Народне бан- ке Марку Стојановићу с питањем да ли је ме- ница била на цензури. На то је добио одговор да је цензура меницу одбила, јер је цензурни одбор нашао да потписници на меници не да- ју довољно гаранције за исплату.

ПРЕКРШЕНА ЗАКЛЕТВА

На ово моје објашњење руски официри нису могли доћи к себи од чуда да на свету мо- же постојати такав однос између владоаца и његових поданика. После овог увода било ми је лакше да објасним учешће официра у заве- ри, наводећи поред осталог и начин како је Драга постала краљицом, обмањујући краља да је у другом стању и наглашујући познати скандал који је избио око краљичиног порођа- ја. Ипак је већина руских официра оштро на- падала извршиоце мајских догађаја, углавном због прекршаја заклетве, особито од стране ађутанта Наумовића и официра краљеве гар- де. Правдао сам обазриво њихове поступке и

успео да уђуткам већину приговорача. Уто се приметило комешање у задњим редовима официра који су ме густо окружавали, зачуо се звекет мамуза, официри се размакоше и преда мном се створи управник наше школе Алексије Алексијевић Брусилев, доцније про- слављени руски Војсковођа у светском рату. Сви смо заузели став мирно и уђутали, а Бру- силев се својим уобичајеним отсечним гласом обрати свиме с речима: *Господо! Слушао сам цео ваш разговор с нашим другом поручни- ком Миђићем и запазио сам да су многи од вас постављали нашем другу таква питања која се могу тумачити као увреда и за њега и за оста- ле наше другове Србе. Знам да сте то учинили непромишљено и несвесно, али да се то не би више понављало захтевам, господо, од свих вас да се о том догађају више никако не води дискусија ни међу вама, ни с нашим друговима српским официримма. Наређење смо примили к знању и поздравили управника, нашто се Брусилев обрати нама с речима: *Господа српски официри јавиће ми се после доручка у 14 часова у мојој канцеларији.**

У одређено време јавили смо се сво ше- сторица Брусилеву у његовој канцеларији. Он се је са сваким од нас срдечно руковао и не- што узбуђенијим гласом напоменуо нам шта се код нас тих дана десило, додајући да појми тежину положаја у којем се налази наша зе- мља и да као Славен од срца жели да се ствар што пре сврши. *Вас, пак господо молим само за једно, да ми дате реч, ако би ко од вас имао намеру да подумне какве особне кора- ке или мере услед новонасталог стања у ва- шој домовини, да ме претходно о том обаве- сти. Како је овај захтев био тако мален према*

1932. Финска (покушај),
Јапан, Тајланд, Чиле

1933. Грчка, Уругвај, Куба

1934. Бугарска, Летонија,
Естонија, Аустрија

1935. Грчка, Мексико

1936. Шпанија

1937. Бразил

1938. Румунија

1940. Мексико

1941. Југославија

1942. Алжир

1943. Аргентина

1944. Немачка (покушај),
Бугарска

1945. Бразил, Венецуела

1947. Тајланд

1948. Чехословачка,
Венецуела, Јемен (покушај)

1949. Сирија

1951. Тајланд, Пакистан
(покушај)

1952. Египат, Куба

1953. Иран

Трагичн крај једне владавине

1954. Гватемала, Парагвај

1955. Аргентина, Бразил

1956. Куба (покушај)

1957. Колумбија

1958. Алжир - Француска,
Ирак, Венецуела, Пакистан

1959. Куба, Бразил (покушај)

1960. Турска, Конго,
Етиопија (покушај)

1961. Јужна Кореја,
Француска (покушај)

1962. Доминиканска република,
Гватемала, Јемен,
Џејлон (Шри Ланка) (покушај),
Бурма

1963. Конго, Турска (покушај),
Јужни Вијетнам, Еквадор,
Того, Сирија, Ирак

1964. Бразил, Боливија,
Јужни Вијетнам

1965. Индонезија (покушај),
Конго, Алжир, Јужни Вијетнам

1966. Централноафричка
Република, Гана, Буркина
Фасо (Горња Волта),
Нигерија, Сирија, Абу Даби,
Аргентина

оном што смо очекивали да ће Брусилев тражити од нас, то смо му дали реч без много премишљања, а Брусилев је на разстанку још додао: *Вероватно да овог месеца нећете примити на време ваше припадности, па сам зато наредио управнику официјерског одељења потпуковнику књазу Баграцину да вам стави одмах на расположење потребну суму за ваше издржавање.* Лепо смо се захвалили на пажњи, а неки су од нас одмах искористили управникову љубазност и поред тога што смо припадности примили на време.

У свом говору Брусилев не само да није ништа рекао против извршиоца мајског догађаја, већ је чак у неку руку показао и наклоност према њима, што сам онда тумачио као сатисфакцију због ранијих примедба појединих официјера које је и он чуо, али – после улоге коју је Брусилев играо пред и за време абдикације последњег руског цара тадашње ми се његово држање јавља сада у сасвим другом светлу.

Сутрадан сам тражио обданицу и већ у 7 сати био сам у возу за Петроград. То је био један од такозваних *дачних* возова чија је прва класа била сва у стаклу, с фотељама које су се могле окретати на све стране. У једном таквом вагону заузео сам место, док су сва остала места била попуњена редовном публиком састављеном већином из чиновника и официјера који су сваког јутра ишли на дужност у Петроград, а навече се враћали у разна *дачна* места дуж пруге. Већина је од њих читала јутарње новине у којима се говорило о детаљима мајског догађаја у Београду. Двојица су од присутних повели и разговор о томе, нашто су се ускоро и остали умешали, те је настала жива дискусија о тим догађајима. Разуме се да су се сви неповољно изражавали о извршиоцима, чак су их и безобзирно

критиковали. У томе се је највише истицао генерал штабни пуковник Мориц, иначе мој професор, који ме је видео и знао. Кад је говор пуковника Морица достигао врхунац безобзирности, умешао сам се и сам у разговор, поготово јер сам био у нашој униформи. Указао сам на једностраност посматрања тих догађаја од стране пуковника Морица, па сам почео да осветљавам и другу страну, тј. да указујем на поступке краља и Драге који су претходили и изазвали мајски поступак официјера. Ускоро се чуло прво појединачно: *и ето правда*, а затим се је расположење потпуно обратило, те је напослетку дошло до општег повлађивања, да је пуковник Мориц ућутао и до краја вожње више није проговорио ни речи.

Судбина је хтела да после 18 година сретнем тада већ генерал-лејтенанта Морица као руског избеглицу у Вараждину. Изишао сам му у свему у сусрет и помогао му да буде постављен за контрактуралног чиновника у мојој команди, али за време читавих 5 година које је провео под мојом командом, случајно или намерно нисмо никад проговорили о напред поменутом догађају”.

ПУЧ 27. МАРТА 1941

Два дана након што су представници Владе Краљевине Југославије у Бечу потписали споразум о приступању земље Тројном пакту, око један сат иза поноћи 27. марта 1941. почеле су војне активности у престоници Београду на рушењу Владе и Намесништва. Групе пучиста и целе јединице које су они имали под својом контролом почеле су да заузимају Генералштаб, председништво Владе, Команду Београда, Главну пошту, Управу града, радио-

Београд, 27. март 1941 – блокада прилаза центру града

Пред зградом владе – јутро после пуча

станицу, електричну централу и водовод. Одмах су почела хапшења и привођење министара у Главни генералштаб. У ту завереничку централу доведена су и два краљевска намесника – Перовић и Станковић, док је кнезу Павлу посредством команданта IV армијске области у Загребу наложено да одустане од даљег пута на Блед и да се одмах врати у Београд. Поред бомбардера у приправности, пучисти су располагали у то време јединим модерним оклопним батаљоном у гарнизону. Гарда, тада најмоћнија војна формација у Београду, била је делом у рукама пучиста, а делом у рукама њихових симпатизера, који су били пасивни и без воље да им се супротставе. Пучисти су наступали „у име краља Петра II“, што није било тачно, јер је малолетни принц био ван догађаја, али је то снажно деловало и демотивисало оне који би им се, можда, супротставили.

Контроверзни војни удар у Београду 27. марта 1941. био је дело неколицине активних генерала и групе млађих официра из ваздухопловства и београдског гарнизона. Тај догађај, који су прижељкивале и Велика Британија, и СССР, и подстицан на разне начине, ипак је дело српске борбене традиције, изнесен на таласу општег народног незадовољства и сумње у исправност државне политике кнеза Павла, укључујући српско-хрватски споразум из августа 1939. године. Православна црква је такође подржавала и стварала то нерасположење. Генерал Петар Пешић, министар војни, генерал Петар Косић и многи други били су реалнији у проценама слабих изгледа у случају рата. Међутим, њих је са сцене помела традиција завереништва из 1903. године. Мода пучисти нису имали намеру да постављају војну, већ коалициону владу народног спаса, они су се, неуставно, на врло драстичан начин умешали у политику са врло тешким последицама. Оборено је намесништво, а малолетни краљ Петар II Карађорђевић проглашен је пунолетним и предат му је трон. Стара влада је била ухапшена. Хитлер је био лично уверен и тренутно је одлучио да се Југославија казни, а посебно српски

народ. Историјски, тај акт је за велику и трагичну цену, коју су платили Срби, сврстао Југославију уз антифашистичку коалицију и обезбедио јој будућност и територијалне добитке после коначне победе. Југословени и Срби су слављени међу покоренима и међу Савезницима као фактор наде и моралне победе. Био је то велики морални капитал, раван оном после повлачења српске Војске преко Албаније 1915. године. У практичном смислу, балканска кампања ће утицати на одлагање немачког напада на СССР и тиме на компромитовање немачке непобедивости у касну јесен на руским просторима. Историчари су забележили како су после промене у Београду манифестовали омладина и грађанство у окупираном делу Француске, али и у оном тзв. слободном. Савезничка и америчка штампа славиле је пучисте и младог краља витеза.

Тај догађај био је пример како се политички материјализује једна традиција, једно душевно осећање. Остале су забележене многе емотивне реакције генерала, старих ратника, које су се поклапале са осећањима обичног српског човека. Сукобљавало се емотивно и традиционално са неком разложном аналитиком, базираном на поклањању вере у писмене гаранције великог Рајха, којих се он ни до тада није много придржавао.

ВОЂА ИЗ СЕНКЕ

Ваздухопловни генерал Боривоје Мирковић био је технички организатор преврата. У души конспиратор, он је још од 1937. покушавао да за своју намеру рушења компромитованог режима ударом придобије поједине високе генерале. Намеру је коначно остварио 27. марта. Без обзира на све касније последице, он је сатисфакцију налазио у одушевљењу српског народа за такав један чин. Генерал Симовић, који је коначно пристао да буде вођа из сенке и будући председник Владе, истурио се као противник политике попуштања

1967. Грчка, Сијера Леоне, Гана (покушај), Нигерија, Того

1968. Панама, Ирак

1969. Либија, Сомалија, Судан, Бразил

1970. Пакистан, Сирија, Боливија, Камбоџа, Оман

1971. Турска, Уганда, Боливија, Тајланд

1972. Гана

1973. Чиле, Уругвај, Грчка

1974. Кипар, Португал, Етиопија

1975. Бангладеш, Коморски Отоци, Нигерија, Чад

1976. Перу, Еквадор, Аргентина, Тајланд

1977. Пакистан

1978. Авганистан

1979. Иран, Никарагва, Боливија, Ел Салвадор, Гана, Јужна Кореја

1980. Централна Африка, Турска, Гвинеја Бисао, Суринам, Либериа

1981. Гана, Шпанија (покушај), Гамбија (покушај), Централна Африка, Пољска, Бангладеш (покушај), Суринам (покушај), Сејшели (покушај)

1982. Бангладеш, Кенија (покушај), Суринам (покушај)

1983. Гренада, Нигерија

1984. Мауританија

1985. Уганда, Нигерија

1986. Филипини (покушај)

1987. Аргентина (покушај), Филипини (покушај), Фиџи, Тунис

1988. Бурма, Аргентина (покушај)

1989. Панама, Филипини (покушај), Етиопија (покушај), Парагвај, Панама (покушај)

1990. Либерија, Нигерија, Тринидад и Тобаго (покушај), Нигерија (покушај), Аргентина (покушај)

1991. СССР (покушај), Хаити, Тајланд, Грузија

1992. Алжир, Сијера Леоне

1994. Гамбија

Актери: генерали Петар Косић, Павле Барјактаревић и Душан Симовић

Рајку и потписивању Тројног пакта. Имао је више дрских иступа пред кнезом Павлом и министром војним, тако да му је после потписивања Пакта претило пензионисање.

Трећи генерал који је најдиректније виђен као пучиста, генерал Богољуб Илић, позван је тек када је пуч успешно проведен да преузме дужност министра. Илић је током целог дана 27. марта својим наређењима покушавао да неутралише генерале из краљевог окружења и Команде Гарде, желећи да се солидаришу са пучистима и по његовом наређењу дођу у Генералштаб, али у томе није успео, све до насилног привођења генерала Косића и Стајића. Илић је био изразито нерасположен према премијеру Драгиши Цветковићу и кнезу Павлу, који га је отпустио као свог помоћника и потом пензионисао. Генерал није хтео да прими понуђену команду армије у Нишу. Симовић, Илић и Косић били су класни другови, добро су знали један другог, али исто тако је било анимозитета међу њима. Илићу је сметала Косићева углађеност и бојажљиво држање у преломним ситуацијама. Он је углађеност тумачио као снисходљивост како према брату генерала Живковића док су он и Косић као помоћници служили у Генералштабу, тако и касније, пред рат, према кнезу Павлу. Симовић је био незадовољан, јер је Косић био истрајан у образлагању нужности политике пристајања у незавидним околностима. Такође је могла постојати суревњивост зато што је Косић дошао на Симовићев ранији положај. Противници пучиста, опет, нису имали лепе речи за манире и карактер Симовића и Илића, па ни Боре Мирковића. Сматрали су их војницима без шире политичке културе. Када се узму у обзир сва сведочења савременика, приметно је да је знатан број активних и пензионисаних генерала одобравао рушење кнеза Павла и Драгише Цветковића.

Најенергичнији покушаји да се пуч сломи

долазили су од армијског генерала Петра Косића, начелника Генералштаба и гувернера краља. Настојао је да помоћу генерала на двору, команданта гарде Стајића, првог ађутанта краља Барјактаревића, управника двора Кљајића, ађутанта Лека и Жупањевца, команданта коњичке бригаде Гарде, поврати ред и дисциплину. Генерал Леко је био расположен да помоћу 2. и 18. пука на Бањици, и артиљерије Дунавске дивизије крене на пучисте у граду.

ПАСИВНИ КОМАНДАНТИ

Сви остали били су пасивни и једино прихватили да брину о физичкој безбедности краља. На крају, после преговора и натезања пучисти хапсе Косића и Стајића и одводе их у Генералштаб. Командант града Београда и командант Дунавске дивизије били су затечени у својим становима поред Генералштаба и одмах су ту блокирани, а командант Прве армије, који је тог тренутка изводио маневре на Фрушкој гори, није желео да ступа у акцију и пролива крв „због једне владе“. Можда је све те пасивне команданте од намере да гуше пуч спречило велико одушевљење грађана у Београду и другим местима Србије. Свест да је огромна маса на улицама, да су ту ђаци и студенти. Но, највероватније је пресудило осећање да је пуч, ипак, одраз општег расположења против сврставања уз земље Осовине, а против старих савезника. Кнез је са своје стране отклонио Мачекову понуду да генерал Аугуст Марић преузме команду у Загребу и крене на побуњенике. Он такође није желео да дође до крвопролића. Током целог извођења пуча погину је само један жандарм на обезбеђењу Радио-станице.

Шеф кабинета обореног министра Војске Петра Пешића, његов пасторак потпуковник Василије Светомира Матић, у разговору са Си-

мовићем 5. марта предлагао је да се пуч изведе одмах, да прогласе мобилизацију и потом ударе на Немце у Бугарској, те да се у земљи заведе диктатура. Симовић се са таквим предлогом није сложио и није био присталица војне диктатуре: „По питању састава Владе, генерал Симовић је остао при своме, да Владу састави од свих странака, неколико угледних људи ван партија”. Тако је и било, Влада је била концентративна, а у њу су после преговора ушли, као равноправни партнери, и потпредседник др Влатко Мачек и министри ХСС-а.

Пучисти су покушали акцијом министра Нинчића да примире Италију и Немачку од тренутне реакције, али нису пристали на тражење немачког амбасадора Фон Херена да одмах демобилишу Војску. На другој страни одмах су поведени разговори са руским и енглеским представницима о помоћи и савезништву.

Тај догађај често се квалификује као контраверзан, јер су последице по Југославију и Србе биле тешке. Противници су оптуживали Британију да је она купила пуч и носиоце пуча. Историја је утврдила да Британци заиста јесу желели пуч и промену курса Југославије, да су принца Павла незаслужено пропагандно оптуживали за издају, упркос његовим стварним осећањима. али Чињеница је, ипак, да они сву пропаганду активност усмеравају и сав новац бацају на оне који нису успели да изврше пуч, првенствено на Земљородничку странку и организацију Народна одбрана. Њихови сарадници тек уочи пуча за вођу траже генерала из редова пензионисаних. Поменимо да се у подрумима британске амбасаде штампао чувени летак „Срби, Београде”, касније често припи-

сиван у дело КПЈ. Британски ваздухопловни аташе, који држи контакте са генералом Мирковићем, до последњег часа пред удар обавештава Лондон да се могу нечему надати тек за неколико дана. Он је критичног дана под изговором да разговара о набавкама ишао и код Симовића, али ни од њега није добио никакву потврду шта се за ту ноћ спрема.

Данас се, такође, чак и међу историчарима, превиђа да, без обзира на курс пристајања уз Осовину, Југославији није било места у *новом поретку*. Још од 7. јула 1940. њена судбина је била запечаћена. Њено комадање је било у потпуности испланирано, само се чекало повољан момент да се ствари на главним фронтovima у основним цртама заврше. Да ли је то значило да би драма наступила најкасније у време окупације вишијевске Француске у јесен 1942. године? Било је предвиђено да Србија буде сведена на границе нешто мање од оних пре балканских ратова и стављена под туторство. То ни кнез Павле, ни генерали Косић и Пешић, председник Цветковић, нису знали. Трагови те одлуке постоје у низу преживелих архивских фондова.

Спонтано одушевљење променама у Београду није се испољавало само у Грчкој, која је била усамљена у рату са Осовином на Балкану, поробљеној Француској, Великој Британији и САД, нису га акламовали само Срби у земљи, Београду и Шумадији, манифестације су захватиле Љубљану и градове у Словенији, Далмацији, у Црној Гори, у Новом Саду. Јављала су се поздравним телеграмима српско-хрватска удружења исељеника.

МАНИФЕСТАЦИЈЕ У ЉУБЉАНИ И СПЛИТУ

Загребачки лист *Обзор* од 28. ожујка 1941. доноси да је „Вијест о ступању Њ. В. Краља Петра II на пријестоље примљена у Сплиту са великим манифестацијама. Скоро цио привредни живот је јуче мировао. Народ се купио на Народном тргу и обали. У току јутра су извјешене заставе. Јучер поподне Војска је обишла градом, одушевљено поздрављена и обасипана цвијећем. Синоћ у 8 сати приређена је војничка бакљада, па су се том приликом поновиле манифестације”.

У истом броју тај лист од свог дописника из Љубљане даје опис тамошњих манифестација: „Соколско друштво је на вечер приредило манифестациону поворку којој се придружило много свијета. Клицало се Њ. В. Краљу, восјци, генералу Симовићу, председнику владе. У јутро је на свучилишту дошло до великих манифестација, па су затим студенти са другом омладином формирали поворку и пошли градом, носећи слику Њ. В. Краља и државну заставу, те кличући краљу, Југославији и председнику владе. Градски начелник издао је проглас на грађанство, којим га је позвао, да

1996. Сијера Леоне

1997. Заир (Конго), Турска

1999. Обала Слоноваче, Пакистан

2000. Еквадор, Венецуела (покушај)

2003. Централноафричка Република, Мауританија (покушај), Сао Томе и Принципе, Гвинеја Бисао, Филипини (покушај)

2004. Конго (два покушаја), ЧаД (покушај), Екваторијална Гвинеја (покушај)

2005. Того, Непал (краљевски пуч), Мауританија

2006. Филипини (покушај), ЧаД (покушај), Тајланд, Мадагаскар (покушај), Фици

2007. Лаос (покушај), Филипини (покушај), Турска (покушај)

2008. Источни Тимор (покушај)

2009. Мадагаскар, Хондурас

Кнез Павле и генерал Симовић

искити своје домове заставама те тако на видан начин искаже своје задовољство због доласка Њ.В. краља Петра II на пријестоље”.

Београдска *Политика* је већ у вечерњем издању 27. марта објавила ове вести из Словеније и друге детаљније описе манифестација и одушевљења догађајем.

НАДБИСКУП СТЕПИНАЦ О ПУЧУ

За разлику од неких других градова у Хрватској, у Загребу су тек комунисти успели да организују мале манифестације које је жандармерија у два наврата успешном акцијом распршила. Политички и верски лидери нису делили одушевљење. Тадашњи надбискуп Алојзије Степинац је у свој дневник 27. марта забележио (диктирао): „Поводом чланка *Привољели смо се царству небеском, тј. Царству Божије истине и правде, народне слогe и слободе*, а у вези изјаве српског патријарха Гаврила, *Тако вели г. Гаврило*. Међутим сва досадашња факта говоре о нечем другом, неголи о царству небескоме са стране православне цркве. Данас још не знамо у Загребу што је како је. Дознао сам да ни др. Мачек није имао појма о државном удару него је сазнао за њега преко радија, као и ми други. Мачек је тек доспιο да своју заштиту одмах изашаље у све јавне уреде и запосједне исте. Али из цијелог овог чина, тј. Државног удара опет избија на јаву чињеница да су Срби и Хрвати два свијета који се никад неће ујединити, док је један од њих у животу. Дух византизма је нешто тако грозно да је Свемогући, а Свезнајући бог у стању парирати интригама и подвалама тих људи. За нас је то нешто непојмљиво, да се уговори и обавезе кидају без икаквих скрупула”.

Следећег дана (28. марта) бележи да је из Београда дошао Канџић, који је био очевидац многих ствари за време пуча и који је тамо којешта дознао: „Ниједног поштеног човјека није било на улици да манифестира, већ је била у Београду разуларена маса жељна крви, ужитака и пара. Све у свему Хрвати и Срби два су свијета, сјеверни и јужни пол који се никада неће приближи-

Генерал Петар Косић

Генерал Боровоје Мирковић

Командант Гарде Михаило Стајић

ти, осим чудом божјим. Схизма је највеће проклетство Европе, скоро веће него протестантизам. Ту нема морала, ту нема начела, нема истине, нема правде нема поштења”.

Неколико дана касније (2. априла) диктира секретару: „Данас је преузвишени био код бана Шубашића. Разговору је присуствовао и др. Мачек. Надбискуп је изразио неповјерење према новој влади која је на овакав подли начин дошла на власт. Видјело се да ни Мачек не суди боље о томе. Али бан још увијек прилично намигује са Београдом и хоће да се нагоде. Надбискуп је замолио бана да пусти из интернације затворене националисте да их Срби не би поубијали као што се грозје. Бан је (на наговор и др. Мачека) пристао да најприје тамо стави поуздане хрватске жандаре, а онда их за пар дана премјести у Лепоглаву и онда пусти кући. Кошутић је био у Београду и како су Срби у великој неприлици, пристали су на увјете које је Мачек поставио”.

Четвртог априла надбискуп је уз своје дневнике приложио писмо бискупа др Квирина Бонефачића из Сплита, који на клеветнички начин денунцира догађаје у

Далмацији поводом 27. марта. За удар оптужује архијереје и попове православне, соколе и комунисте. Из писма се види да је био присталица инструкције свог надбискупа у вези са Пактом, и вајка се – „А шта можемо сада?”

Генерал Дунг Ван Мин није дуго остао на власти. И њега је у јануару 1964. збацио генерала Нгујен Кан. Имао је срећу да није погубљен. Поново је постао председник Јужног Вијетнама и предао је земљу снагама Вијетконга 1975, после чега је живео у америчком егзилу.

Нгујен Кан је сам искусио могућност да буде збачен већ у августу 1964. Вијетнамски револуционарни савет га је ипак 24. септембра сменио и оставио на положају начелника генералштаба. Међутим, он је наставио да влада из сенке. Следећи удар на де факто његову владу извршиће генерал Нгујен Ван Тие и ваздухопловни маршал Нгујен Кан у фебруару 1965. Војници су формално успоставили цивилну владу др Пан Хиј Куа. Премијери ће се мењати, а генерал Ван Тие остаће председник до слома 1975.

У суседној Камбоји није било мање трагично. У марту 1970. године премијер и генерал Лон Нол оборио је наследног принца Нородома Сиханука. Сам генерал постао је председник Кмерске Републике 1972. године и остао на тој дужности до 1975. године. Земљу је тресао грађански рат, а потом је постала поприште непрекидног америчког бомбардовања и агресије Вијетнама. Данас се у светској јавности помињу само Црвени кмери и њихов револуционарни терор, поља смрти и исељавање Пном Пена. Генерал Лон Нол предат је забораву.

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

Хлеб у огледалу

Јутарња врелина је најављивала паклени јунски дан, па је Радован Војиновић, професор математике у пензији, кренуо нешто раније да под окриљем свежине обави уобичајену куповину. Времени Београђанин деценијама пазари хлеб и новине на истом месту. Међутим, реновирање радње и натпис на вратима у коме се „обавештавају цењени потрошачи...“, одвела га је неколико улица ближе центру града. Застао је испред пекаре где се пријатан мирис ширио на све стране, а у њој лепоте и осмеха за свачију душу. Стао је у ред, а пре тога, попут правог центлмена пропустио две даме које то нису очекивале, али им је пријала пажња пристојног господина.

Професор је гледао благоглагољиве продавачице и слушао наруџбине као да се изговарају на неком страном језику. Основна подела на црни и бели хлеб на том месту је изгледала увредљиво поједностављена, јер су се као на усковитланој берзи лицитирали: ловачки, ћебат с маслинама, манастирски, комшијски, нордијски, пур-пур... Е, тај, помислио је, мора да је много укусан, а и звучи отмено: пур-пур. Вуче мало на француски, а девојка за касом га тако љупко изговара. Када је дошао на ред, госн Радован је готово театрално изговорио магичну реч. У велику, укусно дизајнирану кесу, с логом очигледно познате пекаре, мађионичарским покретом неговане руке, склизнуло је нешто мало и непознато. Прослеђена је на благајну где је најпре уперени љубичасти зрак „растумачио“ о чему се ради, онда један клик и цвркулт: *Господине, Ваш рачун је 168 динара.*

Непријатна спознаја да ће хлеб платити пет пута више од уобичајене цене, повезала му је мисао са сазнањем како су у међувремену отворене још неке школе, које он, очигледно, није ни похађао ни платио. Сада јесте. Једну од њих. Једва је чекао да дође у стан и отвори магични пакет. Напицао је мирисну векницу која безазлено изгледа, има необично име, али много стаје. Није га мрзило да узме кућну вагу која још увек тачно мери и чита – 345 грама. Од чега ли си „пур-пур“ када толико кошташ?

Из оставе је изнео стари очев шињел и положио га преко стола. На њему ширити, еполете, нареднички чиновни, Карађорђева звезда... Лаганим покретом спустио је прсте у дубину цепа, одакле је изронила кришка хлеба. За дивно чудо, није се убуђала нити распала, а има јој... То парче је отац му Добривоје добио као последње следовање у подножју албанских висова. Чувао га и одлагао да бар мало утоли глад која је врштала у њему. Тетурао се и падао, губио свест, па изнова. Сетио се кришке и када би је напицао тешко му је било принети устима.

Он као старешина да једе а саборци му умиру од студени и глади...

Кришка хлеба је с њим стигла до Вида, па назад преко Солунског фронта у Србију. Када се вратио заветовао је сина да никада не баца хлеб.

Причаће после професор да је тог јутра ставио кришку из шињела поред „пур-пура“ да се огледа у његовој светлуцавој кори, питајући се од чега је умешен војнички хлеб да толико траје и овај други да толико вреди?

Тог преподнева чуо се сином Петром, инжењером вођарства, једним од наших водећих стручњака за производњу малина. Испричао му је кратку епизоду, алудирајући да туђе копије могу бити само скупе, а никако корисне и да се Србија никада по њима неће препознати у свету. Али, по малинама се већ увелико зна, охрабрио је син оца. Процене овосезонског рода малине у земљама Европе и обе Америке недвосмислено говоре да ће се Србија вратити на прво место у свету, где се налазила до 2006. године. Са 80.000 тона црвеног бобичастиг и веома здравог воћа наша земља је била шампион испред САД са 65.000, Чилеа чији је принос био 63.000, Пољске са 52.000 тона и тако редом. Не рачунајући Русију, све друге државе не прелазе принос од 14.000 тона.

Гојам малине ариљског квалитета много пре нас дефинисали су купци из високоразвијених земаља, јер су боље знали шта купују него шта ми продајемо. Успева код нас јер јој погодују састав земљишта и метеоролошки услови. На том воћу се да лепо зарадити. Рачуница је сасвим јасна, јер откупне цене увозника нису никаква тајна. Проблем је у томе што су произвођачи „солисти“ на својим парцелама, нема удруженог замаха и велике производње. Пословни свет са Запада је спреман да инвестира, да кредитне понуди дугорочне уговоре, али све остаје како јесте; бићемо шампиони, али свако за себе. Има плодне земље и њива широм Србије, треба се сетити. Лако нам је до европске трпезе, нико нам не брани да је напунимо, напротив.

Свега чега имамо и да претиче можемо да извозимо. Млади и образовани људи нам требају, али њихова дела некада се нађу у светској конкуренцији. Тако је шармантна Новосађанка Весна Стојаковић, студенткиња друге године докторских студија Факултета техничких наука, на смеру архитектура и урбанизам, постала полуфиналиста Гугл конкурса за најбољу фотографију. Њених пет радова су фасцинантни спој талента и визије, призори који плене лепотом и садржином. Навијаћемо за Весну не само да постане финалиста међу кандидатима из 86 земаља са свих континената већ и да њена дела постану украс чувене галерије Сачи у Лондону. ■

Верност дуга четири деценије

**Ученици некада прекобројног, седмог,
одељења прве класе Војне гимназије
и данас су редовни гости свог разредног
старешине, професора историје
Вујадина Ђоровића**

Осле завршетка Војне гимназије, далеке 1974. године, живот их је одвео на разне стране, неки су отишли у Словенију, неки на југ, у Македонију, а неки су „загласили“ и у Хрватској. На растанку, на последњем часу разредне наставе, обећали су, најпре један другом, а затим и, сви заједно, свом омиљеном професору, да ће нераскидиве везе, стечене током четворогодишњег, не увек лаког, школовања у Војној гимназији, наставити да негују ма где били. И није било сумње да ће обећано и да испуне. Јер они су припадали посебном, прекобројном, одељењу прве класе елитне војне школе, огледне гимназије, која, од оснивања, ужива изузетан углед у нашем образовном систему.

Седмо одељење

Те 1970. године било је планирано да се формира шест одељења, у којима би се заинтересовани дечаци школовали за будући војни позив, односно за наставак образовања у Војној академији. Занимање најбољих основаца за упис у први разред Војне гимназије било је и тада изнад очекивања, па је на једно место конкурисало и по неколико одликаша, које, ипак, није било једноставно одбити. Зато је одлучено да се оснује још једно, седмо, одељење у које су „ушли“ ученици с нешто више четворки у својим сведочанствима.

– Било нас је укупно 25, највише из Македоније, али и из свих других крајева ондашње Југославије – каже Миомир Томић, некадашњи ученик „прекобројног“ одељења. Наше састав је био најхетерогенији, па је, ваљда и зато, од нас потекла иницијатива да се Војна гимназија назове „Братство – једин-

ство“. Били смо васпитавани да не гледамо ко је одакле, већ како се ко понаша и колико вреди као човек. Од првог дана држали смо се „као један“, чинили смо све један за другог, заједно смо учили, заједно ишли у град, заједно се бавили спортом. „Вукли“ смо један другог и зато смо, убрзо, од најхетерогенијег, постали најхомогеније одељење. Ништа нам није било тешко. Многи од нас били су најбољи спортисти у школи и граду, често смо побеђивали и на републичким спортским такмичењима. Међу извиђачима у Србији, па и у целој Југославији, нисмо имали достојног такмаца, а било нас је и надарених за музику. Неки од нас су свирали хармонику, неки гитару, па смо убрзо основали и свој оркестар. Тада веома популарне журке готово да нису могле да прођу без оркестра Војне гимназије – сећа се Томић година проведених у Војној гимназији и напомиње да свега тога, сасвим сигурно, не би било, да им разредни старешина, од првог дана, није био тадашњи професор историје Вујадин Ђоровић.

Витални старац, осамдесет шестогодишњи Вујадин Ђоровић добродушним осмехом показује да, можда, и није све баш тако како нам казује његов некадашњи ученик, а данас потпуковник у пензији Миомир Томић.

– Успели би они свакако и да им је неко други био разредни старешина – каже Ђоровић. – Били су то добри дечаци, можда мало немирнији, бунтовнији од оних у другим одељењима, али никоме то тада није сметало. Уосталом, ја сам још у рату научио да бунтовност није негативна особина. Од оних који су „мислили својом главом“ могло се очекивати много тога доброг, паметног, храброг. За професора историје није довољно да га ученици само слушају, потребно је и да га чују, да разумеју оно што им прича, да

усвоје бар неке особине хероја, историјских личности, често и покретача историјских збивања о којима им предаје. Трудио сам се да код својих ученика постигнем бар то, да им моји часови буду занимљиви и корисни. Да сам постигао много, сведоче и све ове године за нама, ово пријатељство које траје већ толико деценија.

Заправо, готово четири. Следеће године, наиме, биће прослављено четрдесет година од оснивања Војне гимназије, правог расадника будућих официра. Од првог дана, један од најомиљенијих професора био је управо Вујадин Ђоровић, дугогодишњи предавач историје у Десетој београдској гимназији и послератни учитељ у селима црногорским и косовскометохијским. Свој предмет предавао је будућим студентима Војне академије управо онако како су они то желели, поткрепљујући лекције примерима из живота, неретко и свог, посутог више трњем но звездама.

После завршетка Другог светског рата, кад се професија није бирала, већ „добила“ од партизанских командира и комесара, којима је сваки мало ученији партизан, па још и комуниста, био драгоцен, ни Ђоровић није могао да бира будуће занимање. Планирано је, најпре, да буде лекар. Знање латинског језика, које му је још у рату спасло главу, сада је постало „отежавајућа околност“, јер он није хтео да обуче бели мантил.

– Мало је међу нама било учених – прича професор Ђоровић. – Не треба се, зато, чудити што ми је знање латинског језика једном приликом спасило и живот. Требало је, после ослобођења Београда, 1944. године, примити неку значајнију пошиљку лекова из иностранства, а у јединици није било никога ко би то могао да учини.

Тражило се знање латинског и ја сам се јавио. Моја јединица је, касније, отишла на Сремски фронт и готово комплетна изгинула. Ја сам тада био на курсу за фармацеута, потом су хтели да будем и лекар, али ми то, срећом, није постало занимање. Наставио сам да се школујем, одлучио сам да будем професор, да предајем историју.

Историју коју је, управо тих година, живео. Од његовог наума нико није могао да га одговори. Ни строги команданти, ни непопустљиви секретари комитета, одлучни да га казне због непослушности. Вујадин Ђоровић је завршио учитељски факултет и Педагошку академију и тако постао, најпре, учитељ, а затим и наставник. Десет година је предавао у Пећи, да би почетком шездесетих прешао у Београд у Десету београдску гимназију, где је остао све до формирања Војне гимназије.

Док су се професори опредељивали за наставак каријере у новој војној школи, или одлазак у неку од београдских гимназија, Вујадин Ђоровић се није двоумио. Одлука да остане у Војној гимназији значила је остварење његове давнашње жеље да се, на неки

начин, врати војсци коју је, не својом жељом, напустио по ослобођењу земље 1945. године. Зато је, с радошћу, прихватио понуду да предаје историју у Војној гимназији, па чак и да буде разредни старешина у једном од тек формираних одељења. Био је то посебно осетљив задатак. Још један од многих које је до тада прихватао. Знао је да тим дечацима неће бити само професор већ и старатељ. А имао је скоро педесет година и у браку са својом супругом Славком није имао деце. Зато је стрепио. Питајући се да ли ће умети да буде добар отац туђој деци, Ђоровић је осећао да је и сам на испиту, можда најтежем од свих дотадашњих.

– Знао сам кога имам пред собом – прича професор Ђоровић. – Гледао сам те дечаке, тек су били завршили осми разред, дошли из провинције у велеград, заслепљени светлима престонице, раскошним изложима, улицама пуним света. Знао сам да им је све било ново, изазовно и помало опасно. Знао сам да им недостају родитељи, осећао сам да им треба разумевање. Од првог дана настајао сам да у разреду створим хомоген, јединствени колектив, у коме ће сви имати поверење један у другог. То им је тада било најпотребније, јер они су од устајања до повечерја, по цео дан, били заједно, ослоњени један на другог. Морали су да верују један другом, да буду спремни да деле тешкоће, тугу и радост, да се поверавају. Зато сам их усмеравао једне на друге. Срећан сам што видим да им је то остало до данас.

Бескрајно поверење

Пуковник у пензији Јовица Новаковић верује да су таква настојања њиховог разредног старешине дала драгоцене резултате и у годинама које су дошле. У свим оним изазовима које су заједно превазишли.

– Професор Ђоровић нас је примио као своје синове, присније није могло бити. Имао је разумевања за сваку нашу грешку, за покушај недисциплине, за пубертетске несташлуке. Били смо у годинама у којима се тешко подноси ауторитет, посебно онај који није заснован на личном интегритету, а војска, па и војна школа пуне су баш таквог, формалног, ауторитета и субординације. За разлику од командира одељења, или начелника класе у Интернату, професор нас није критиковао, уместо тога, трудио се да нас посаветује, да нам, на примерима из науке коју је предавао, објасни зашто је нешто добро, или рђаво.

Често нам је знао рећи да ми представљамо „цвет омладине“, да смо пробрани међу стотинама наших вршњака, да смо „елита“. У то, за нас, неко романтично време, када нам се живот одвијао на релацији од Бањице до Калемегдана, професор Ђоровић нам је понудио једно „шире“ виђење света. И временски и просторно. Својим предавањима враћао нас је у неко друго време, време ратника, краљева и владара,

о којима смо слушали с интересовањем и пажњом седамнаестогодишњака. Честе екскурзије по Југославији и обиласци многобројних споменичких подручја развијали су у нама дух патриотизма, свесног жртвовања, јачали нам веру у себе и своје способности. Зато смо, две деценије касније, веома тешко прихватили разбијање Југославије, али међу нама, прекобројнима, дељења није било. Сви смо остали у истој војсци, бранећи земљу увек кад је требало. Па и крајем деведесетих, од агресије Северноатлантске алијансе. Зато нам је, свима, тешко пало пензионисање у најбољим годинама. Онда кад смо могли да пружимо највише, постали смо непотребни – сетно каже Новаковић.

Чести сусрети некадашњих ученика професора Ђоровића у његовом београдском дому, иницирани почетком новог века, убрзо после пензионисања већег броја „прекобројних“ из прве класе Војне гимназије, учестали су после смрти његове супруге Славке, пре готово три године.

– Док смо били његови ученици, професор нас ниједног тренутка није остављао без своје помоћи. Увек смо могли да се ослонимо на њега. Увек нас је разумео на прави начин. Волео је наше друштво, знали смо да је за нас увек доступан. Тако је било и кад смо се разишли, кад смо отишли у своје јединице, кад смо одлазили у прекоманду. Увек се распитивао за сваког од нас, кад год би се чуо с неким, размњиване су информације о осталима. И данас, кад се нас петорица-шесторица нађемо код њега, а то је најмање два или три пута недељно, разговарамо о свему, па и о нашим друговима који су још у служби, или другом граду.

Недавно, на прослави професоровог рођендана, нашли смо се готово сви из разреда. Још тада смо се договорили да следеће године, на обележавању четири деценије Војне гимназије, поново будемо на окупу, с нашим професором на челу. Дали смо и себи и њему тај задатак. И као и све до садашње, заједно ћемо га извршити, тврде некадашњи и садашњи ученици професора Вујадина Ђоровића. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Зоран МИЛОВАНОВИЋ

Подвиг припадника Војске из Бачке Тополе

Одлучиле су секунде

Брзим и прибраним реаговањем старијег водника Роберта Тота и професионалног војника млађег водника Жељка Кораћа из 17. батаљона Прве бригаде Копнене војске, након тешке саобраћајне несреће из слупаних и запаљених путничких возила спасени су мајка, њена петогодишња ћерка и још два путника

У вечерњим сатима, на регионалном путу Бајша–Бачка Топола, стотинак метара од издвојеног војног објекта „Салаш“, догодила се недавно тешка саобраћајна несрећа.

Чезни судар два путничка аутомобила, реноа суботичких и даивуа новосадских таблица, шкрипу кочница и ломљење стакла, метала, чули су старији водник Роберт Тот, командир механизованог одељења 17. батаљона Прве бригаде, и професионални војник млађи водник Жељко Кораћ, његов заменик, док су обављали стражарску службу.

– Када смо истрчали напоље угледали смо стравичан приказ: два потпуно слупана аутомобила. Није било времена за размишљање, сем да о несрећи одмах известимо дежурног официра у бачкотополској ка-

сарни „Бачка“, а он о томе обавести полицију, хитну помоћ и ватрогасце – прича старији водник Тот.

Крај једног возила стајао је повређен мушкарац, који је, крајњим снагама, на рукама држао девојчицу, обливену крвљу. Била је то његова ћерка. Роберт и Жељко су одмах зауставили прво возило које се нашло на путу и унели петогодишњу девојчицу Валерију, молећи возача да је превезе до најближе здравствене установе.

Помоћ су затражили и од осталих возила која су наилазила, али без успеха. Сви су само заобилазили место несреће. Стога је Роберт наредио двојици војника из састава страже да блокирају пут, а војницима Александру Савановићу и Аднану Копићу да ватрогасним апаратима угасе ватру у аутомобилима који су се сударили.

Старији водник Тот проценио је да је међу повређенима најугроженија Мирјана Андрејев, која је остала прикљештена између инструмент табле и седишта сувозача реноа. Тешко се извукла кроз разбијен прозор из аутомобила. Роберт је њој и њеном супругу Саше помогао да уђу у ауто, који су војници на путу зауставили.

У другом слупаном возилу, на задњем седишту, Роберт је пронашао још једног настрадаог путника. Није давао знаке живота. Уз њега је лежао онесвешћен и прикљештен сувозач. Извукао га је и сместио у прво возило које је наишло. Покушао је да помогне и возачу, али му није пошло за

Војници за пример

О старијем воднику Роберту Тоту и професионалном војнику по уговору Жељку Кораћу, командир чете мајор Дејан Ацкета и командант батаљона потпуковник Стипан Златар, али и остали у јединици имају само речи хвале. Како кажу, није их изненадило прибрано и пожртвовано реаговање у време саобраћајне несреће.

руком да га ослободи из искривљене гомиле метала.

Двадесетак минута касније стигла је полиција. Потом и кола хитне помоћи и ватрогасци, који су ослободили возача, тако што су исекли каросерију слупаног аутомобила.

Неколико сати касније војници су сазнали да је на путу до бачкотополске здравствене установе, од заобијених повреда преминуо Саша Андрејев, супруг и отац тешко повређених Мирјане и Валерије.

Недавно су, Мирјана и Валери Андрејев, отац трагично страдаог Саше, пронашли старијег водника Роберта Тота и захвалили њему и осталим војницима који су помогли у време несреће. Посебну захвалност војницима упутили су и у медијима. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Више од поштења

Разводник Џевад Шећовић, војник на одслужењу војног рока у Четвртом центру за обуку у Ваљево, учествовао је, недавно, на Другом спортском првенству Команде за обуку у Сомбору.

Тренутке предаха, током спортског надметања,

Џевад је, са неколицином другова, искористио да обиђе Сомбор, у коме је био први пут. Шетајући градом нашао је на улици новчаник, у коме је било око 1.000 евра и лична документа извесне Марине.

Не двоумећи се, иако се нашао у непознатом граду, разводник Шећовић потражио је власницу новчаника. Предао јој је новац и документа, и одбио понуђену награду, а потом се вратио у касарну.

Да прича буде занимљивија, Џевад је потом, у телефонском разговору са мајком Булом из Пријепоља, сазнао да је његов отац Ибро истог дана изгубио новчаник са личним документима. Остаје му само да се нада да ће налазач поступити као и он...

Госпођица четни старешина

Да ли је наш језик довољно прецизан да са њим кренемо у Европу. Као што смо ушли у реформе Војске, школства... да ли ћемо увести и неке промене у лексици? Да ли ћемо због инсистирања на доследној двојности, понајпре у именицама које означавају занимања, ма како нам то звучало, нормирати и доследну граматичку родну равноправност?

Оно прво што закључимо када почнемо да ишчитавамо литературу о реченом јесте да традиционална и модерна граматика имају различит став о томе. Будући да се језик споро мења, традиционални граматичари

сматрају да ниво развоја језика не мора увек да прати друштвени развој. Сматрају, такође, да су називи занимања *психолог, архитекта, доцент, стручњак, граматичар, сликер* родно неутрални, те да не треба уводити рогобатне и за изговор тешке изведенице, типа *психолошкиња, архитектиња... нити оне двосмислене – министарка, генералица* (занимање или супруга генерала?), а поготово не оне које су у женском облику, у ствари, именице неживог значења – *тренерка, заменица, саобраћајка...*

Примера ради, *посланица* је порука владара народу или црквеног поглавара свештенству и пастви, али др Божо Ђорић, који наводи упутне примере у свом раду „Грамматички род и питање полне дискриминације у језику“, тврди: „Тренутно у парламенту седе жене које себе зову *посланица* и друге које себе зову и траже од других да им се обраћају као *посланицама*“.

Модерни граматичари наводе много аргумената за увођење родно осетљивог или родно неутралног језика. Многи од њих ујасављају се примера *госпођа професор, госпођа директор*, што је противречно наводу професора М. Стевановића у књизи „Савремени српскохрватски језик“, а која је и данас релевантни уџбеник студената српског језика и доктринарни документ лектора: *Другарица* ће бити ваш *разредни старешина*. А по аналогiji то значи да бисмо некога могли именовати *госпођа директор школе*.

Доктор Иван Клајн не жели да се обрати *госпођи професор*. Ипак каже „Феминисткињама свака част, али није вероватно да ћемо икада говорити о *бекицама* женске државне репрезентације“.

Како онда одговорити војнику да ли греши када свог старешину освоји са *госпођица мајор*? (*Господине пуковнице, дозволите да се обратим госпођици мајору*.) И да ли је проблем у језику или у томе што су жене освојиле и та некада искључиво мушка занимања?

Најжешћи заговорници граматичке родне равноправности јесу посленици невладиних организација, блиских институцијама земаља тзв. старе демократије и ЕУ, где се већ одавно, зарад равноправности полова, тежи једнакости, односно двополности лексема за одређена занимања. Понеког се стиче утисак да се равноправност полова у језику сматра основом родне равноправности (мада је то пре последица социјал-

ног положаја жене у патријархалном друштву него узрок), те се милом или силом намећу за изговор тешки и рогобатни варијетети. Управо зато треба водити рачуна који су мотиви појединих предлога и да ли потичу из лингвистичких или социјално-политичких кругова који се боре за равноправност полова. У том смислу илустративна је одређеност др Санде Рашковић-Ивић, која каже: „Назив занимања не чини мој женски идентитет... вештачко инсистирање на чињеници да се од сваке именице прави женски род синоним је за силовање језика“.

Једино што у овом тренутку можемо са сигурношћу да тврдимо јесте да потпуна симетрија граматичког и природног рода није могућа. Идеална и прихваћена варијантност у граматичком роду за сва занимања типа *учитељ – учитељица (учитељка), благајник – благајница, фризер – фризерка, кројач – кројачица*, не постоји ни у једном језику света.

Поређењем наведених примера неспорне бинарности (кувар – куварица) и оних које тешко прихватимо, као што су сва занимања на *-лог*, долази се до закључка да је проблем већи што је занимање вишег реда, односно што захтева већи степен образовања, јер је то у традиционалном друштву женама дуго било ускраћено. Покушајмо да направимо варијетете од *андрагог, педагог, филолог, политиколог*. Како би они гласили? *Андрагошкиња или андрагогица, педагошкиња или педагогица, филолошкиња или филологица...?* Треба ли уопште поменути да се именицом *министарка*, која данас означава звање, некада дичила само министрова жена. Поред тога, и логички и језички тешко је прихватити варијетет за физички напорна и захтевна занимања, а самим тим непримерена женској снази. Да ли бисмо, за сада само имагинарну, *дрвосечину колегиницу* звали *дрвосекачица, ковачеву – ковачица или ковачка, каменорешчеву – каменорезачица, рудареву – рударка... Последњим примерима противи се пре разум него језик*.

Код нас, и не само код нас, имена многих важних занимања чешћа су и обичнија у мушком роду, или као таква само и постоје. Будући да се по правилу (проистеклом из традиције?) женска презимена не мењају, тј. остају у мушком роду, у свим документима, титула и звања који се наводе пишу се у мушком роду. Испред имена Марине Петровић, која је професор на универзитету, пише *доктор професор*, а не *докторка професорка*. Две последње одреднице су колоквијалне и самим тим имају сужену употребу.

Безмало сва женска занимања изведена су управо из мушких, јер су они први освојили област јавних делатности (*пекар – пекарка, вртлар – вртларка*). Многе именице које се граматички (својим обликом, али не и обликом свог атрибута) слажу с именицама женског рода на *-а*, подражавају само и једино мушкарца, његово занимање или особину. Такве су *војвода, главешина, јуначина, делија, тобија, бекрија, судија, старешина...*

Професор Михајло Стевановић наглашава да уз те именице атрибути у јединици увек стоје у мушком роду, па тако и уз последње две, иако данас означавају звања која обављају и жене. (*Рада је наш најсавеснији судија; Госпођица је ваш четни старешина*).

Не можемо а да не поменемо да реч *владика* спада у именице које су у јединици у мушком, а у множини у женском роду, као и *судија – судије*, а да никада ниједна жена није постала нити ће постати *владика*.

Неке од именица звања, као што су *руководилац, деловођа, стручњак...* имају само граматички род. И без обзира на то кога су пола лица која обављају тој посао, те именице остају увек истог облика.

Занимљива је и судбина употребе речи која означава звање *секретар – секретарица – секретарка*. Да ли нам је након свега јасније зашто је господин Петровић *секретар* Секретаријата за... Верига *секретарица* Редакције, а зашто су Кондолиза Рајс (раније) и Хилари Клинтон (данас) све чешће *секретарке* Министарства иностраних послова САД?

Кончан суд о поменутој двојности неће дати ни модерни ни традиционални граматичари. Кончан суд о томе даће време. Оно што буде лако за изговор, ући ће у употребу, потом и у речнике. У пракси ће бити прихваћено само оно за чим постоји истинска потреба. ■

Мира ПОПАДИЋ

Нуклеарни земљотрес

Уколико се одгонетну актуелни и будући геополитички планови земаља попут Кине, САД, Русије и Јапана, које настоје да обуздају нуклеарне амбиције Северне Кореје, могуће је и дешифровати проблем изазван недавним нуклеарним земљотресом на Далеком истоку

Скорашњи нуклеарни прасак у Северној Кореји (25. маја 2009. Северна Кореја извела је подземну атомску пробу) упозорио је јавност да је неопходно јачати и преиспитивати ефикасност међународног фронта, који се све чешће суочава са постојећим и настајућим нуклеарним арсеналом на планети, али и са осталим облицима угрожавања светске безбедности.

Може се рећи да поменута нуклеарноракетна провокација представља само један од бројних показатеља неогдговарајуће превенције, у оквиру глобалног безбедносног система. С друге стране, реторика повезана с том безбедносном претњом поуздано указује да ће међународна безбедност и у наредном периоду бити подложна сличним нуклеарним, али и неконвенционалним и конвенционалним изазовима.

Опоре чињенице

Данас у савременом свету, као и некада када је Кореја подељена на две државе, физичка (оружана) сила представља важно средство за „решавање“ спорних питања између држава. Међународну безбедност често карактерише право јачег, а не нормативна регулатива. У том смислу режим Северне Кореје нуклеарноракетне тестове образлаже и правда тиме да су „успешно извршили пробу одговора на притисак САД и других земаља“. Тврде да ће и даље јачати одбрамбену способност развијањем нуклеарног оружја.

Одлуку Јужне Кореје да се прикључи безбедносној иницијативи САД против ширења оружја за масовно уништавање, која обухвата и пресретање бродова северног суседа за које се сумња да носе материјале за производњу таквог оружја, Пјонгјанг је оценио као агресију на суверенитет земље. Намерава да на то одлучно одговори – „Најмања случајна чарка може довести до нуклеарног рата“.

Одвраћање „агресора“ од употребе силе на том простору Далеког истока демонстрирано је подизањем нивоа приправности више од два милиона војника (1,2 милиона Северне Кореје, 670.000 Јужне Кореје и 78.500 САД). Упркос томе, сигурно је да нуклеарног (али ни конвенционалног) рата неће бити, јер нуклеарно оружје може представљати ратно средство искључиво неприсебних људи, а актери у том спору нису такви.

Имајући у виду да десетак земаља, под изговором јачања одбране, већ деценијама поседује и развија нуклеарно оружје, а да га нису употребили против потенцијалног агресора, намеће се питање – да ли је крутост режима Пјонгјанга таква да гарантује самоубиство нације? Чак и да је његов нуклеарни арсенал десетоструко већи, у таквом евентуалном сукобу не би могао да спречи катаклизму земље.

Терет за многе

У такву врсту ризика сигурно се не би упустила ни америчка ни руска нација, које, понаособ, поседују нуклеарну моћ довољну да више пута уништи живот на планети. Нуклеарно оружје представља терет за онога ко га поседује. Зато у бесконачном низу питања о бесперспективности нуклеарног оружја, поменимо нека – зашто свет равнодушно посматра презасићеност Америке и Русије нуклеарним бојним главама (укупно 9.237 активних, од тога 5.162 руске и 4.075 америчких и око 20.000 у резерви), о чијем смањењу још нема договора? По чему пакистански нуклеарни потенцијал представља мању претњу за међународну безбедност од севернокорејског, ако се имају у виду затегнути односи између Пакистана и Индије? Зашто свет није предузео енергичније мере против Израела када је сазнао да је и та земља постала нуклеарна сила? Зар неједнак однос кључних међународних актера према новим претендентима на нуклеарно оружје не подстиче производњу у тим земљама, без обзира на то што су свесни да га неће смети употребити? Најзад, шта рећи о констатацији Пјонгјанга да је пет сталних чланица Савета безбедности Уједињених нација извело 99,99 одсто од укупног броја нуклеарних проба (2.054)?

Нуклеарни прасак Северне Кореје требало би да узнемири све њене суседе, а не само поједине. Реагују и велесиле које јој нису суседи. Анализе показују да Кина, на пример, и није претерано узнемирена. С друге стране, треба се запитати хоће ли се Кина сагласити да нека држава или више њих, употребом силе, „дисциплинује“ Пјонгјанг.

Ни Русија не заговара војне мере против Пјонгјанга, већ дипломатску акцију. Све то указује на велику загонетност недавне нуклеарне провокације Пјонгјанга. Очигледно је да неко, помоћу Северне Кореје, тестира неког од супарника. Уколико се одгонетну актуелни и будући геополитички планови земаља попут Кине, САД, Русије и Јапана, које настоје да обуздају нуклеарне амбиције Северне Кореје, могуће је и дешифровати проблем изазван недавним нуклеарним земљотресом на Далеком истоку. ■

Др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Антитероризам

УЛТРАЗВУКОМ ПРОТИВ СОМАЛИЈСКИХ ПИРАТА

У раду недавно одржаног семинара Интернационалне академије безбедности у Израелу, посвећеном борби против пирата, учествовали су и Душан Крстић и Ивана Ђурин. Њих двоје су, према писању *Политике*, једини држављани Србије на специјалном семинару Интернационалне академије безбедности у Израелу, посвећеном борби против пирата, који је одржан на потезу од Хаифе до појаса Газе.

Душан Крстић (37) бивши је припадник 63. падобранске бригаде, са искуством у ратовима на просторима бивше Југославије, а данас је сарадник Академије. Ивана Ђурин (26) студира у Израелу већ осам година. Најпре је завршила основне студије пословног менаџмента, да би се потом уписала на магистарски курс из области антитероризма на институту у Харзелији код Тел Авива.

– Полазници тог програма обуке били су стручњаци за безбедност из 16 земаља, који су обучавани како да се супротставе терористичким нападима пирата на бродове у територијалним и међународним водама – каже Душан Крстић.

Наставу, намењену експертима за безбедност из невладиног и цивилног сектора, држали су бивши оперативци израелских безбедносних агенција, као што је Мосад.

– Они су са полазницима поделили своја богата практична знања и искуства из конфликтних подручја, добрим делом стечена и на турском израелском тлу – рекао је за *Политику* оснивач и директор академије Мирза Давид.

Садржај обуке били су и симулацију и одбијање пиратских напада на бродове, уз коришћење такозваног проактивног приступа, који подразумева да се противнику не дозволи да се успне на брод ни по коју цену, а током тренинга демонстрирана је и најсавременија технологија, што смртоносна, што несмртоносна, за спречавање пиратских напада.

Према речима Душана Крстића, у саставу семинара изведена је и симулација напада чамцима „зодијак“ на велики путнички брод и приватну јахту, али и одбрана од напада, а једна од наставних јединица била је и коришћење несмртоносног ултразвучног оружја дугог домета, које се понекад користи и за разбијање демонстрација.

– Звук који оно производи није могуће чути ухом, али у непријатељу изазива велике промене као што су мучнина, конфузија и губитак координације. Звук има усмерено дејство, а људи који га емитују стоје иза звучног снопа, па он на њих не утиче – каже Крстић и објашњава да уређаји за произвођење ултразвука спадају у строго контролисану робу која пиратима није доступна, јер је производи свега неколико израелских компанија.

Он најављује да је у плану Академије да се на јесен организује и семинар за директоре сектора безбедности разних фирми у Србији.

Директор Академије је Мирза Давид, који је и сам радио за израелске безбедносне структуре. Он истиче да је та институција током 19 година постојања изнедрила више од 14.000 „безбедњака“, који су се досад успешно суочавали са безбедносним претњама, па и са сомалијским пиратима. Податак да ниједан пиратски напад на бродове чији су „штит“ били израелски безбедњаци досад није био успешан, иако се улазило чак и у окршаје са разменом ватре, довољно говори о квалитету обуке. ■

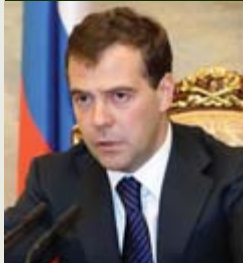
Рекордна потрошња на наоружање у 2008.

Прошле године у свету су на наоружање потрошене 1.464 милијарде долара, у чему су далеко највећи удео имале САД, саопштио је Стокхолмски међународни институт за мировна истраживања (SIPRI). Подаци које је Институт објавио у својој годишњој студији о глобалној трговини оружјем показују да је испорука оружја лани била четири одсто већа него у 2007. и чак 45 одсто већа него 1999. године.

„Идеја ‘рата против терора’ је многе земље подстакла да на своје проблеме гледају кроз високо милитаризовану призму и то користе да оправдају велику војну потрошњу”, изјавио је директор пројекта војне потрошње у институту SIPRI Сем Перло-Фримен и додао да су само САД на ратове у Ираку и Авганистану у 2008. години потрошиле додатне 903 милијарде долара.

У укупном повећању светске потрошње на оружје између 1999. и 2008. године, САД су учествовале са 58 одсто, док су Кина и Русија у исто време готово удвостручиле војну потрошњу. Друге земље, попут Индије, Саудијске Арабије, Ирана, Израела, Бразила, Јужне Кореје, Алжира и Британије, такође су знатно допринеле укупном повећању.

Институт, који спроводи независна истраживања о међународној безбедности, наоружању и разоружању, саопштио је да је прошлогодишња потрошња на оружје вредела око 2,4 одсто глобалног бруто домаћег производа, односно 217 долара по становнику. ■

Медведев потписао указ о стратегији националне безбедности

Председник Русије Дмитриј Медведев потписао је указ о Стратегији националне безбедности Русије до 2020. године, што је основни документ за планирање система националне безбедности земље, саопштио је Кремљ. Према том документу, објављеном на сајту Савета безбедности Русије, пажња ће бити посвећена приступу енергетским изворима на Блиском истоку, у области Баренцовог мора и других региона Арктика, басену Каспијског мора и централне Азије.

Предвиђа се, такође, да у условима конкурентске борбе за ресурсе није искључено ни решење насталих проблема применом војне силе, чиме може бити нарушен баланс снага у близини руске границе и граница њених савезника. У документу се истиче да ће Русија, ради заштите својих националних интереса, водити рационалну и прагматичну политику, која искључује конфронтацију, па и нову трку у наоружању. Што се тиче односа са САД, Русија намерава да изграђује равноправно и пуноправно стратешко партнерство, на основу подударних интереса.

Као приоритет, и даље остаје достизање нових споразума у сфери наоружања и контроле над њим, решење питања неширења оружја за масовно уништење, јачање антитерористичке сарадње, решавање регионалних конфликата. ■

Подршка Словеније уласку Македоније у НАТО

Словеначка министарка одбране Љубица Јелишич изјавила је да ће Словенија учинити све што је неопходно да Македонија уђе у НАТО и позвала Скопље на конструктивну политику према Грчкој.

„Конструктивна политика Македоније према суседној Грчкој отвориће простор за подршку свих земаља чланица НАТОа”, изјавила је Јелушич након недавног сусрета са македонским колегом Зораном Коњановским у Скопљу.

Словеначка министарка је захвалила Македонији на помоћи у распоређивању 380 словеначких војника на Косову и за њихово лечење у војној болници у Скопљу. Министри одбране Словеније и Македоније, Јелишич и Коњановски најавили су и заједничко учешће две земље у мировним мисијама и друге заједничке активности. ■

Црногорски војници ускоро на школовању у Бугарској

Војници Војске Црне Горе ускоро ће се школовати у школама и академијама у Бугарској, која је понудила и обуку за тридесет црногорских војника за мировне мисије, изјавили су министри одбране две земље Боро Вучинић и Николај Цонев. Они су недавно у Подгорици потписали споразум о сарадњи два министарства који „представља корак ка даљем јачању сарадње” у области одбране.

Бугарска је понудила обуку за тридесетак црногорских војника у центру за обуку војника за мировне мисије и да Црна Гора пошаље једног до два војника у бугарску болницу у Авганистану, рекао је министар одбране те земље. Цонев је најавио да ће Бугарска, која од септембра председава регионалном иницијативом Сарадња министара одбране Југоисточне Европе (SEDM), подржати настојања Црне Горе да постане пуноправна чланица те иницијативе. ■

Русија помаже НАТО у Авганистану

Амерички министар одбране Роберт Гејтс изјавио је у Бриселу да Русија помаже НАТО у напорима које Алијанса предузима у Авганистану. Гејтс је рекао да је Москва с правом забринута због кријумчарења дроге из Авганистана и опасности коју за њену безбедност представљају верски екстремисти.

Русија је дозволила САД и другим чланицама НАТОа да користе њену територију за пребацивање логистичког материјала међународним снагама у Авганистану. Западни званичници позвали су Москву да помогне авганистанским властима у набавци оружја и резервних делова.

Због руско-грузијског рата прошле године НАТО и Русија су замрзли односе, али су се они знатно побољшали протеких месеци. Шефови дипломатија чланица НАТОа састали су се са руским министром спољних послова Сергејем Лавровом 27. јуна на Крфу, а амерички председник Барак Обама посетиће Русију у јулу. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Криза на небу

Овогодишња међународна смотре аеронаутике, одржана на француском аеродрому Бурже, према процени или барем искреним жељама бројних учесника и посматрача, треба да буде преломна у изласку из кризе која је донекле покварила прославу стогодишњице одржавања првог аеросалона у Паризу

Репорт са међународног салона аеронаутике, одржаног на француском аеродрому Бурже од 15. до 21. јуна, нажалост, мора да почне закључком да се светска економска криза свом силом обрушила и на свет авијације. На Буржеу су се сви трудили да покажу наду у боље сутра, али мора се признати да су актуелне прилике врло суморне. Велики високотехнолошки програми су у кризи, продаја се драматично снизила до нивоа који ће довести неке од реномираних фирми до пропасти. Штеди се на свему (осим на платама менаџера) и зато се чак традиционално добро послужење у представништвима фирми svelo на ниво прилагођен кризи.

Неке велике фирме одустале су чак и од представљања на Буржеу, иако се то у свету авијације сматра готово обавезним. На Буржеу нису виђени представници шведског SAAB-а. Они су погођени врло малим занимањем за нови модел њиховог вишенаменског борбеног авиона *грипен NG*, који су нудили на много места, али за сада су без наруџби. Сходно времену, на изложби се могао видети веома мали број пословних авиона. Чини се да, у условима када се мрко гледа на привилеговане менаџере, нико не жели да се хвали луксузом. Само се домаћин, француска индустрија, представио у пуном обиму понуде.

У летачком програму из табора борбених авиона приказани су само примерци из борбених јединица. Француско чедо *рафал* сасвим се заслужено нашао се на челу програма. Ефектан летачки наступ, међутим, не може да прода ни тај ни остале савремене вишенаменске платформе, пре свега зато што су цене дошле до сто милиона евра за примерак. Уместо да се остваре наде Француза да *рафал* лети са разним националним ознакама, он се за сада налази само у инвентару домаће ваздушне силе.

Еурофајтер, алијас *тајфун* има нешто више среће на тржишту. Наручиле су га четири државе удружене у послу развоја и производње тог авиона: Британија, Немачка, Италија и Шпанија, а затим Аустрија и Саудијска Арабија чија су прва два, од 72 наручена авиона зарулару у недељи пред почетак Буржеа. Нови корисници зачудо траже се и међу државама са скромном платежном моћи, када се има у виду цена *тајфуна*. На тој листи нашао се и Хрватска. У току су маркетиншке припреме потенцијалног посла и зато се фирма EADS побринула да група хрватских новинара на њен трошак посети Бурже и обелодани да би *тајфун*, можда, добио шаховницу на вертикалцу.

Американци су показали само макете F-22 и F-35, а летели су са добро познатим F-16 и F/A-18F. Једини нови борбени авион на Буржеу био је AT-802U. То је дериват пољопривредног авиона *ер трактор* са турбоелисним мотором, израђеним за сиромашне државе са великим безбедносним проблемима. Произвођачи су обећавали много, али на статичком делу изложбе показали су функционални модел са борбеним теретом подвешеним због ефектности приказа.

Руси нису послали на Бурже престижне борбене авионе нове генерације. Они већ годинама, уместо традиционалних великих салона у Буржеу и Фарнбороу, авионе при-

казују на малим регионалним изложбама у државама које већ користе руску технику или се реално цени да би ускоро постале кориснице, на пример, у Индији, Кини, Перуу, итд.

Водеће место међу великим транспортним авионима одавно има амерички C-17, чије се излагање на Буржеу сада сматра рутинским. Додуше, производња тог авиона ближи се завршетку. У међувремену се назире нова велика битка за наследника више од пет декада старог C-130 *херкулеса*. На производној линији налази се модернизовани дериват C-130J, али у будућности он ће се суочити са снажном конкуренцијом EADS-овог A400M. Први продукт *Ербаса* настао наменски за војне потребе пролази кроз развојне проблеме, и то се одразило на кашњење првог лета прототипа. На Буржеу су из EADS-а гарантовали да ће нови авион полетети последњих недеља ове године или најкасније почетком 2010. године. Ове године већ је требало да први примерци буду предати ратним ваздухопловствима Француске и Турске, али они и још седам корисника мораће сачекати на нове авионе до 2012. или 2013. године.

Из EADS-а су наговестили да би и САД можда могле да постану корисник A400M и то би обезбедило живот милитантном *Ербасу*. Сасвим различити су планови *Локид-Мартина*, који у тешкоћама A400M види шансу за продају C-130J новим чланицама Северноатлантске алијансе. Шансе за C-130J отворене су жестоком критикама A400M из Британије, што је довело у питање одлуку о набавци 25 примерака тог авиона.

Од произвођача окренутих цивилном тржишту потпуно су изостали експонати велике породице авиона са марком *цесна*. Једну новост представља руски путнички авион CCJ 100, настао у бироу *Сухой*.

Хеликоптери су на Буржеу имали знатан простор. Приказане су бројне нове варијанте већ постојећих решења, прилагођене посебним захтевима корисника за побољшање безбедности летилица. Листа произвођача шири се на Азију. Индија увелико серијски производи домаћи *друв*. На Буржеу је јужнокорејски произвођач KA1 представио нову вишенаменску летилицу за два пилота и 16 наоружаних војника. Прототип те летилице зарулаће већ јула ове године, а први лет биће изведен после провера на тлу почетком 2010. године.

У складу са искуствима из актуелних ратова, на Буржеу су биле врло заступљене и беспилотне летилице. Израелци су заснивали приказ своје индустрије на широком избору извиђачких платформи. У простору француског *Дасаа* макетом је приказан врло амбициозни пројекат летилице са ниским радарским одразом *неурон*, чији технолошки демонстратор треба да полети 2010. године.

На крају репорта са Буржеа треба рећи и то да овогодишња међународна смотра, према процени или барем искреним жељама бројних учесника и посматрача, треба да буде преломна у изласку из кризе, која је донекле покварила прославу стогодишњице одржавања првог аеросалона у Паризу. Наредни салон аеронаутике, заказан за јун 2011. године, требало би да се одржи у време нове наде и обнове планетарне привреде. Ако се то оствари, овај тек завршени биће само статистичка грешка у историји авијације. ■

ОЛГА ОЉА ИВАЊИЦКИ, СЛИКАР

ОСВАЈАЊЕ НЕМОГУЋЕГ

„За мене је сликарство, а самим тим и стварање, само пут да до краја свог живота не стигнем празног срца” - забележила је Оља Ивањицки у свом дневнику 8. јула 1969. године. На вест о њеној смрти објављујемо један од њених последњих интервјуа, рађен у марту ове године.

Први интервју са Ољом радила сам 5. марта 1998, у њеној кући на Косанчићевом венцу. Разговор уз чај, слатко од латица ружа, у простору протканом неком фином руском сетом, њеним платнима, мистиком и златом... Сећам се да сам је питала, јесу ли све праве љубави тужне, а Оља је одговорила:

– Можда не у општем току ствари. Љубав је у суштини осећање којим се од неке друге особе тражи истоветност. Ако се у том осећању разликујете за милиметар, то опет није ваша мера. Љубав би требало да буде савршена, али она упорно измиче том савршенству. Један обичан дан разбија питање емоција. У мноштву сусрета, обавеза, послова – љубав измиче.

Други интервју је рађен 2004. године током мартовске изложбе Оље Ивањицки *Рециклирана историја уметности, станари Косанчићевог венца 19 и феномени 21. века*, када је „разиграни поп-арт” прешао у концепт развијањем циновског „свитка пролазности” на поду галерије, на коме су посетиоци остављали своје трагове.

Трећи интервју радиле смо недавно, у марту ове године, у истом простору, истом окружењу, са истом енергијом. И Оља је била иста. Фасцинантна и мистична, вишеструко талентована за уметност, филозофију, живот, али пре свега жена, у пуном и правом смислу који би требало да подразумева та реч, тај свет – све од нивоа архетипа до

современости. Завршавале смо разговор и Оља је, спремајући се за модну ревију, прокоментарисала: *Жеља ми је да још једном обујем ципеле са високим потпетицама, баш високим, танким, бар 12 сантиметара...*

Сећам се, помислила сам како та и таква енергија – никада не умире.

Рођена у браку мајора Василија Јаковљевича Васиљенка Ивањицког и Веронике Михајловне Пијатровске, као једино дете, Оља Ивањицки је у својим венама понела густу руску крв великог уметничког и генетског наслеђа. Такав потенцијал, уз одговарајући распоред планета, начинио је од Оље невероватног тркача, оног који у трци с временом стиже пре њега, а онда, са далеких, за нас смртнике недосањаних предела наше будућности или подсвести, Оља нам враћа слике – опомене. Крећући се кроз време у свим правцима, Ољин таленат се не исцрпљује само на општим местима сликарства и историје: *Тајна вечера, Бој на Иванковцу 1805, Бој на Делиграду 1806*, већ нас пророчански пита „Желите ли першинг за доручак на трави“ (1972), показује нам „Религију једног бога“ (1995), „Ајкуле и људе ајкуле“. То чини оном савршеном мешавином снаге и нежности, својственом ретким женама. Богдан Дукић је у тексту једног од каталога који су пратили њене изложбе записао: „Никада тврдо, уз гнев и помаму. Њено је духовно ткање такво да се стиче утисак да ни трње са руже не би одсекла, него га само заоблила, да не боде све и сваког, него само оног ко силином потегне на тај лепи цвет“.

□ *Судбином одређени или појединачним енергијама обликовани, наши животи се одвијају на различите начине. Шта је то што је одредило Ваш живот, што га је учинило баш оваквим каквим јесте? То наравно могу бити људи, догађаји, процеси, избори, мириси, тренуци...*

– Вероватно много тога. Све што нам се дешава одређује наше судбине. Можда и оно пре рођења, уколико си реинкарнација некога, а ја верујем да ми то јесмо. Желим да верујем да се у већини случајева душе враћају, да заврше нешто што нису стигле да ураде, или да поправе нешто што су квариле током претходног живота. Верујем у то, јер би било страшно да се рађамо само као материја, бездушна. Чак не верујем ни да материја нема свој дух. Ако волим некакав предмет, попут ове лупе коју држим, аутомобила или машине за веш, ја верујем да и они према мени осећају исто – да ме воле, да имају то нешто што ми зовемо осећајност, љубав, што није опипљиво, видљиво, што је пре флуид, омотач. Шта је утицало на мој живот? Пре свега то што сам живела од средине двадесетог века ка овамо, сећања на Други светски рат, на овај последњи рат који је бескрајно дуго трајао. Као што рекох, све нас одређује. Почетак и прпочетак, линија на длану, зацртана судбина. Прво чега се сећам из детињства јесте мирис *Мериминог* дечијег сапуна. Моја прва сензација није дошла преко говора, погледа. Дошла је преко мириса, који је остао исти до данас. Са истом асоцијацијом на воду, топло, чисто.

□ *„За мене је сликарство, а самим тим и стварање, само пут да до краја свог живота не стигнем празног срца“ – записали сте у свом дневнику 8. јула 1969. године. Колико је Ваше срце испуњено после свих тих година рада?*

– Прилично. Дани су ми покривени, сати. Стално се нешто дешава, стално нешто радим, а све то неке нешто значи, можда најмање мени. Збир свега што сам урадила последњих година већ се мери неким чудним јединицама, које још нису назване. С једне стране то је страшно расипање енергије на потпуно различите ствари, не само на слике. Када само поново прочитам своју најновију збирку поезије коју су објавиле *Вечерње новости*, просто не могу да поверујем да сам то ја написала, да је мој мозак у тренутку писања тих реченица био до те мере фасцинантан. Има периода кад то није уопште, када ради на некој другој фреквенцији, на другачијем моделу живота. Када није укључен у спознају улоге лептира и паука у стварању универзума. А ти најнежнији примерци су, у ствари, најбескрупулознији. Они су ти који треба да нас упозоре, управо због тога што су тако безначајни, сметају нам, праве паучину... А никад се не запитамо шта је та паучина, какве су те чаробне нити које исцртавају слику универзума, каква су то краљевска имена која

су током еволуције понели? А њих има десетине хиљада врста. Можда је њихова функција управо у томе да нам покажу каква је универзум, каква је наша галаксија. Понекад помислим да ће када се сакупе све слике свих сателита који круже око нас, описати паукову мрежу. Као што једна једина ћелија у нашем организму зна све о нама, а ми још увек не знамо скоро ништа о њој.

Видети такве слике, захтева посебан дар. Некада је то дар једног тренутка, дана. Једноставно поклон.

□ *Уметник увек ствара свој свет – неку нову стварност. Како изгледа Ваш свет, ко су његови житељи, зашто су из неких далеких светова допели на Ваше платна?*

– Последњих година, то је више него очигледно, у страховитом је успону лепота дизајна. То су сада већ неки космички облици. Најновији модели аутомобила су неописиво лепа, та естетика као да није овоземаљска. Мада сам се ја и раније сусретала са таквим облицима, њих има и на мојим ранијим платнима.

□ *Шта је то на чему сада радите?*

– Слика је интригантног наслова. Нисам је завршила. Боље да је не урадим онако како сам је назвала. За сада сам је оставила да буде ту негде, као почетак.

□ *Како се зове та слика?*

– Слика се зове *Страшни суд*. Зато сам одлучила да мало одложим њен завршетак. Заиста сам се уплашила када сам почела да је радим. Моје колеге уметници из неких ранијих времена радиле су слике са том тематиком, децидираном, коначном. Јер после тога више ничег нема. А окружени смо судијама и процесима, увучени у ужасе, а да више никоме није важно ко је заиста крив. Сваки дан се доносе неки нови закони, и у том обилу, у том мору папира, човек мора да се запита није ли, у ствари, он сам крив. Јер ко ће прочитати све што је прописано? Ко зна о шта смо се ми све

огрешили, а да и не знамо. Уосталом, сви ти закони санкционишу зло, зашто већ једном неко не сачини закон који ће награђивати добро? Како уопште живети по закону, кад га не знаш? Када сам радила *Једанаесту Мојсијеву заповест* питала сам све око себе да ми наброје оних десет. И скоро да нико није знао да ми без грешке наброји десет божијих заповести. Како ћемо онда знати све те законе којима нас сваки дан затрпавају.

□ Многи научници, социолози, психолози, филозофи тврде да ће 21. век бити век жена. По Вашем пројекту из 1982. године за слику *Христ 2000*, Христ је жена.

– Зашто да не? Зашто би само мушкарац поднео патњу овога света или идеју о његовом спасењу? Ваше питање је логично. У свету мушкараца зна се ко поставља питања и даје одговоре. Ако смо ми жене у прилици да постављамо питања и одговарамо на њих, онда имамо права да то и насликамо. Мада је ово наше време и даље време мушкараца, посебно у неким културама. Жена још увек нигде није стигла. Чак и возња аутомобила у неким државама није дозвољена женама.

□ Која је права природа жене, како је Ви осећате?

– Осећам је многострано. Све зависи од можданих капацитета жене, колико може у ту главу да стане и из ње изађе. Није реч о обиму кукова, величини груди, дужини ногу. Жена је онолико лепа колико је паметна. Тако ја осећам жену.

□ У Медијали, негде између 1953. и 1966, и њеном необузданом авангардизму, Ви сте проживели многе своје тадашње немире и немирења. Како вам то раздобље живота данас изгледа? Где је Медијала на Вашем путу?

– За мене Медијала има посебну вредност. То је она врста драгоцености која се држи у сефу, повремено се погледа, али је најчешће довољно знати да је ту. Некада сам се питала зашто богати људи држе своје вредности по сефовима, шта ће им када нису ту, поред њих, сваког дана. А сада сам и ја Медијалу похранила у свести као драгоценост коју не носим свакодневно, као нешто што није сасвим моје, јер има вредност по себи. Бојим се да ће је неко украсти. Понекад ми служи као осећај сигурности, зато јој се повремено враћам. Људи у току свог неминувог мењања могу да постану бољи или гори – сами бирају. Питање је колико старење и пропадање телесног условљавају и пропадање духа. Да ли је увек старење тако катастрофално, са толиким поружњавањем? Ја мислим да није. Е сад, како остарити лепо, велико је филозофско питање.

□ Како превазићи себе, питање је које пре или касније стоји на путу сваке креативности. Како га разрешавате?

– Често код оних који су направили ремек-дело видим промашаје. То је вољда неминуовно. Волим да посећујем велике музеје. Добро је да су велика платна ту, да их има, да су сачувана, добро третирана. Мада су својевремено у лондонској Националној галерији све слике премазали, лакирали и као поправили. То више нису те слике. То су сада неке нове слике са старим темама, радиле су их неке садашње руке реставратора, недовољно посвећених. Тако су они цео Музеј упропастили. Све је гланц ново, очишћено, без трага времена.

□ На једном од цртежа из студије руку 1959. године за „Тајну вечеру“, која ће настати 1983. године, записали сте: „ Све тече по плану моје неминуовности“. Да ли се неки судбински токови који су нам зацртани могу или не могу мењати?

– Могу и не могу. Треба и не треба. Питање је колико је наша воља изражена у неком тренутку и права одлука, оно што је најбоље за нас. Некада је одлагање и чекање неких правих тренутака бољи избор. Сликарство је посебна територија, рањива, повучена из жиже јавног живота. Сликари су осуђени да им се створи дешавају на неком споредном колосеку. У сликарству не постоји аутопут, па се зна где је лево, где десно, а све то у три траке. Филм је себи обезбедио такав пут, и то у три, четири траке, без и једног бицикliste. Ми вазда пролазимо неким сеоским путевима. Филм има *Оскар*, *Змајеве*, *Лавове* – своје кризе, јер су све то већ освојили, паузе премеравања сопствених могућности. У сликарству све то не

постоји, бар не тако јасно изражено. Нама некакав *Оскар* може да се догоди у једном поподневу посебне инспирације и да заврши у ормару – да га нико никада не види. Нама *Оскар* може да остане у ормару а да ни ми сами не будемо тога свесни.

□ У Вашој девојачкој соби, код госпође Маре, Чубрина 4, негде између 1955. и 1958. године, без употребе решоа, са кувањем кафе једном недељно и испијањем натенане, живели сте, рекло би се, аскетски живот једног младог уметника. А олет, не могу да се отмам утиску да у тој причи има и неке посебне поетике. Волела бих да знам како је из перспективе собе у Чубриној 4 изгледао живот, а како Вам данас изгледа?

– У Чубриној 4 сам насликала *Теуту*. Док сам је сликала, желела сам једино да буде лепша од *Монализе*, то је био мој задатак. Пре десетак година понудила сам да направим скулптуру коњаника, која би била постављена на *Славији* и окретала се око своје осе,

путањом казалице на часовнику. И коњ и коњаник би били златне боје. И што сам више размишљала о томе, све сам више понављала у себи, као када сам сликала *Теуту*, да то морају бити најлепши коњ и најлепши коњаник на свету. Од свих скулптура коња и коњаника, у свим градовима света – тај би морао бити лепши.

* *Теута личи на Вас.*

– Па, мора да личи, помало. Видите, то о чему вам причам јер се променило свих ових година. Од тог захтева не одустајем. Јер, како би било да сам направила трећег коњаника по реду, да су остали лепши Петар Велики или Вашингтон. То не би имало смисла. ■

Драгана МАРКОВИЋ

МИМО И БОГА ЋАВОЛА

Драматург Бобан Спирковић успео је да задржи Булгаковљеви љубав, и из целог штива издвоји љубав. Љубав над којом власт немају ни Бог ни Ћаво, која је сама себи закон. У представи су суптилно приказани и друштвена репресија, и питање постојања Добра и Зла, односно смисла (не)веровања у Бога, односно Ћавола, али се та поставка темељи на идеји да љубав измиче свакој власти - и оној од људи и оној од крајњих сила.

Шта у топло вече, у коме све мами на седење поред реке, са чашом хладног пића у руци, може неког навести да проведе сат и по времена у загушљивој позоришној сали? Уморна позната глумачка лица из којих нестаје или је већ исцурила страст? Тешко, али се то још мање могло очекивати од аматерског глумишта. Ипак, недавно се десио прави позоришни празник: драмски студио „Алиса“ са представом „Мајстор и Маргарита“ опчинио је публику, али и жири. На смотри београдских аматерских позоришта БАП 2009, у Дому културе Студентски град у Београду, представа је освојила неколико првих награда – за колективну игру, режију (Кристина Лалић-Спирковић) и главну женску улогу (Маја Аћимовић). Још једна награда је могла доћи у ово глумиште – она за главну мушку улогу, улогу професора Воланда, коју је Горан Станковић (иначе, уредник фотографије у магазину „Одбрана“) одиграо, захваљујући свом харизматичном таленту, с лакоћом и осећањем за колективну игру.

Роман „Мајстор и Маргарита“ Михаила Булгакова много пута је прилагођаван за позоришно извођење, и требало је храбрости да се тако значајно дело опет адаптира и драматизује. Читати ово дело само као борбу између добра и зла било би колико површно, толико и већ много пута виђено решење. Драматург Бобан Спирковић успео је да задржи Булгаковљеви магију, и из целог штива издвоји љубав. Љубав над којом власт немају ни Бог ни Ћаво, која је сама себи закон. Да, у представи су суптилно приказани и друштвена репресија, и питање постојања Добра и Зла, односно смисла (не)веровања у Бога односно Ћавола, али се ова поставка темељи на идеји да љубав измиче свакој власти – и оној од људи и оној од крајњих сила.

А глумци су успели да ту идеју изведу, понекад и упркос недостатку средстава глумачког изражавања (јер, сетимо се, то је аматерско глумиште). На местима где нису успели да пронађу израз или покрет који би одсликао мисли или емоције лика који носе, жеља да *изнесу ствар до краја*, премошћавала је непознавање клишеа. Клише се може научити. Глумац, по речима великог Никите Михалкова, *није ништа друго него одређени број устаљених клишеа. Постоји само енергија која се ничим не може заменити, не може симулирати, која се једноставно мора имати*. А ти глумци су је имали, због чега су, некад и поред уочљивих грешака, добијали аплауз на отвореној сцени.

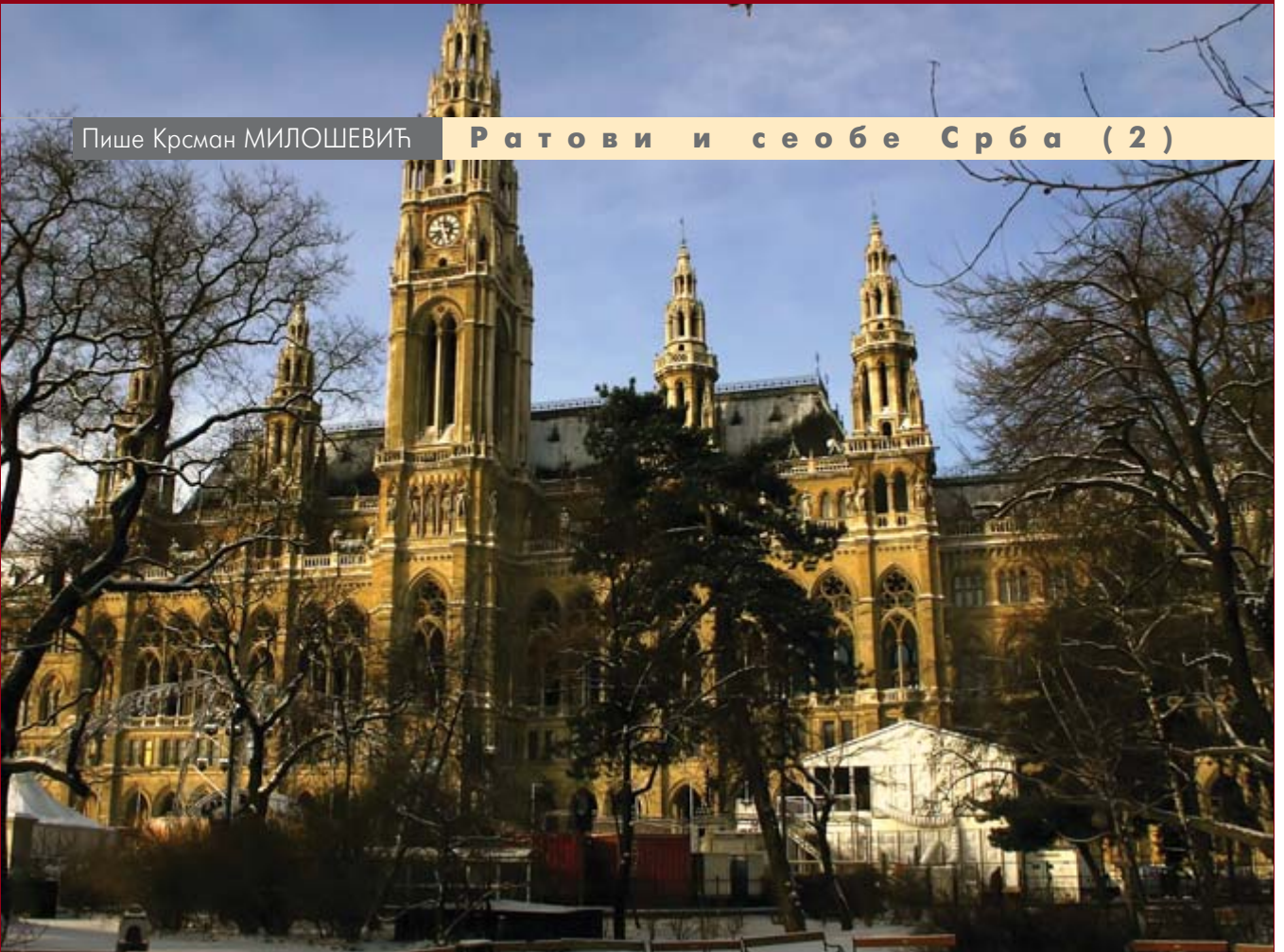
Саму представу је очигледно од почетка пратио недостатак новца, уочљив пре свега у костимографији и сценографији. Костими су тематски били недоследни: док је Маргаритина одећа пратила време и околности у којима се тај лик налазио, дотле је костим Мајстора био у потпуном нескладу са епохом у коју је драма смештена. И сценска решења су могла бити промишљенија.

Кореографија, у сценама бала који из играча извлачи људскост и претвара их у љуштуре, само за себе – одузима дах. Али у контексту представе, могло би се замерити да исувише живи свој живот.

Најзад, све те примедбе значе првенствено то да је представа одгледана *широм отворених очију*. С радошћу што се у „Алиси“ окупиле талентовани, страсни и предани људи, који су гледалиште одвели у свој чаробни свет, онако како то одавно није нека професионална дружина. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимио Дејан ДАНАИЛОВ

РАТОВАЊЕ ЗА ДРУГОГ

Налазећи се у жрвњу између Турске и Аустрије, Срби су током три века често дизали буне и ратовали не само за своју слободу и одбрану стечених права, већ и за рачун господара чији су поданици невољно били. У тим ратовима Срби су, неретко, били на обема странама.

Од 16. до 18. века, хришћанске државе и Турска водиле су многе ратове. Почев од „дугог рата“ између Аустрије и Турске (1593–1606), готово да није било војног сукоба у коме Срби нису учествовали. Подижући буне и устанке, тежили су да искористе сваку прилику да са себе скину тешко бреме турске власти. Један од највећих устанака Срба избио је 1594. године у Банату, али је без подршке Аустријанаца брзо и крваво угушен. У осветничком бесу, турски заповедник Коца Синан-паша спалио је у Београду мошти св. Саве, највеће народне светиње и симбола српске државотворне традиције. Тиме је желео да уништи сваку помисао Срба о даљим побунама.

■ Узмицање турака

У то време, на сеобе Срба делују и други чиниоци. Ако је талас сеоба Срба у време турског надирњања у Европу ишао од југа према северу, од великог Бечког рата (1683–1699. године) та кретања су једним делом усмерена у супротном правцу, од севера према југу. Наиме, узмицање Турака из Европе, као и њихов долазак, пар векова раније, било је праћено великим етничким померањима народа. Муслиманско становништво повлачи се на десне обале Саве и Дунава, добрим делом задржава у Босни и Херцеговини и на тим просторима „појачава“ области претежно насељене муслиманима. Дакако, многи се преко Србије, Македоније и Бугарске селе у области око Егејског мора.

Истовремено, док се муслимани повлаче из области ослобођених од Турака, појачава се тежња хришћана, међу којима и Срба, да се преселе у те напуштене области. У рату од 1683. до 1699. године, аустријске војне формације продрле су дубоко на Балкан, све до Штипа, Велеса и Призрена.

Желећи што бржи успех и коначну победу над Турцима, Аустријанци су ступили у контакт са знаменитим српским патријархом Арсенијем Трећим Црнојевићем (1762–1706. године), који је имао огроман утицај на српски народ. На његов позив, Срби су се масовно одазвали и Аустријанцима „отворили пут“ ка Скопљу, Велесу и Штипу, док је у кривоаланачком и кратовском крају, под вођством хајдукског харамбаше Карпоша, беснео устанак македонских сељака. Напредовање аустријске војске према Скопљу учинило је да устанак поприми масовни карактер. Устаници су ослободили Кратово, Криву Паланку, Куманово и Качаник, а помогли су и Аустријанцима у борбама за Скопље и Штип.

И када се чинило да је Турска коначно „сломљена“, а само питање дана када ће пасти и Цариград, ратна срећа нагло се окренула. Нови велики везир Мустафа-паша Ђуприлић (1689–1991. године) реорганизовао је турску војску и повратио Штип и Велес, а затим савладао и македонске устанике.

■ Пут у неизвесност

После заузимања Тетова, које су Аустријанци напустили без борбе, Турци су напали Качаник и јануара 1890. сломили аустријске и добровољачке одреде, након чега је дошло до расула српских и арбанашких добровољаца. Док су се Аустријанци на брзину повлачили према северу, остављајући за собом незаштићену рају на милост и немилост турских и татарских одреда, за њом је кренуо и српски народ са својим патријархом Арсенијем Трећим Црнојевићем и свештенством. Све је кренуло низбрдо. У тој историјској прекретници, патријарх је прихватио велику одговорност и повео народ у Велику сеобу. Између 60.000 и 70.000 људи кренуло је у неизвесност, а средиште некадашње српске државе почели су тада да насељавају Арбанаси.

Огромним колонама народа, усмереним према Сави и Дунаву, успут су се прикључивале избеглице из Старе Србије, Македоније, са Косова и Метохије. После страшне одмазде у Приштини, где Турци „младе робљаху, а старе секаху и даваљаху“, избегло је много варошког становништва из Призрена, Скопља, Вучитрна, Трепче, Косовске Митровице, Пећи и других градова, који су после стабилизације турске власти (16. век) били важни занатски и трговачки центри.

У критичној ситуацији, цар Леополд Први покушао је да ратним обећањима покрене нов талас побуне српског народа на „турском земљишту“. Он је 6. априла 1690. упутио проглас, углавном Шиптарима и Србима, да устану на оружје и ступе у редове царске војске. При томе, обећао је да ће поштовати старе повластице и слободу вере, право да бирају војводу и да их „ослобађа сваког јавног терета и данка, али изузевши стара и обична права краљева и госпде, пре упада турског“. Тај царски „манифест“ стигао је Србима када су већ били пред Београдом. Већ тада, показало се да су царска обећања непоуздана, јер чувају „стара и обична права госпде“, дајући угарским феудалцима повод да се боре за некадашње поседе.

Пошто су црквене старешине, због сталног погоршавања ратне ситуације, помишљале на прелаз у Аустрију, на збору у Београду (18. јуна), одлучено је да јенопољски владика Исаија Ђаковић отпутује цару у Беч и затражи да им се призна црквена аутономија и јурисдикција какву је српска црква имала у Турској. Забринут због тешког положаја на ратишту и рђавих финансија Аустрије, Леополд

Први прихватио је захтеве српског свештенства и 21. августа 1690. издао „Привилегију“, којом је Србима загарантовао слободу вере, употребу старог календара, право избора архиепископа, који ће, на челу Српске православне цркве у хабзбуршким земљама, слободно управљати црквом и постављати епископе и свештенство. Арсеније Трећи је тада из Београда прешао у Комаром, трудећи се да спроведе у живот добијену аутономију и да заштити права српских досељеника, које су угарски феудалци хтели да претворе у кметове, а католичко свештенство да их покатоличи.

Када су после заузимања Ниша и Смедерева Турци стигли пред Београд, избеглице су прешле у Угарску, остављајући Београд Турцима. Не усуђујући се да остану у Срему надомак Турака, бегунци су се затим пребацили у Барању и Бачку. Народ и свештенство из Срема „нагрнуло је заједно са њима“. Велики број избеглица задржао се у пустим пределима око Сегедина, Баје, Сомбора, Суботице и Дебрецина. Део огромне избегличке колоне, који се кретао десном обалом Дунава, настанио се у Барањи, а други део бегунаца, махом варошана, пребегло је заједно са свештенством до Будима, Сент-Андреје и Комарома. Знатан број избеглица, градећи „хиже како који може“, окупио се у Сент-Андреји, где је са главним главарима и варошанима једно време боравио и Арсеније Трећи, који се касније настанио у Комарому. Сеобом од 1690. године, знатно је ојачало српско становништво у Угарској.

После Велике сеобе Срба, на испражњене српске просторе

Патријарх Арсеније Трећи Црнојевић

Друга сеоба

У рату између Русије и Турске (1736) као савезник Русије учествује и Аустрија, па је тако, отпочео још један аустријско-турски рат (1737–1739. године). Уз помоћ српских устаника, којима су на челу били патријарх Арсеније Четврти Јовановић Шакабенда (1724–1739) и старовлашки кнез Атанасије Рашковић, Аустрија постиже почетне успехе и осваја Ниш, Пирот, Нови Пазар и још нека места. Но, Турци су убрзо сакупили нове снаге и протерали Аустријанце преко Саве и Дунава, који поново раздвајају два царства. Побуњени Срби ни овог пута нису хтели да се на њима искали бес осветнички расположени Османлија, па су избегли на аустријску страну, заједно са својим патријархом Арсенијем Четвртим и зауставили се у јужној Угарској. Овај догађај упамћен је и забележен као „Друга сеоба Срба“. Арсеније је тада од аустријског цара потврђен за карловачког архиепископа са титулом патријарха, а Србима су потврђене раније повластице.

Не веруј Немцу

Мир у Свиштову био је неочекиван и код српског народа изазвао је велико запрепашћење и огорчење. На такву „издају“ Срба, вољевски кнез Алекса Ненадовић (1749–1804), фрајкорски поручник под командом Михаљевића, овако се у Сремским Карловцима обратио свом команданту: „... ја моје заклетве не престапам нити цара изневеравам и остављам, но цар оставља мене и сав народ српски, као његови стари што су наше прадеде остављали, зато идемо натраг преко Саве, а немам писара нити других учених људи, но ћу ићи од манастира до манастира и казивати сваком калуђеру и попу да у сваком манастиру запишу, да више никад тко је Србин, Немцу не верује“.

на тлу Старе Србије и Македоније, током 17. и 18. века настајући се бројни арбанашки сточари, понајвише они из малисорских и миридитских племена. Они најпре „плаве“ Косово и Метохију, које су Срби напустили још за време Бечког рата, а затим, идући обронцима Шаре и Кораба, захватају доњи ток Вардара, спуштајући се с пристиглим арбанашким колонистима око реке Шкумбрије – плодним котлинама Тиквеша и Полога. У другој половини 18. века, овај

арбанашки „етнички клин“, углављујући се између Србије и Македоније, продире долином Лаба и Јужне Мораве, обухватајући Скопље, а своје „врхове“ упућује преко Топлице, ка Нишу и Великој Морави. У одбрани од ове арбанашке навале, северно од Косова, на простору Новог Пазара, а затим и на северним падинама Шаре и јужно од ње, те на горњем току Вардара, домаћи Срби и Македонци у великом броју примају ислам. На тај начин јавља се повећан број муслимана у тим областима.

■ Повластице

Србима су се у Аустрији отвориле нове могућности друштвеног раслојавања, какве се код Турака нису могле ни замислити. Прву привилегију Срби су добили августа 1690. године. Бечки двор је гарантовао слободу вере и црквену аутономију, што, с једне стране, није могло задовољити српски народ, а с друге, ни то што су добили од аустријског цара, мађарски феудалци им нису признавали. Према очекивању, нападе су доживљавали и од католичке цркве, која их је насилно преводила у унију. Ипак, после Битке код Сланкамена (1691. године) Србима су донекле проширене привилегије: митрополиту је признато право да заступа свој народ и у верском и у световном животу. Српски црквени поглавари претворили су се у истинске политичке вође које су више од једног века умешно водиле српски брод, водећи рачуна да се он не разбије о сукобљене интересе бечког двора и непосредног мађарског окружења.

Након закључења Карловачког мира (1699. године) Турска је уступила Аустрији Угарску са Ердељом, задржавши преко Дунава Банат, а преко Саве источни Срем. Граница између Аустрије и Турске избила је тако на Уну, Саву и Дунав. Због наглог слабљења турске војне и политичке моћи, Аустрија постаје прворазредни фактор у решавању тзв. „источног питања“.

Мир, међутим, не траје дуго. Већ 1714. године Турци су заратили с Венецијом, а две године касније и с Аустријом. После сјајне победе Еугена Савојског код Петроварадина (1717) Турска је била приморана да закључи Пожаревачки мир, по коме је Аустрија добила Банат, источни Срем, узани појас Босне, северну Србију и Малу Влашку.

Као израз захвалности за дугогодишње војничке услуге, бечки двор је неколицини најистакнутијих породица подарио племићке титуле. У ред српских племића ушли су тада Рашковићи, Чарнојевићи, Текелије и Монастерлије. С временом се развило и српско слободно грађанство, које се састојало од трговаца и занатлија, окупљених око својих струковних организација.

У Крушедолу је још 1708. године одржан Први српски народно-црквени сабор. Од тада, сабори су постали највиши органи на којима се одлучивало о основним питањима српске аутономије, положају цркве, унијаћењу, школству. Посебан значај за историју досељеног српског народа имао је Темишварски сабор (1790), на коме су разматране могућности добијања српске аутономне територије и равноправног заступања Срба у угарском сабору. У новом окружењу Срби су се сусрели са савременим токовима европске уметности и књижевности. Иза епохе барока, рококоа и класицизма остали су изузетни споменици о рађању модерне српске културе, која се са развојем грађанске класе лагано ослобађала црквених утицаја. Српска култура добила је нови замаха оснивањем школа, отварањем штампарија и покретањем часописа.

У аустријско-турском рату 1788–1791. године, Срби су последњи пут устали да се боре за другог. И тада су се на наговор Аустријанаца дигли на оружје. Руска царица Катарина Друга и аустријски цар Јосиф Други заносили су се великим плановима о по-

Бечки рат

Велики Бечки рат из темеља је потресао Балканско полуострво. Претрпевши неуспех у опсади Беча, Турци су отпочели безглаво повлачење. Аустријске снаге су надирале таквом силом да су вести о падању турских утврђења сустигле једна другу. Будим је повраћен 1686. а Београд 1688. године. Успеси Аустријанаца, у чијој војсци је било и много српских официра, охрабрили су Србе који су почели да се дижу на оружје. Они су сами ослободили Мачву и источну Србију, тврдо турско упориште Ужице и остварили велике успехе код Сјенице и Новог Пазара. Код Срба су се тада почеле јављати амбиције и идеје о стварању слободне и независне српске државе.

дели Турске. Аустријска војска је прешла Саву и Дунав и освојила Београд (1788. године). У рату су активно учествовали и Срби добровољци, звани фрајкорци, под командом пуковника Михаљевића.

■ Кочина крајина

Један од старешина српских добровољачких одреда био је и капетан Коча Анђелковић, по коме је то ратовање Срба у Београдском пашалуку и названо Кочина крајина. После извесних успеха у Поморављу, Турци су га ухватили и са већим бројем његових бораца набили на колач код Текије. Како је у то време избила и велика Француска буржоаска револуција (1789), наследник цара Јосифа Другог закључио је мир у Свиштову (августа 1791) да би могао учествовати у рату против Француске.

Мир у Свиштову био је неочекиван и код српског народа изазвао је велико запрепашћење и огорчење. На такву „издају“ Срба, ваљевски кнез Алекса Ненадовић (1749–1804), фрајкорски поручник под командом Михаљевића, овако се у Сремским Карловцима обратио свом команданту: „... ја моје заклетве не преступам нити цара изневеравам и остављам, но цар оставља мене и сав народ српски, као његови стари што су наше предеде остављали, зато идемо натраг преко Саве, а немам писара нити других учених људи, но ћу ићи од манастира до манастира и казивати сваком калуђеру и попу да у сваком манастиру запишу, да више никад тко је Србин, Немцу не верује“.

И није. Више никад. Десетак година касније, дигли су се Срби на нови устанак, успешно поневши сав терет само на својим плећима. После мира у Свиштову, граница између Аустрије и Турске остала је на Сави и Дунаву све до Берлинског конгреса 1878. године. ■

(Наставак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. јул

Православни

3. јул – Преподобни Наум Охридски
5. јул – Преподобна Анастасија Српска

7. јул – Рођење **светог Јована Претече** – **Ивањдан**

11. јул – Свети мученици Дабробосански и Милешевски

12. јул – Свети апостоли **Петар и Павле** – **Петровдан**

14. јул – Свети мученици и бесребреници Козма и Дамјан

ИВАЊДАН

На шест месеци пре свог јављања у Назарету, Пресветој Деви Марији, велики Гаврил, анђео Божији, јавио се преосвештеном Захарију у храму јерусалимском. Пре него што је објавио чудесно зачеће безмужне девице, анђео је објавио чудесно зачеће бездетне старице, Захаријине жене Јелисавете. Захарија није одмах поверовао речима које је чуо и остао је нем све до осмога дана по рођењу детета.

Када су се скупили рођаци због обрезвања и давања имена младенцу, отац Захарија, будући нем, написао је на дашчици име Јован и истога трена проговорио. Из Захаријевог дома који се налазио између Витлејема и Хеврона, рашчуло се о овим чудним догађањима по целом Израиљу, где је глас стигао и до Ирода, који је наредио да се побију деца по Витлејему. Наредио је да пронађу и Јована, али је Јелисавета успела да сакрије дете. Разјарени Ирод послао је целате у храм по Захарију, и они су га успут убили. Јелисавета је, са својим сином Јованом, успела да побегне и сакрије се у некој пештери. Ту је ускоро преминула и дечак је остао сам у пустињи на старању Бога и анђе-ла Божијих.

СВЕТИ АПОСТОЛИ ПЕТАР И ПАВЛЕ

Петар, син Јонин, брат Андреје првозваног, из племена Симеонова, из града Васиде је био рибар који се најпре звао Симон, но Господ је благоизволео назвати га Кифом или Петром. Он је први од ученика јасно изразио веру у Господа Исуса рекавши: „Ти си Христос, Син Бога живог“. Његова љубав према Господу стално је јачала. Чинио је моћна чуда: лечио је болесне, васкрсао мртве.

Павле је родом из Тарса, од племена Венијаминова. Прво име му је Савле. Био је фарисеј и гонитељ хришћанства. Чудесно је обраћен у веру хришћанску самим Господом, који му се јавио на путу за Дамаск. Крштен је, прозван Павлом и увршћен у службу великих апостола. Са племенитом ревношћу проповедао је јеванђеље свуда, од граница Арабије до Шпаније, међу Јеврејима и незнабошцима. Пошто је достигао ту меру савршенства да је могао рећи: „Не живим ја, него Христос живи у мени“. Био је посечен у Риму, у време цара Нерона кад и апостол Петар. ■

времеплов

ДОГОДИЛО СЕ...

1. јул

Дан Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“. Обележава се у знак сећања на дан када је 1916. године у Микри поред Солуна формирана Аеропланска радионица. Од 1. јануара 1973. радионица је лоцирана на аеродрому у Батајница, а од 13. децембра 1976. године носи назив „Мома Станојловић“.

1. јул 1966.

На седници Централног комитета Савеза комуниста Југославије, познатој као „Брионски пленум“, на основу монтираних оптужби оштро је осуђена Служба безбедности због наводног штетног деловања на развој самоуправног система. Главна жртва политичког обрачуна – Александар Ранковић, близак сарадник Јосипа Броза Тита, принуђен је да поднесе оставку на све функције.

1. јул 1968.

Између САД, СССР и Велике Британије потписан уговор о неширењу нуклеарног оружја.

1. јул 1991.

Лидери источноевропских земаља су на састанку у Прагу укинули Варшавски пакт. СССР, Бугарска, Пољска, Румунија, чехословачка и Мађарска закључиле су тај савез 14. маја 1955. као војни одговор на стварање Северноатлантске алијансе.

2. јул 1853.

Са преласком руске војске преко реке Прут и нападом на Турке отпочео је Кримски рат. Рат је 1856. године окончан поразом Русије, јер су се на страни Отоманског царства у рат укључиле Велика Британија, Француска и Пијемонт.

5. јул 1943.

Почела битка код Курска. Током борби, које су трајале до 23. августа 1943, Немци су изгубили готово све тенкове, а 30 њихових дивизија је уништено. У бици је коришћено укупно 6.000 тенкова.

7. јул 1941.

На вашару у Белој Цркви код Ваљева избио је сукоб, у коме су југословенски комунисти убили двојицу српских жандарма. Тај датум је Комунистичка партија Југославије прогласила за Дан устанка у Србији.

10. јул 1943.

Британска Осма и америчка Седма армија почеле су десант на Сицилију, први успешан напад западних савезника на европском тлу. Сицилија је ослобођена половином августа 1943, што је убрзало слом фашистичког режима Бенита Мусолинија.

12. јул

Дан Друге бригаде Колнене војске. Обележава се у знак сећања на победу српских устаника под командом Карађорђа Петровића над Турцима, у боју код Карановца, 1805. године.

13. јул 1878.

Одлукама Берлинског конгреса Кнежевина Србија је добила независност и територијално увећање. Србији су припојени нишки, пиротски, врањски и топлички округ. Одлукама конгреса Аустроугарска је добила право да окупира Босну и Херцеговину, те дозволу да држи своју војску у гарнизонима у Рашкој области. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

са лица места

СТУДЕНТИ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ
НА ХИЛАНДАРУ

ДУХОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

Посета српској свештеници на Светој Гори реализована је на основу споразума Одбора за верску наставу Архиепископије деоградско-карловачке Српске православне цркве и Војне академије. Представља крину једногodiшње сарадње две институције, која се састојала од низа предавања и обилазака манастира у Србији.

Студенти Војне академије боравили су од 17. до 23. јуна у манастиру Хиландар, на Светој Гори. Групу од 49 студената на поклоничко путовање водили су капетан фрегате Светозар Василески и поручник Дејан Михајловић. Пратили су их и представници Одбора за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке ђакон Јован Бабић и ђакон Драган С. Танасијевић.

Молебан пред пут на Свету Гору служио је викар патријарха српског Атанасије Ракица у цркви светог архангела Гаврила у Београду.

Домаћин академцима на Хиландару био је јерођакон Доситеј Хиландарац, који је студентима говорио о историји манастира, његовом значају за културно, историјско и духовно уздизање српског народа и стварање српске државе.

Била је то прва посета студената Академије центру српске духовности. Братство Царске лавре Немањића позвало је студенте да и убудуће долазе на Свету Гору и у Хиландар.

Током боравка у манастиру, студенти су учествовали у литургијама, на којима су се причешћивали. Двојица студената крстила су се на обали Егејског мора, надомак Хиландара.

Причешће

Под лозом Светог Симеона

Крштење у Егејском мору

демије и том приликом изразио захвалност због посете будућих официра Војске Србије. Сусрет је уприличен у манастирској гостопримници. Отац Методије потврдио је да ће и убудуће задужбина Немањића на Светој Гори увек бити отворена за студенте и старешине српске војске.

У име начелника Војне академије генерал-мајора мр Видосава Ковачевића капетан фрегате Василески уручио је јеромонаху Методију књигу „Српска војска“. Војни секретар епископа хвостанског Атанасија ђакон Јован Бабић захвалио је манастиру на немерљивом доприносу хришћанском васпитању и образовању будућих српских официра. Студенти су од оца Методија добили по књигу, са благословом Свете царске лавре.

Студенти Војне академије, после повратка са Свете Горе, посетили су и Српско војничко гробље у Солуну, где су се у цркви светог Димитрија поклонили сецима предака. ■

Светозар ВАСИЛЕСКИ
Снимио Драган С. ТАНАСИЈЕВИЋ

СТАЗАМА СРПСКЕ ВОЈСКЕ

На Видовдан, ђаци 35. класе Војне гимназије били су у Грчкој, посетили бројне цркве и православне светиње, српско војничко гробље у Солуну, Метеоре. Обишли су и острва Крф и Видо, луку Гувија и Плаву гробницу, места која ће заувек сведочити о страдању српског народа и његове војске.

Рупа поклоника, ученика 35. класе Војне гимназије, коју су водили вероучитељ Ђакон Јован Бабић, јерођакон Доситеј Хиландарац, монах Српске царске лавре на Светој Гори, и поручник Негован Иванковић, старешина Војне академије, боравила је недавно на грчким острвима Крф и Видо.

На путу су их пратили и старији војници Никола Мијовић и Чедомир Грујић, студенти друге године Православног богословског факултета у Београду, те Милош Роксандић, студент прве године Војне академије. Током боравка у Грчкој са њима су били и прот Свете Горе архимандрит Стефан Хиландарац и јеромонах Никодим са Цетиња.

Путовање је започело молебном у храму светог архангела Гаврила, цркви погинулих ратника у ратовима 1912–1918, парохијском црквом војних гимназијалаца.

Ученици су, најпре, посетили 63. падобрански батаљон Војске Србије у Нишу, где су у цркви светог Николе присуствовали парастосу његовим погинулим ратницима. Уз срдчане поздраве наших специјалаца и молитве протојереја Ненада Микића, ђаци су се упутили православној Грчкој.

Српско војничко гробље „Зејтинлик“ у Солуну било је њихово прво одредиште. Дочекао их је стари чика Ђорђе који је говорио о страдању српских војника у претеклим ратовима.

У Солуну су гимназијалци обишли цркву светог Димитрија Солунског, у којој се чу-

вају мошти тог великомученика, цркву свете Софије и светог Григорија Паламе.

На Метеорима су посетили манастир Преображења Господњег, задужбину монаха светогорског Атанасија и монаха Јосафа, једног од потомака српског владара Симеона Уроша.

Уз песму *Тамо далеко*, трајектом „Елена“ преловили су Јонско море и стигли на Крф. У цркви светог Спиридона присуствовали су Светој литургији и парастосу свим погинулим српским ратницима од Косова до данашњих дана. Причестили су се на истом месту где и њихови преци.

У луци Гувија војни гимназијалци видели су спомен-плочу, место где су се српски војници некода искрцали на Крф. Обишли су и музеј „Српска кућа“, где су, током изгнанства, биле смештене државне институције Србије и краљевска породица.

Утисци које су понели са острва Видо, из маузолеја, костурнице и са гробља српских војника заувек ће остати урезани у сећањима ученика 35. класе Војне гимназије. *Плава гробница* остаће вечно сведочанство о српским жртвама и његовој трагичној одисеји. ■

Негован
ИВАНКОВИЋ

Финале с више јунака

**У организацији Команде
за обуку, од 15. до 19.
јуна, на спортским
теренима сомборске
касарне „Аеродром“,
Апатина и Фрушке горе,
одржано је Друго
спортско првенство
Војске Србије, на коме је
највише успеха имала
екипа Копнене војске и
заслужено освојила
титулу најбоље у Војсци**

Оштрој конкуренцији за што бољи пласман борило се око 400 најбољих спортиста Војске Србије сврстаних у пет такмичарских екипа: Генералштаба, Копнене војске, Команде за обуку, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и Војне академије. Спортско првенство отворио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, који је, обраћајући се такмичарима, нагласио како је у првом, другом и трећем степену спортских такмичења, која су претходила овогодишњем спортском првенству Војске Србије, учествовало око 6.000 спортиста из свих јединица и команди Војске Србије и Војне академије.

– После тромесечних изборних такмичења квалификовали су се најбољи, најспремнији и најуспешнији. Овогодишње такмичење је масовније и захтевније од прошлогodiшњег јер су правила такмичења усклађена са правилима Међународног савета за војни спорт – CISM и републичких струковних организација – рекао је, сем осталог, генерал Милетић на отварању првенства.

Фаворити испунили очекивања

Већ првог такмичарског дана свака од екипа истакла је своје фаворите за освајање медаља. Копнена војска поручнике Младена Стаменковића и Сашу Петровића, прошлогодишње победнике у војном вишебоју и стрељаштву. Екипа Војне академије студента Стевана Стојановића, вицешампиона Србије у цудоу, ваздухопловци потпоручника Жељка Ђорића, прошлогодишњег првака у оријентирингу, Генералштаб старијег водника Игора Вуковића, вишеструког првака Србије у оријентирингу и најбоље пласираног такмичара на Светском првенству у Литванији, док је Команда за обуку највеће наде полагала у поручника Дубравка Марића члана, репрезентације Србије у дисциплини војни пентатлон, водника Мирослава Бојовића, члана репрезентације ВС у атлетици, и војника Милоша Стаменковића, балканског првака у трчању на 400 метара.

СЕДАМ ДИСЦИПЛИНА

У име организатора, такмичарима су угодан боравак и спортску срећу пожелели командант Команде за обуку генерал-мајор Александар Живковић, председница Западнобачког Управног округа Љивиана Соколова-Ђокић и председник Општине Апатин др Живорад Смиљанић.

Поред генерала Милетића, отварању Спортског првенства су присуствовали и представници Министарства одбране, Генералштаба Војске Србије, команданти оперативних састава ВС, представници локалне самоуправе Западнобачког Управног округа, привредних и културних институција и грађани Сомбора и околних места.

Част да на јарбол подигну заставу Републике Србије припала је поручницима Младену Стаменковићу, првопласираном на Првом спортском првенству у дисциплини војни вишебој, и Сашу Петровићу, прошлогодишњем победнику у стрељаштву (обојица из екипе КоВ).

На програму Другог спортског првенства ВС нашло се седам спортских дисциплина: стрељаштво, оријентиринг, војни вишебој, атлетика, одбојка, мали фудбал и цудо.

Након петодневних спортских надметања и сумирања остварених појединачних и екипних резултата у најзахтевнијој војничкој дисциплини, војном вишебоју, прво место, са 18.581,66 бодова, освојили су вишебојци екипе Команде за обуку, друго је припало екипи Копнене војске (18.414,62) а треће саставу Војне академије (17.808,38).

У појединачном пласману најбоље је био припремљен поручник Младен Стаменковић из екипе КоВ, испред поручника Дубравка Марића из екипе Команде за обуку и студента Бранислава Тошића из екипе ВА.

У гађању из војничког пиштоља прво место освојио је поручник Саша Петровић из екипе КоВ, друго старији водник прве класе Саша Мудринић, такође из екипе КоВ, и треће професионални војник Влада Недић из екипе Ваздухопловства и ПВО.

Највише успеха у гађању из војничког пиштоља имала екипа КоВ (1.555 бодова), иза које су пласирале екипе Команде за обуку (1.507 бодова) и Војне академије (1439 бодова).

У дисциплини гађање из аутоматске пушке, најпрецизнији је био професионални војник Ненад Стојковић из екипе КоВ, а следили су старији водник Радмило Ракочевић из екипе ГШ и мајор Дејан Куртов из екипе ВА.

У екипном пласману победила је екипа КоВ (1.362 бода), друго место освојила је екипа ВА (1.357 бодова), док је трећепласирана екипа Команде за обуку (1.340 бодова).

У укупном пласману дисциплине стрељаштво најмирнију руку и најоштрије око имали су стрелци из екипе КоВ (2.917 бодова), на друго место пласирали су се стрелци из екипе Команде за обуку (2.847), а на треће екипе ВА (2.796).

И даме су показала да вешто баратају оружјем и отварају прецизну паљбу. Најбоље резултате у гађању из аутоматске пушке постигла је студенткиња ВА Вања Мрђа, а следиле су је колегинице Ана Тадић и Сандра Радовановић, док је у гађању

из пиштоља најуспешнија била старији водник Ирена Огњановић из екипе ГШ, испред професионалног војника Руџице Стефановић из екипе ВА и старијег водника Тање Ивановић из екипе ГШ.

ОРИЈЕНТИРЦИ НА ФРУШКОЈ ГОРИ

Природна лепота Фрушке Горе, свеж ваздух и занимљива стаза били су изазов за оријентирце, који су водили жестоку и изједначену борбу за сваки секунд. Победа је припала капетану Миловану Милићу из екипе КоВ, на друго место пласирао се старији водник Игор Вуковић члан екипе ГШ, а на треће поручник Дејан Поповић (ВиПВО).

У генералном пласману најбоље време (9,32,50) постигли су оријентирци екипе ВиПВО, а за њима су следиле екипе КоВ (9,42,00) и ГШ (10,24,11).

У женској конкуренцији такмичиле су се само студенткиње ВА. Прво место са временом 6,26,43 освојила је Марија Марковић, друго Слађана Ђорђевић (6,30,09) а треће Душица Радовановић (6,34,27).

Занимљиве борбе водили су и џудисти. Са освојених 18 бодова убедљиво су тријумфовали такмичари ВА, друго место са 10 бодова заузела је екипа Команде за обуку, а на треће место са осам бодова пласирала екипа КоВ.

Најбучније је ипак било на трибинама са којих су навијачи бодрили своје фаворите у колективним спортовима.

У малом фудбалу прво место изборила је екипа КоВ, друго екипа ВА, а треће Команде за обуку, док је у одбојци, испред екипа КоВ и ГШ, најигранији састав имала Команда за обуку.

КРАЉИЦА СПОРТОВА

Да атлетику с правом зову краљица спортова показали су и припадници Војске Србије. После низа узбудљивих трка, у појединачном пласману остварен је следећи поредак: спринт

Добри домаћини

Свакој такмичарској екипи обезбеђен је домаћин са територије Управног округа. Тако се у улози домаћина екипи Генералштаба нашла Општина Апатин, екипи КоВ Општина Оџаци, екипи Команде за обуку Општина Кула, екипи Ваздухопловства и противваздушне одбране Општина Сомбор, док је екипу Војне академије угостио Учитељски факултет из Сомбора.

на 100 м, прво место војник Милош Станковић (11,60) из екипе Команде за обуку, други је старији водник Далибор Станковић (11,64) из екипе КоВ, а трећепласирани је војник Младен Вучећић (11,85) из екипе Команде за обуку.

На стази 400 м, прво место војник Младен Вучећић (51,64) из екипе Команде за обуку, друго војник Милош Станковић (51,91) такође из екипе Команде за обуку и треће поручник Александар Ђираковић (52,71) из екипе ВиПВО.

Средње пруге 3.000 м, прво место војник Милош Силашки (09,17,1) из екипе ВА, друго војник Бранко Живанић (09,27,3) из екипе Команде за обуку, треће војник Марко Самарцић (09,34,00) такође из екипе Команде за обуку.

Бомбе је најдаље бацио старији водник Далибор Миловановић (63,37 м) из екипе ГШ, други је био војник Душко Ђурчић (62,19 м) из екипе ВиПВО а трећи старији водник Илија Смиљанић (61,12 м) из екипе ВА.

У скоку удаљ прво место водник Мирослав Бојовић (6,80 м) из екипе Команде за обуку, друго старији водник Далибор Станковић (6,44 м) из екипе КоВ и треће војник Ђорђе Новаковић (6,36 м) из екипе ВА.

У укупном пласману, најбољи су били атлетичари Команде за обуку (7.316 бодова) испред састава ВА (6.556 бодова) и трећепласиране екипе КоВ са освојених 6.159 бодова.

Постројавањем свих учесника, проглашењем победника, доделом диплома, медаља и пехара, уз пригодну свечаност, спуштена је завеса на Друго спортско првенство Војске Србије. За победника Првенства проглашена је екипа Копнене војске (37,5 бодова), којој је начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић уручио велики прелазни пехар. Друго место у свеукупном пласману изборила је екипа Команде за обуку (36,5), а треће екипа Војне академије (24,5).

На четврто место пласирала се екипа Генералштаба (20,5), док је екипа Ваздухопловства и противваздухопловне одбране освојила пето место (16).

За разлику од прошле године, за најбољег спортисту првенства проглашени су сви освајачи првих места. Одлука је сасвим праведна јер је финале имало више јунака. То се пре свега односи на носиоце златних медаља у свим дисциплинама. Наравно, та част резервисана је и за даме, што није пука форма јер су својом вештином и борбеношћу то сасвим заслужиле.

Затварајући Спортско првенство Војске Србије начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић је, наглашавајући фер плеј и другарство који су владали током првенства, истакао како се спорту у Војсци поново враћа место које заслужује. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ
Снимио Милић МИЉЕНОВИЋ

Ауто-рели „Караван пријатељства 2009“

УЖИЧАНИ НАЈУСПЕШНИЈИ

**Овогодишњи „Караван пријатељства“
увршћен је у програм обележавања
150. годишњице Аранђеловца.
Домаћин такмичарима била је
јагодинска фабрика „Феман“, у чијим је
просторијама организована свечаност
на којој су најуспешнијим такмичарима
уручени пехари и признања.**

Из Орашца, места на коме је пре нешто више од два века вожд Карађорђе подигао устанак и поставио темеље модерне српске државе, бројне посаде аутомобилиста из разних крајева Србије кренуле су на још један, 33. ауто-рели „Караван пријатељства“.

На путу до циља, у Јагодини, полагаали су испит тачности и два испита спретности, али и решавали тест из познавања саобраћајних прописа и историје Аранђеловца, који ове године обележава 150 година постојања.

Такмичари су показали завидно знање – две трећине учесника одговорило је тачно на сва питања. Када је реч о возачком умећу, такмичари „Каравана пријатељства“ демонстрирали су вештине спретности на паркингу крагујевачке „Заставе“.

Снаге су одмерили вишеструки победници претходних ауто-релија – Зоран Павков и Слободан Јаковљевић, затим Радослав Драшковић, Дарко Милер, Зоран Докоза, Радивој Јаковљевић и Борислав Исаков. Исакова, на пример, од победника деле 114 казних поена, што је сасвим завидан резултат чак и на аутомобилским такмичењима вишег ранга.

Запажен успех учесника релија није умањио ни својеврстан пропуст крагујевачке судијске екипе – судије нису присуствовале завршном обрачуна резултата и изради ранг-листе, на основу које су дељени пехари, награде и признања најуспешнијим аутомобилским посадама. Проблем су решили возачи у класи возила изнад 1.200

Свеукупном победнику Слободану Јаковљевићу пехар је уручио представник Аранђеловца Љубомир Станковић

кубика – судећи по ономе што су видели уважили су приговор Саше Глишића, из Аранђеловца, те му омогућили да се пласира на друго место.

Домаћин такмичарима била је, први пут, јагодинска фабрика кабловског прибора, електроматеријала, алата и опреме „Феман“, чији је један од директора Томислав Николић био потпредседник Организационог одбора „Каравана пријатељства 2009“. У просторијама фабрике проглашени су победници релија, а свечаности су присуствовале породице такмичара, те угледни привредници из Аранђеловца, Јагодине и Крагујевца. ■

Влада РИСТИЋ
Снимио Горан КОВАЧЕВИЋ

Домаћин релија Миодраг Николић уручио је пехаре најуспешнијим такмичарима у класи возила до 1200 кубика: Радославу Драшковићу, Александру Исакову и Драгану Ђорђевићу (с десна налево)

ГЕНЕРАЛНИ ПЛАСМАН

На ауто-релију прво место заузео је Слободан Јаковљевић (Ужице), другу позицију Радослав Драшковић (Ужице), док се на треће место пласирао Дарко Милер (Пећинци).

Следе потом Зоран Докоза (Сомбор), Радивој Јаковљевић (Нови Сад), Борислав Исаков (Земун), Иван Матошевић (Земун), Милан Ловрић (Београд), Бојан Вранеш (Београд) и Драган Ђорђевић (Ниш). Најуспешнија такмичарка била је Јованка Ћосић (Смедеревска Паланка). ■

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за доделу стипендија професионалним припадницима Војске Србије ради усавршавања и државним службеницима Министарства одбране за додатно образовање на ванредним студијама другог и трећег степена на факултетима у грађанству

Професионални припадници Војске Србије и државни службеници Министарства одбране могу конкурисати за доделу стипендија за усавршавање, односно додатно образовање на ванредним студијама другог и трећег степена на факултетима или другим високим школама у грађанству (које имају дозволу за рад Министарства просвете Републике Србије и који су обухваћени Планом школовања и усавршавања кадра МО и ВС) у школској 2009/2010. години, према следећем:

1) СТУДИЈЕ II СТЕПЕНА

А) СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ :

1. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

1.1. Област Менаџмент и бизнис (4 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Кризни менаџмент (2 кандидата),
- Безбедносни менаџмент у одбрани од тероризма (2 кандидата).

1.2. Област Економске науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Пословно управљање (1 кандидат).

2. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

2.1. Област Машинско инжењерство (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Аутоматско управљање (1 кандидат).

3. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

3.1. Област Медицинске науке (4 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Супспецијализација из васкуларне хирургије (1 кандидат),
- Здравствена специјализација из социјалне медицине (1 кандидат),
- Здравствена специјализација из форензичке психијатрије (1 кандидат)
- Здравствена специјализација из медицинске психологије (1 кандидат)

Б) ДИПЛОМСКЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ – МАСТЕР

1. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

1.1. Област менаџмент и бизнис (6 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Безбедносни систем Србије; Менаџмент националне и људске безбедности (5 кандидата),
- Менаџмент људских ресурса (1 кандидат).

1.2. Област Политичке науке (3 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Политичко насиље и држава (2 кандидата),
- Међународна политика (1 кандидат).

1.3. Област Физичко васпитање и спорт (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Физичко васпитање и спорт (1 кандидат).

1.4. Област Економске науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Маркетинг (1 кандидат).

2. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

2.1. Област Електротехничко и рачунарско инжењерство (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Системско инжењерство и радиокомуникације (1 кандидат),
- Телекомуникације (1 кандидат).

2.2. Област Грађевинско инжењерство (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Конструкције (2 кандидата).

2.3. Област Организационе науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Управљање квалитетом (1 кандидат).

3. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИХ НАУКА

3.1. Област Гео-науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Географски информациони системи (1 кандидат).

1) СТУДИЈЕ III СТЕПЕНА-ДОКТОРСКЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

1. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

1.1. Област Економских наука (1 кандидат) за следећи смер – усмерење: Пословно управљање (1 кандидат).

1.2. Област Политичке науке (3 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Политиколошке студије (2 кандидата),
- Политичка теорија и методологија политичких наука (1 кандидат).

1.3. Област Физичко васпитање и спорт (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Физичко васпитање и спорт (1 кандидат).

1.4. Област Филозофија (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Историја (2 кандидата).

2. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

2.1. Област Организационе науке (3 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Менаџмент (3 кандидата).

2.2. Област Технолошко инжењерство (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Заштита животне средине (1 кандидат),
- Металургија (1 кандидат).

2.3. Област Машинско инжењерство (8 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Моторна возила (2 кандидата),
- Војно машинство (1 кандидат),
- Воздухопловство (1 кандидат),
- Мотори СУС (1 кандидат),

Аутоматско управљање (1 кандидат),
Отпорност конструкција (1 кандидат),
Информациони системи и пројектовање у машинству (1 кандидат).

2.4. Област Електротехничко и рачунарско инжењерство (6 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

Управљање системима (1 кандидат),
Телекомуникације (1 кандидат),
Микроталасна техника (1 кандидат),
Електротехнички материјали и технологије (1 кандидат),
Напредни системи заштите (1 кандидат),
Наноелектроника и фотоника (1 кандидат).

2.5. Област Грађевинско инжењерство (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

Геодезија и геоинформатика (1 кандидат).

2.6. Област Саобраћајно инжењерство (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

Друмски транспорт (1 кандидат).

3. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИХ НАУКА

3.1. Област Рачунарске науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

Информатика (1 кандидат).

4. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

4.1. Област Медицинске науке (12 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

Општа хирургија и трауматологија (1 кандидат),
Ортопедска хирургија и трауматологија (1 кандидат),
Медицинске науке (10 кандидата).

На конкурс се могу јавити кандидати ако испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

Да су држављани Републике Србије и да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвору у трајању дужем од шест месеци.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

а) за студије другог степена:

На студије другог степена може бити упућен професионални припадник Војске Србије, односно државни службеник Министарства одбране: који је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од четири године са просечном оценом најмање 7,50 и вишом или је положио пријемни испит према програму школе у коју се упућује на усавршавање; који у току службе има све повољне оцене и чији је просек оцена у току службе најмање „врло добар“ (професионални припадник Војске Србије); који има виши просек оцена у последње три године (државни службеник); који је у војној служби провео најмање пет година ефективне службе, а изузетно три године ако је основне академске студије завршио просечном оценом 9,00 и вишом; који познаје један од светских језика најмање на нивоу 1-1-1 STANAG 6001 или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије (није обавезан услов); који у 2009. години није старији од 40 година; који у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

б) за студије трећег степена:

На студије трећег степена може бити упућен професионални припадник Војске Србије, односно државни службеник Министарства одбране: који је завршио студије другог степена (дипломске академске студије – мастер или специјалистичке академске студије); који у току службе има све повољне оцене, чији је просек оцена у току службе најмање „врло добар“ и који за последња два периода оцењивања има службене оцене „одличан“ (професионални припадник Војске Србије); који има виши просек оцена у последње три године (државни службеник); који познаје један од

светских језика на нивоу 2-2-2 STANAG 6001 или на нивоу другог степена према критеријуму Војне академије (није обавезан услов); који у 2009. години није старији од 47 година; који у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

НАЧИН КОНКУРСАЊА:

Кандидати из Војске Србије молбе достављају претпостављеним командама ранга бригаде и вишег, а кандидати из Министарства одбране својим организационим јединицама ранга Управе и вишег, најкасније до 15. јула 2009. године.

У молби кандидат треба да наведе: факултет, врсте студија, образовно-научно поље, област и смер – усмерење за које конкурише за доделу стипендија за усавршавање, односно додатно образовање.

Уз молбе за пријем на усавршавање кандидати прилажу следећа документа: правилно попуњен Упитник за школовање, прилог број 3. Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира („Службени гласник Републике Србије“, бр. 112/08 и 9/09); оверено уверење о држављанству Републике Србије, потврду надлежног органа да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци; оверену копију дипломе – уверења о завршеном претходном школовању (ако у дипломи – уверењу нема просечне оцене успеха, прилаже се извод из предметних оцена); потврду факултета о могућности уписа студија и да кандидат испуњава услове за упис које прописује факултет; списак научних и стручних радова; сертификат STANAG 6001, односно уверење Војне академије о степену познавања светског језика.

Осим наведених докумената, кандидати за студије трећег степена треба да доставе и оверену фотокопију дипломе о завршеним студијама другог степена, а кандидати из области медицине, стоматологије и фармације још и потврду начелника Војномедицинске академије о одобрењу докторске дисертације.

Претпостављене команде – организационе јединице дефинисане за пријем молби кандидата за пријем на усавршавање, врше попуњавање Упитника за школовање у рубрикама под бројем 10. до 12. и комплетирају предлоге документима из службених евиденција по следећем: одштампан и оверен образац КОЛП кандидата, потврду да у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

Упитник за школовање потписују и оверавају старешине претпостављених команди дефинисаних за пријем молби кандидата. Наведене старешине израђују предлоге за пријем са својим мишљењем за сваког кандидата посебно. У предлогу је потребно навести дужност – формацијско место на које се планира постављење кандидата након завршеног усавршавања.

Копије докумената које се прилажу морају бити оверене од стране надлежног старешине.

Молбе свих кандидата, са комплетном документацијом допуњеном са осталим потребним документима из службених евиденција, и предлози претпостављених старешина, надлежне организационе јединице Министарства одбране достављају Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, најкасније до 24. јула 2009. године.

Непотпуне и некомплетне молбе неће се узимати у разматрање. Управа за кадрове неће враћати документе кандидатима који нису избрани. На систематске лекарске прегледе, ради утврђивања здравствене способности за војну службу – радни однос, што за професионална војна лица утврђује надлежна војнолекарска комисија, а за државне службенике надлежна здравствена установа, биће упућени само они кандидати, који буду избрани за доделу стипендије за усавршавање и додатно образовање на ванредним студијама другог и трећег степена на факултетима у грађанству. Након избора кандидата за упућивање на последипломске студије облика специјализације Управа за кадрове ће надлежне организационе јединице Министарства одбране обавестити о резултатима конкурса. Међусобне обавезе Министарства одбране Републике Србије и лица упућених на усавршавање регулишу се уговором. Остала обавештења у вези са Конкурсом могу се добити у Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране (на тел. 23-513, односно 011/3201-513). ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

НЕОБИЧАН
„НАСТАВАК“Најдорф – Сабо
Салчебаден, 1948.

1. д4 Сф6 2. ц4 е6 3. Сф3 б6 4. г3 Лб7 5. Лг2 Ле7 6. 0-0 0-0 7. Дц2 ц5 8. дц5 бц5 9. Сц3

Ова партија славних велемајстора играна је на међузонском турниру. Мађар се брани Дамином индијском одбраном. Два су разлога због чега је партија ушла у историју. Први је узорно завршница топ и три пешака против топа и два пешака, а други необичан и јединствен случај који се догодио после прекида партије, који ћемо описати.

9...Сц6 10. Тд1 д6 11. б3 а6 12. Лб2 Сб4 13. Дб1 Дц7 14. а3 Сц6 15. Дц2 Тб8 16. Тб1 Ла8 17. Ла1 х6 18. е3 Са5 19. е4?

Грешка „која се увек понавља у тој позицији“, написао је коментатор ове партије Васја Пирц. Слаби се, наиме поље д4.

19...Сц6 20. Де2 Сд7 21. Са2 Се5 22. б4 Лф6 23. Ле5

Бели почиње погрешну комбинацију, којом губи пешака.

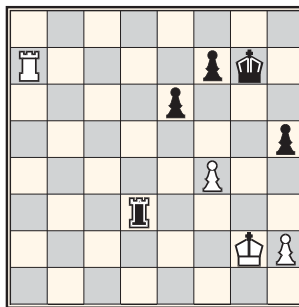
23...Ле5 24. б5 Сд4 25. Сд4 Лд4 26. Сб4 цб4 27. Тд4 ба3 28. Дд3 а2 29. Та1 Тд8 30. Де2 Дц5 31. Тд1 аb5 32. цб5 Тб5 33. Та2 Тб4 34. Тб2 Тб8 35. Тб4 Тб4 36. Даb Лб7 37. Ддб Ддб 38. Тдб Тб1 39. Лф1 Ле4 40. ф4 Кф8 41. Тд2 Ке7 42. Кф2 г5! 43. Лг2

Ово је био ковертиран потез. Због других прекинутих партија, оба играча су била слободна тек у 13.30, па је Сабо тражио да се наставак не може играти, пошто до 15, када је почињало редовно коло нема више од два сата времена, па тако не би била могућа временска контрола. На Најдорфово наваљивање, Турнирски одбор је после полусатног саветовања донео одлуку да се наставак игра. Али показало се да одбор није познавао прописе! У 14 сати је „почео наставак“, али је Сабо, који је имао више од сата уштеђеног времена, сачекао да судија пусти његов сат у погон, а онда се „замислио“ и „мислио“ читав сат, да би у 15 сати ковертирао свој потез! Тако у том „наставку“ није одигран ни један једини потез! (Занимљиво је да Правила игре у вези с прекидом и наставком партије, па до дан-данас, нису промењена, иако је очито да нису логична!).

43...Лг2

То је ковертирао Сабо, а затим у наставку лако добио завршницу. Ево како:

44. Кг2 гф4 45. гф4 кф6 46. Тд7 Тб3 47. Та7 Тд3 48. Тб7 Кг7 49. Та7 х5

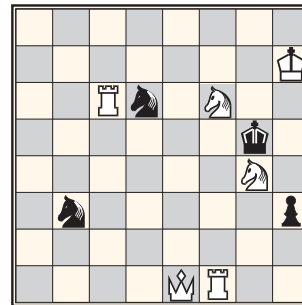
Бели: Кг2, Та7, ф4, х2
Црни: Кг7, Тд3, е6, ф7, х5

50. Та5 Тд5 51. Та3 Кг6 52. Кф3 Кф5 53. х3 х4 54. Тб3 ф6 55. Та3 Тб5 56. Тц3 Тб2! 57. Тц5 е5 58. фе5 фе5 59. Тц4 Тб3 60. Кг2 Тг3 61. Кх2 е4 62. Тц8 е3 63. Тх8 Тг6 64. Тх5 Тг5 65. Тх8 Кф4! 66. Тх4 Кф3 67. Тх8 е2 68. Те8 Тг2 69. Кх1 Тф2 70. Тф8 Кг3

0:1

ПРОБЛЕМ

С. Лојд, 1876.

Бели: Кх7, Де1, Тц6, Тф1, Сф6, Сг4
Црни: Кг5, Сб3, Сд6, х3

Мат у два потеза.

1. Сф2!

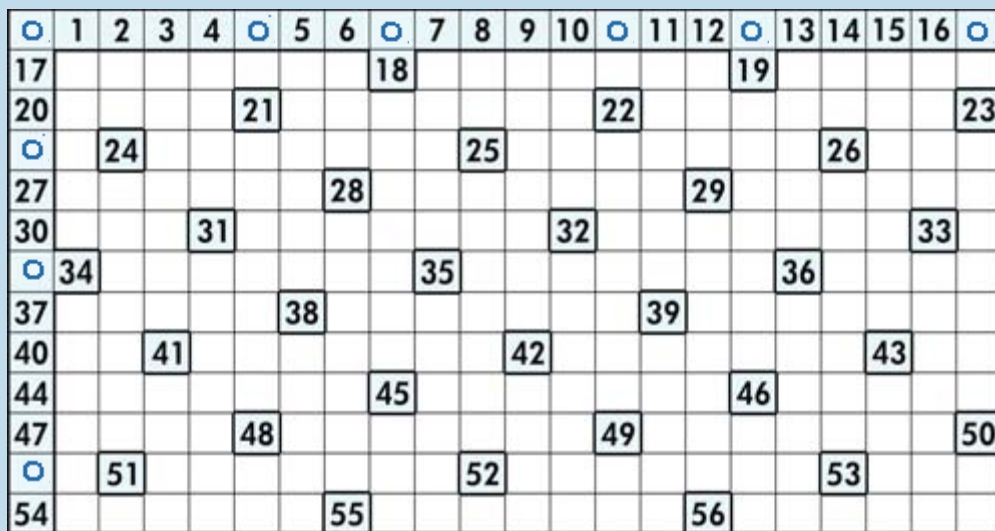
Прети 2. Сх3, мат.

На 1... Кх4, 2. Сг2а4 мат.

На 1... Кф било где 2. Сх3 мат.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

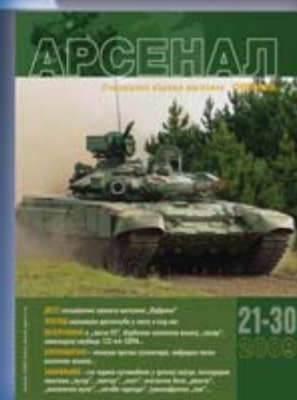
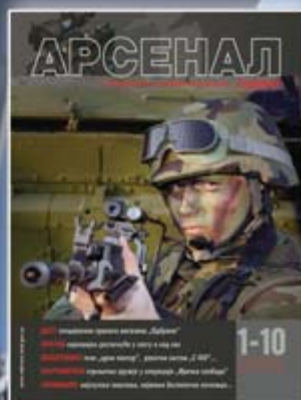
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: анкетар, Одбрана, Опораг, Блан, даскара, Оксакса, е, ригмика, аноскоп, Ака, бансаи, уговари, предан, ете, трејино, инкреги, о, прелакки, арабери, Итан, бриди, Стапиро, ивичити, ие, срати се, ателана, ем, Сметана, троштити, урети, Капир, озарити, Аталмја, у, лебдети, одужити, уте, премда, скупино, Ану-бик.

ВОДОРАВНО:

17. Назив нашег часописа, 18. Особина оног што је стрмо, 19. Предмети обожавања, 20. Ретка (лат.), 21. Попис адреса, 22. Еротичан, 24. Јерменски шахист, Владимир, 25. Производити звук, 26. Узвик изненађења, 27. Бивши француски фудбалер, Доминик, 28. Бројне величине (мат.), 29. Дански физичар и хемичар, Ханс Кристијан, 30. Бивши британски политичар, Ентони, 31. Вулканска гротла, 32. Увући у што непријатно, 34. Словенски цар из 10. и 11. века, 35. Становници места Оток, 36. Света гора у Грчкој, 37. Цртач стрипова, Бранислав-Бане, 38. Учинити кумом, 39. Место у Србији, код чачка, 40. Иницијали писца Чехова, 41. Зла, опака, 42. Женско име, Ота, 43. Двдесето и 17. слово азбуке, 44. Становница индије, 45. Ушни каменчићи (мед.) 46. Име америчке певачице Френклин, 47. Град у Индији, 48. Име италијанског композитора Респигија, 49. Префињена собна биљка, 51. Западни штокавски говор, 52. Острво код сардиније, 53. У тај час, 54. Крај, завршетак (мн.), 55. Женско име, Ика, 56. Мали стуб.

УСПРАВНО:

1. Трака коју носе ђакони (мн.), 2. Потврдна речца, 3. Инсект који живи у брашну, 4. Гробна јама (мн.), 5. Труд, напрезање (мн.), 6. Адјектив (скр.), 7. Сене, сени, 8. Ауто-ознака Трстеника, 9. Излити течност у више посуда, 10. Трунка, 11. Оштрице, 12. Ономотопеја звука трубе, 13. Планина у Танзанији, 14. Друштвени сектор (скр.), 15. Украсити, 16. Лисце одмила, 18. Место где се река рачва, 19. Донети теле на свет, 21. Удар пулса, 22. Пружити, дати, 23. Увлачење ваздуха у себе (мн.), 24. На одсечан начин, 25. Мирисна средства (грч.), 26. Птице станарице, 28. Лекари који лече апопатијом, 29. Рашчлањивање, анализирање, 31. Тропска јестива биљка, 32. Лекари специјалисти отологије, 33. Нацртати, осликати, 34. Становници Каира, 35. Напоредо, упоредо, 36. Покрајина (турц.), 38. Метална ојачања, 39. Женско име, Ита, 41. Река у Албанији, 42. Турски кошаркаш, Омер, 43. Муслиманско мушко име, 45. Очеви, 46. Уметност (лат.), 48. Символ актинијума, 49. Суседна слова азбуке, 50. Осамнаесто и 23. слово азбуке.

КОМПЛЕТ
1.000,00

АРСЕНАЛ МАГАЗИНА ОДБРАНА:

- Тридесет специјалних прилога.
- Преглед најновијих достигнућа војне технике у свету и код нас.
- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама,
- Из пера познавалаца, конструктора, испитивача, новинара.
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба, али и историја.
- Опремање армија света.

Н А Р У Ц Љ Е Н И Ц А

НЦ „ОДБРАНА“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3201-995, тел/факс 011/3241-009

Наручујем (заокружити):

1. „АРСЕНАЛ - 1“ по цени од 350,00 динара + 130,00 динара ПТТ трошкови,
2. „АРСЕНАЛ - 2“ по цени од 400,00 динара + 130,00 динара ПТТ трошкови,
3. „АРСЕНАЛ - 3“ по цени од 400,00 динара + 130,00 динара ПТТ трошкови,

КОМПЛЕТ („Арсенал 1, 2 и 3“) по цени од 1.000,00 динара.
Комплет шаљемо Пост експресом на рачун купца.

Целокупан износ уплатити на жиро-рачун број
840-49849-58.

Доказ о уплати и наруџбеницу послати на адресу
НЦ „Одбрана“.

Купац: _____

Улица и број: _____

Место: _____ Телефон: _____

Потпис наручиоца _____

ON LINE BOOKING · · · www.jat.com · · · · ·

Jat Airways

Званични авио превозник
Олимпијског тима Србије
Jat Airways Official Carrier
of Serbian Olympic Team